

Saga Umsk

Jón M. Ívarsson

Saga Umsk

Efnisyfirlit

1943-1962 Íþróttirnar vakna

Fámennt en þróttmikið sveitasamband.	79
Til Hvanneyrar 1943	80
*Gísli Andr�sson	81
Gengið í Íþróttasambandið	83
Ungmennafélag Reykjavíkur	
hverfur � braut	83
Héraðsmótin hefja göngu s�na	84
Héraðsmet � frjálsíþróttum 1954	89
*Axel Jónsson	90
Frjálsíþróttir � fararbroddi	
hjá Mosfellingum	92
Ólafur Thors gefur verðlaunagrip	94
Keppt um �lafsstyttuna	95
Ungmennafélagar � fjölunum	98
Afturelding og leiklistin	98
Leiklist � K�alarnesi	102
Minning um leiksýningu � K�alarnesi	102
Leikir Drengs	103
Íslandi allt	104
� Laugum 1946	105
Tekist � við Borgfirðinga	107
Kappi att við Akureyringa og	
Suðurnesjamenn	109
Eyfirðingar bætast � hópinn	111
*Tómas Lárusson	113
Kvenmannslaus þing	114
Herinn burt og handritin heim	116
*Ármann Pétursson	118
Br�ynd hin breiðu spjótin	120
Forseti Íslands � UMSK	122
Grímur � Pargas 1949	124

F�lgar � hópnum, Kópavogur og	
�lftanes bætast við	126
V�tusamt � Hveragerði 1949	128
UMSK 30 ára	130
*Ólafur �. P�r�arson	131
Starfsíþróttir teknar með trompi	132
Allt í lagi � Eiðum 1952	136
Aukam�t � Akureyri	138
*Janus Eiríksson	138
Endalok AD-mótanna	140
Halló Akureyri 1955	144
Kynnisf�r til Norðurlanda 1956	146
Drengur reisir Félagsgarð	148
„Fl���ldur brennivíns og tóbaks“	150
Mosfellingar byggja Hlégarð	152
Handknattleikur, ��r�tt kvenna	155
Dvergarnir sj� � Mosfellssveit	160
Breiðablik deildaskipt og verður	
stórveldi � frjálsíþróttum	162
Eldhugar Breiðabliks	166
Skák og m�t	168
Briddsið byrjar	170
Skunda� � Þingvöll 1957	171
Knattspyrnan kemur til sögunnar	173
Aftur � Laugum 1961	178
*Gestur Guðmundsson	180
Saga sambandsins	181
40 �ra afmælið	181
Stjórnir UMSK 1943-1962	183
Svona var það ’62	186
Tilvísanir	188

1943-1962 ÍPRÓTTIRNAR VAKNA

Fámennt en þróttmikið sveitasamband

Árið 1943, við upphaf þess tímabils sem fjallað er um í kaflanum, var Ungmennasamband Kjalarnesþings fámennt héraðssamband í sveit. Þéttbýlið, sem síðar reis upp á sambandssvæðinu allt í kringum Reykjavík, var þá ekki komið til sögunnar. Ungmennafélög í UMSK voru ekki nema fjögur og félagsmenn þeirra aðeins 450 talsins. Þar munaði mest um hið nýstofnaða Ungmennafélag Reykjavíkur sem hafði 213 félag. Þess naut þó ekki lengi því það gekk úr UMSK yfir í Íþróttabandalag Reykjavíkur, - ÍBR, árið 1945 og þá stóðu þrjú félög eftir. Sem fyrr voru Kjósarmenn og Mosfellingar burðarásar sambandsins, studdir af hinu fimm ára gamla Ungmennafélagi Kjalnesinga sem var mitt á milli stórveldanna.

Fróðlegt er að bera stöðu UMSK á þessum tíma saman við nágrannasamböndin, UMSB og HSK. Ungmennasamband Borgarfjarðar hafði á að skipa 11 ungmennafélögum með rúmlega 600 félagsmönnum og fyrir austan fjall státaði Héraðssambandið Skarphéðinn af 20 ungmennafélögum, innan sinna vébanda, með 1478 félagsmenn. Bæði þessi sambönd stóðu traustum fótum íþróttalega og höfðu haldið sín héraðsmót áratugum saman. UMSK hafði aldrei haldið héraðsmót. Austfirðingar, - UÍA, voru fjölmennastir innan UMFÍ með 24 félög og í þeim 1600 manns en flest hinna 16 héraðssambanda landsins voru þó á svipuðum slóðum og UMSK hvað snerti

fjöldi félagsmanna. Ungmennafélagshreyfingin taldi rúmlega 8000 félagi í allt og ungmennafélögin voru tæplega 200. Það þýddi að ungmennafélögin voru býsna fámennt sum hver með 40 félagsmenn til jafnaðar og UMFÍ var langt frá því að vera fjöldahreyfing. En hinn félagslegi styrkur var miklu meiri en höfðatalan sagði til um. Ungmennafélagar voru miklir hugsjónamenn sem börðust fyrir betra mannlífi í landinu og höfðu mikinn hljómgrunn í dreifbýlinu. Í kaupstöðum réðu hinsvegar íþróttafélögin ríkjum og ungmennafélög voru þar tæpast nefnd á nafn. UMFÍ var því hreyfing landsbyggðarinnar.

Kjalnesingar létu til sín taka á þingum UMFÍ sem haldin voru á þriggja ára fresti samhliða landsmótunum. Á þingi UMFÍ á Hvanneyri 1943 áttu Kjalnesingar fimm fulltrúa og voru næst fjölmennastir. Þar lagði Gestur Andrésson til, við góðar undirtektir, að hin nýstofnuðu landsmót yrðu fest í lög sambandsins.¹ Einnig lögðu fulltrúar UMSK, þeir Ólafur Þórðarson og Gísli Andrésson, fram tillögu á þingi UMFÍ á Laugum 1946 um hagstæðar lánveitingar ríkisins til félagsheimila. Hún var samþykkt einróma og greiddi götuna að stofnun Félagsheimilasjóðs sem kom í góðar þarfir við byggingu Félagsgarðs í Kjós og Hlégarðs í Mosfellssveit svo dæmi séu tekin.² Tveir öflugir liðsmenn sambandsins sátu árum saman í stjórn UMFÍ: Gísli Andrésson á Hálsi var varaformaður samtakanna í 16 ár, 1943-1959 og Grímur Norðdahl á Úlfarsfelli var meðstjórnandi um 12 ára skeið, tímabilið 1943-1955.³

Sigursveitir Aftureldingar í Mosfellssveit og Drengs í Kjós í Viðavangshlaupi ÍR á sumardaginn fyrsta 1922. Þeir sigruðu í fimm manna sveitakeppni og voru yfirburðir þeirra svo miklir að A-sveit félaganna varð í fyrsta sæti en B-sveitin í öðru sæti. Í næstu þremur sætum komu Reykjavíkurfélögin ÍR, Ármann og KR. Keppendur í hlaupinu voru 36. Hér sitja hinir 14 keppendur félaganna fyrir þrúðbúnir með bikarinn sem þeir unnu þriðja árið í röð og þar með til eignar.

Fremri röð: Bjarni Ólafsson Vindási sem varð í 12. sæti, Elentínus Guðbrandsson Hækingsdal 7. sæti, Magnús Eiríksson Reynivöllum 2. sæti, Guðjón Júlíusson Reynisvatni 1. sæti, Hannes Guðbrandsson Hækingsdal 23. sæti og Axel Ólafsson Saurbæ 30. sæti. Efri röð: Ólafur Ágúst Ólafsson Fossá 14. sæti, Jón Jónsson Varmadal 18. sæti, Ólafur Bjarni Þorkelsson Kollafirði 9. sæti, Axel Grímsson Tungu 19. sæti, Tryggvi Einarsson Miðdal 11. sæti, Lúðvík Sveinn Sigmundsson Reykjavík 31. sæti, Axel Guðmundsson Korpúlfsstöðum 5. sæti og Benedikt Kristjánsson Álfsnesi 10. sæti.

Stjórn UMSK árið 1943 skipuðu þeir Páll S. Pálsson Reykjavík formaður, Gísli Andrússon á Neðra-Hálsi í Kjós ritari og gjaldkeri var Ólafur Þórðarson á Varmalandi í Mosfellssveit. Páls naut ekki lengi við í formannssætinu því hann hætti í desember eftir eins árs starf en þá tók Gísli við formennskunni og gegndi henni með skörungsskap næstu sex árin. Mosfellingurinn Ólafur Þórðarson gegndi gjaldkerastörfum með honum en ritarar voru ýmsir.

Samkomulagið innan sambandsins var gott og menn einhuga í flestum greinum. Til dæmis voru allar tillögur á ársþinginu 1943 samþykktar samhljóða þótt umræður væru líflegar á köflum. Þar bar hæst tillögur um væntanlega stofnun lýðveldis, undirbúning héraðsmóts, meiri fjáröflun, aukið bindindi og betra mannlíf að öllu samanlögðu.

Til Hvanneyrar 1943

Hinn glæsilegi sigur Kjalnesinga á landsmóti UMFÍ í Haukadal sumarið 1940 sýndi fram á að þeir voru komnir jafnfætis öðrum ungmennasamböndum á íþróttasviðinu. Ekki tókst þeim að fylgja þessum góða árangri eftir á næsta landsmóti UMFÍ sem haldið var að Hvanneyri 1943 enda var nú samkeppnin orðin meiri. Keppendum hafði fjölgað um helming síðan í Haukadal og voru 120 talsins. Af þeim áttu Kjalnesingar 18, þar af þrjár konur.

Talsvert hallaði á kvenkynið á mótinu sem fékk aðeins 50 metra sund í sinn hlut á móti þeim 18 greinum sem karlarnir fengu að spreyta sig á. Sundfólkið mátti láta sig hafa það að keppa í ísköldum læk sem var útbúinn sem sundlaug. Hún var hlaðin

Gísli Andræsson

Gísli Andræsson fæddist á Bæ í Kjós 14. nóvember 1917, sonur hjónanna Andrésar Ólafssonar hreppstjóra og Ólafar Gestsdóttur konu hans. Fimm ára gamall fluttist hann með foreldrum sínum að Neðra-Hálsi og átti þar heima alla tíð eftir það. Gísli ólst upp í glaðværum hópi fjórtán systkina sem voru bæði félagslynd og söngvin. Þau voru öll virk í ungmennafélagsstarfi sveitarinnar og þar var Gísli einna fremstur í flokki.

Gísli fór til náms í íþróttaskóla Sigurðar Greipssonar í Haukadal veturinn 1936. Veturinn eftir var hann í bændaskólanum á Hvanneyri og vann lengi að búi móður sinnar á Neðra-Hálsi eftir lát föður síns sem varð á fermingarári Gísla. Formlega tók hann við búinu þar ásamt Oddi bróður sínum árið 1948 og tók þá jafnframt við störfum hreppstjóra og sýslunefndarmanns í Kjósarhreppi eftir lát Gests bróður síns. Þeir Oddur og Gísli ráku búið saman lengi vel en svo var því skipt í félagsbú þegar synir þeirra komust til þroska. Gísli kvæntist árið 1950 Ingibjörgu Jónsdóttur ljósmóður frá Gemlufalli við Dýrafjörð og þeim varð níu barna auðið. Bræðurnir voru fimm og systurnar fjórar.

Gísli var mikill áhugamaður um íþróttir og 17 ára gamall var hann kominn til keppni á hinum árlegu íþróttamótum Aftureldingar og Drengs og vann þar til verðlauna en hann var liðtækur í flestum greinum frjálsíþróttanna. Gísli stóð sig vel á landsmótinu í Haukadal 1940 en þar náði hann öðru sæti bæði í kringlukasti og kúluvarpi. Hann vann marga sigra á A-D mótunum en stóð á háttindi íþróttanna á mótinu 1943. Þar varð hann stigahæstur keppenda með því að sigra í kúluvarpi og kringlukasti og vinna til stiga í hástökki, langstökki og 100 metra hlaupi. Gísli var hávaxinn og stæltur í vexti og hafði glæsilega framkomu. Hann var ávallt fjaðurmagnaður og léttur í spori og bar þar vitni um íþróttæfingir fyrri ára.

Sem vænta mátti var slíkur afreksmaður eftirsóttur til félagsstarfa og einnig þar var Gísli framarlega í flokki. Hann var einn úr þeirri breiðfylkingu Kjósverja sem reistu félagsheimilið Félagsgarð

Gísli Andræsson á Neðra-Hálsi.

og árið 1940 var hann orðinn ritari Ungmennafélagsins Drengs. Þeirri stöðu gegndi hann í sex ár og var samtímis ritari UMSK um tveggja ára skeið. Árið 1943 var hann einróma kjörinn formaður UMSK og stjórnaði sambandinu styrkri hendi um sex ára skeið til ársins 1949. Á formannstíma

hans voru íþróttir hafnar til vegs og virðingar, héraðsmótin hófu göngu sína og héraðskeppnir við önnur ungmennasambönd urðu árlegur viðburður.

Gísli var áberandi á samkomum ungmennafélaga, hann tók oft til máls á þingum og samkomum hreyfingarinnar og það leiddi meðal annars til þess að hann var kjörinn í aðalstjórn UMFÍ árið 1943. Hann var varaformaður samtakanna í 16 ár samfleytt til ársins 1959 og lagði þar mikið starf af mörkum. Fyrir það starf og önnur meðal ungmennafélaga var hann sæmdur gullmerki UMFÍ árið 1973. Gísli var bindindismaður og gegnheill ungmennafélagi alla sína ævi.

Samtök bænda sóttust eftir þessum ágæta liðsmanni og 1964 valdist hann í stjórn Sláturfélags Suðurlands og var formaður þess frá 1969 til dauðadags eða í 18 ár. Hann kunni þá list að láta fundi ganga hratt án eftirrekstrar. Í ræðum sínum hélt hann sig fast við efnið og sparaði allar skemmtisögur. Hann sagði þær hinsvegar á óformlegum fundum og var þá hverjum manni skemmtilegri. Gísli var einnig kosinn í stjórn Stéttarsambands bændanna og Framleiðsluráð landbúnaðarins 1979. Hann átti sæti í mörgum nefndum á vegum þessara aðila og sat meðal annars í sexmannanefndinni svokölluðu sem ákvarðaði verðlag landbúnaðarvara.

Samhliða þessum miklu félagsmálastörfum rak hann búskapinn á Neðra-Hálsi með myndarbrag.

Ræktun var þar mikil og húsakostur góður. Eftir því var tekið hversu heyskapur var snemma á ferðinni og honum fljótt lokið. Þar fór saman frjósamt land, góð ræktun og nákvæmni í umhirðu og umgengni. Gísli bjó þar langa ævi en hann lést í bílslysi við Tíðaskarð 1. mars 1987.⁴

Frá tjaldbúðum keppenda á landsmótinu á Hvanneyri 1943.

úr snyddu og vatnið varð fljótlega kolmórautt á litinn. „Já ég man eftir þeim drullupolli,“ sagði Guðrún Tómasdóttir frá Brúarlandi sem kom önnur að marki í sundinu.⁵ Guðrún sem síðar varð þekkt söngkona var svo óheppin að vera dæmd úr leik og

Davíð Guðmundsson frá Miðdal sigraði óvænt í glímukeppni Hvanneyrarmótsins.

aðrar sundkonur Kjalnesinga vermdu botnsætin. Þar á móti kom að Halldór Lárusson á Brúarlandi stóð sig vel í sundinu. Hann kom annar að marki í 50 og 400 metra bringusundum og varð þriðji í 100 metrunum. Þar með varð hann stigahæstur Kjalnesinga með átta stig en stigagjöfin var 4-3-2-1.

Svo fór að Austfirðingar sigruðu á mótinu með 45 stig. Næstir komu Þingeyingar með 43 stig og þriðju voru heimamenn Borgfirðinga sem hlutu 42 stig. Kjalnesingar urðu að setta sig við fjórða sætið með aðeins 23 stig. Janus Eiríksson í Óskoti stóð sig best Kjalnesinga í frjálsíþróttum, hann náði öðru sæti í 200 m hlaupi og varð fjórði í 100 metrunum. Ritari sambandsins, Gísli Andrússon á Hálsi, varð þriðji í kringlukasti. Best tókst Kjalnesingum upp í glímunninni en þar kepptu bræðurnir frá Miðdal, Njáll og Davíð Guðmundssynir. Njáll varð þriðji en Davíð lagði alla og vann þarna sinn frægasta sigur.

Davíð var eini sigurvegari Kjalnesinga á mótinu og lagði meðal annars glímukónginn ósigrandi, Guðmund Ágústsson frá Hróarsholti í Flóa. Davíð var snjall glímumaður, ekki hávaxinn en drjúgstærkur og fimur. Guðmundur Ágústsson var talinn besti glímumaður landsins og hafði unnið öll helstu glímumót ársins án þess að þess að fá eina einustu byltu. Hann var heljarmenni að burðum, bragðfímur mjög og höfðinu hærri en Davíð sem tókst að leggja hann á snörpum hælkrók. Sigur hans var óvæntustu úrslit mótsins og þótti tíðindum sæta. Grímur Norddahl á Úlfarsfelli var sem fyrr liðsstjóri Kjalnesinga en lét glímukeppnina eiga sig í þetta sinn. Hann sagði höfundu svo frá undirbúningi þeirra Davíðs fyrir glímuna:

Ég eiginlega eigna mér nú alltaf heiðurinn af því að Davíð vann mótið á Hvanneyri 1943. Þeir voru þá að koma úr glímusýningarferð, hann og Guðmundur Ágústsson og Davíð segir við mig að hann sé nú illa upplagður að fara að glíma, búinn að húka í rútu alla leið norðan úr landi hálfstírdur og lerkadur. Ég var með herbergi þarna á þinginu og fór með hann þangað og nuddaði hann hæl og hnakka milli. Sagði svo við hann: „Farðu nú og leggðu Golíat,“ og það gerði hann.⁶

Gengið í Íþróttasambandið

Þórshandleggur með reiddan hamar í þrumuskýi var merki Íþróttasambands Íslands.

Eins og sagt var frá í fyrsta kafla þessarar bókar börðust ungmennafélagar fyrir því að íþróttamenn þeirra gætu keppt á íþróttamótum innan ÍSÍ undir merkjum héraðssambanda sinna. Stjórn Íþróttasambands Íslands, með Benedikt G. Wåge forseta í fararbroddi, þumbaðist gegn þessum kröfum lengi vel og taldi að íþróttakeppni gæti aðeins farið fram á vegum einstakra íþrótt- og

ungmennafélaga. Ungmennafélagar bentu á landsmót UMFÍ sem fyrirmynd en þar fór keppnin fram á milli héraðssambandanna. ÍSÍ-menn lögðu ekki í að banna slíkt með öllu en veittu samböndunum sérstakar undanþágur til keppni á hverju landsmóti. Kjalnesingar voru fremstir í flokki ungmennafélaga sem vildu breyta þessu og þeir voru öflugur þrýstihópur. Svo fór að stjórnarmenn ÍSÍ sáu sér ekki fært að standa gegn kröfum ungmennafélaganna og þetta var loks samþykkt á þingi ÍSÍ árið 1940 og eftir það gátu íþróttamenn Kjalnesinga keppt undir merki UMSK á mótum ÍSÍ en reyndar með leyfi þess hverju sinni.

Stjórnarmönnum ÍSÍ mislíkaði að hafa orðið undir í þessu máli og nú hertu þeir sóknina með kröfum sínum um að enginn mætti taka þátt í íþróttakeppni nema vera í félagi sem tilheyrði ÍSÍ. Gekk ekki á öðru en sífelldum undanþágum hjá þeim sem ekki voru í samtökunum og stjórn ÍSÍ lét ekki hjá líða að minna menn á inngöngu í hvert sinn sem undanþága var veitt. Loks þótti Kjalnesingum ekki stætt á öðru en ganga í raðir ÍSÍ og á þingi sambandsins árið 1946 var sú ákvörðun tekin. Umsókn UMSK var tekið fagnandi af stjórn ÍSÍ og hún staðfest 6. febrúar 1946. Þar með voru UMSK allir vegir færir á íþróttasviðinu og umsóknir til ÍSÍ um undanþágur við íþróttakeppni heyrdi sögunni til.

Ungmennafélag Reykjavíkur hverfur á braut

Á þingi UMSK 1945 gerðist það að Ungmennafélag Reykjavíkur neyddist til að segja sig úr sambandinu þar sem hið nýstofnaða Íþróttabandalag Reykjavíkur gerði kröfu um að félagið væri innan vébanda þess. Lög ÍSÍ bönnuðu einstökum félögum að vera í tveimur samböndum samtímis og það var því með nokkrum trega sem Stefán Runólfsson, formaður Umf. Reykjavíkur, flutti eftirfarandi tillögu á þinginu:

Þar sem vitað er að UMSK ætlar að ganga í ÍSÍ, en lög þess mæla svo fyrir að ekkert félag geti verið í tveimur samböndum innan ÍSÍ, en Umf. Reykjavíkur er þegar í ÍBR, segir það sig hér með úr UMSK. Óskar sambandinu allra heilla, þakkar góða samvinnu og vonast til að hún haldist um ófyrirsjáanlega framtíð.

Stjórn Umf.R.⁷

Stefán Runólfsson frá Hólmi var lengi formaður Umf. Reykjavíkur.

Tillagan var samþykkt en þingfulltrúar hörmuðu að aðstæður hefðu rekið Umf.R til að segja sig úr sambandinu. Það var óneitanlega mikill hnekkir fyrir fámennnt héraðssamband að missa stærsta og blómlegasta félagið úr félagsskapnum en við því varð ekki spornað. Þetta var gjaldið sem þurfti að greiða fyrir aðganginn að ÍSÍ sem stóð fyrir dyrum. Sam-

skipti UMSK og Umf. Reykjavíkur voru vinsamleg þau 16 ár sem félagið starfaði eftir þetta en eins og vænta mátti dró mjög úr þeim við þessa breytingu.

Umf.R átti sér blómaskeið um miðja öldina. Það einbeitti sér mjög að þjóðaríþróttinni og var öflugasta glímufélag landsins á sjötta áratugnum. Helsti glímuþjálfarinn var Lárus Salómonsson,

Á tíu ára afmæli Ungmennafélags Reykjavíkur yngra árið 1952 voru þessir félagsmenn heiðraðir: Baldur Kristjónsson, Skúli H. Norðdahl, Kjartan B. Guðjónsson, Sveinn Sæmundsson, Erlingur Pálsson og Guðbrandur Magnússon. Myndin er tekin í félagsheimili Umf.R við Holtaveg sem seinna varð aðsetur KFUM og KFUK.

fyrirum glímukóngur og helsti afreksmaður félagsins var sonur hans, Ármann J. Lárusson. Ármann hélt Grettisbeltinu, sigurtákni Íslandsglímunnar, í sínum höndum í einn og hálfan áratug næstum því samfelldt. Hann gekk síðar í Umf. Breiðablik þegar Reykjavíkurfélagið lagði upp laupana. Þau urðu endalok Ungmennafélags Reykjavíkur að það reisti sér hurðarás um öxl með með byggingu félagsheimilis við Holtaveg þar sem nú eru höfuðstöðvar KFUM og KFUK. Félagið varð gjaldþrota og hætti störfum árið 1962.

Félagsmenn Umf. Reykjavíkur kepptu sem gestir á héraðsmóti Kjalnesinga 1946 og 27. ágúst 1950 fór fram keppni milli félagsins og UMSK í drengja- og kvennagreinum á Leirvogstungubökkum. Keppnin var lífleg og spennandi en heildarúrslit urðu þau að UMSK bar sigur úr býtum í drengjakeppninni, 78 stig gegn 74 en Umf.R vann kvennakeppnina með 67 stigum gegn 38. Þar setti Guðný Steingrimsdóttir á Álafossi sitt þriðja Íslandsmet í kúluvarpi á árinu, varpaði 9,76 m.⁸

Héraðsmótin hefja göngu sína

Bakslagið á landsmótinu á Hvanneyri 1943 blés mönnum kappi í kinn að efla íþróttir innan sam-

bandsins og á þingi UMSK um haustið var talsvert rætt um hvernig það mætti verða. Niðurstaðan varð sú að skipa árlega íþróttanefnd innan sambandsins, með einn mann frá hverju félagi. Þá var samþykkt að leggja sameiningarfélagið Íþróttafélag Kjósarsýslu niður en eignir þess skyldu renna til UMSK og keppt yrði undir merki þess framvegis. Þess var ekki lengur þörf eftir að leyfi fékkst hjá ÍSÍ til að keppa undir merkjum héraðssambanda. Einnig samþykktu fulltrúar eftirfarandi tillögu á þinginu sem markaði tímamót:

Þingið samþykkir að eftirleiðis skuli á hverju ári haldið íþróttamót innan sambandsins og sé þar keppt í öllum þeim íþróttagreinum sem næg þátttaka fæst í. Verðlaun séu veitt með sama fyrirkomulagi og á landsmóti UMFÍ.⁹

Ekki er vitað hverjir skipuðu fyrstu íþróttanefndina en hún vann sitt verk og sumarið 1944 var fyrsta héraðsmót UMSK haldið hjá Reykjum í Mosfellsveit á svokölluðum Sólvallabökkum. Keppt var helgina 15.-16. júlí í níu greinum frjálsíþrótt og tveimur sundgreinum. Fyrri daginn voru undanrásir en úrslit á sunnudeginum. Mótið var með hátíðarbrag og Lúðrasveitin Svanur þeytti lúðra sína og bumbur af og til á sunnudeginum. Konur fengu

Janus Eiríksson í langstökki í keppni við Borgfirðinga á Hvítárvöllum 1949.

Tómas Lárusson stekkur hástökk með sínum sérstæða saxstíl á Eiðum 1952.

að spreyta sig í sundi en karlar einokuðu frjálsíþróttirnar. Kvennaíþróttir voru stutt á veg komnar um þetta leyti og til dæmis var engin kvennakeppni í frjálsíþróttum í Reykjavík árið 1942. Hún hófst þar í smáum stíl sumarið eftir en þá voru konur þegar farnar að keppa í hlaupum á Suðurlandi, á Snæfellsnesi og í Borgarfirði. Landsbyggðin var þar á undan höfuðstaðnum.

Hér var komið kjörið tækifæri fyrir hina ungu og upprennandi íþróttamenn héraðsins að láta til sín taka enda fjölmenntu þeir á mótisstaðinn. Keppendur voru 26 frá hinum fjórum ungmennafélögum sambandsins: Frá Aftureldingu komu átta, frá Drengnúi, fjórir frá Umf. Reykjavíkur og fimm frá Umf. Kjalnesinga. Helstu úrslit á þessu fyrsta héraðsmóti urðu þau að hinn lágvaxni og leiftursnöggi Janus Eiríksson Aftureldingu sigraði í 100 m hlaupi og langstökki en félagi hans, Halldór Lárusson, var fremstur í kúluvarpi, spjótkesti, hástökki og þrístökki. Njáll Guðmundsson Dreng vann kringlukastið, Sveinn Guðmundsson Aftureldingu vann 400 metrana og Gunnar Tryggvason Umf. Kjalnesinga leiddi 3000 metra hlaupið. Sveinn Guðmundsson varð fyrstur

Bræðurnir Halldór og Tómas Lárussynir voru bestu íþróttamenn UMSK á sjötta áratugnum. Myndin var tekin þegar þeir voru heiðraðir fyrir afrek sín á 30 ára afmæli UMSK í Hlégarði 1952.

Guðný Steingrímsdóttir varpar kúlunni á Hvítárvöllum 1949. Gunnar Sig. Guðmundsson heldur á málbandinu.

í 100 metra sundi og Valborg Lárusdóttir Aftur-eldingu sigraði í 60 metra sundi kvenna. Ekki var um stigakeppni að ræða milli félaganna en Aftur-elding var þeirra atkvæðamest. Fyrstu tveir menn í hverri grein hlutu verðlaun. Stigahæsti maður mótsins var Halldór Lárusson á Brúarlandi með 22 stig, helmingi fleiri en Janus Eiríksson í Óskoti sem kom næstur með 11. Mótið fór í alla staði vel fram að sögn *Morgunblaðsins* „og voru veðurskilyrði hin ákjósanlegustu.“¹⁰

Eftir þetta voru héraðsmót Kjalnesinga árviss viðburður. Þau voru einu sinni haldin í Tjaldanesi en oftast á Hvalfjarðareyri í Kjós eða á íþróttasvæði Mosfellinga í Leirvogstungu sem nefndist Tungubakkar í daglegu tali. Árið 1957 kom til sögunnar nýr íþróttavöllur Umf. Drengs við Félagsgarð í Kjós og 1959 höfðu Mosfellingar eignast sinn íþróttavöll við Varmá. Ekki var keppt í sundi nema á þessu fyrsta móti og aðallega í frjálsíþróttum eftir það.

Helstu afreksmenn fyrstu mótanna voru bræðurnir vösku á Brúarlandi, Halldór og Tómas Lárussynir. Halldór var mest áberandi í byrjun. Hann hóf feril sinn sem frækinn sundmaður, einkum í bringusundi og gekk næstur hinum landsfrægu Sigurðum, Sigurði Jónssyni Þingeyingi og Sigurði Jónssyni KR-ingi sem þá voru bestu bringusundmenn landsins.

Halldór var til dæmis þrisvar á verðlaunapalli landsmótsins á Hvanneyri 1943 og varð Íslandsmeistari í 200 m bringusundi árið 1944 en sneri sér að frjálsíþróttum eftir það. Hann var stór og sterkur, mikill stökkvari og kastari og ágætlega sprettharður. Hann var stigahæsti maður á fyrstu fjórum héraðsmótunum 1944-1947. Þar vann hann sigur 21 sinni alls í 100 metra hlaupi, spjótkaсти, hástökki, langstökki, þristökki, kúluvarpi og kringlukasti. Halldór sigraði í 100 metra hlaupi á landsmótinu á Laugum 1946 og varð annar í langstökki. Hann varð einnig Íslandsmeistari í langstökki og hástökki árið 1948 en hætti að mestu íþróttakeppni eftir landsmótið á Eiðum 1952.

Tómas Lárusson var mikill léttfeti, feykilega sprettharður og afar snarpur stökkvari. Hann vann 16 sigra sína á héraðsmótum árin 1949-1953 í 100 og 400 metra hlaupum, hástökki, langstökki, þristökki og stangarstökki. Tómas var góður tugþrautarmaður og tók meðal annars þátt í hinu mikla tugþrautareinvígi sem Örn Clausen og Frakkinn Ignace Heinrich háðu á Meistaramóti Íslands á Melavelli árið 1951. Vissulega féll Tómas í skuggann af hinum frægu keppinautum sínum en náði engu að síður 5. besta árangri Íslendinga í þrautinni.

Þessir sigursælu bræður hefðu farið létt með að

Úrslitasprettur í 100 metra hlaupi á héraðsmóti UMSK á Hvalfjarðareyri 14. ágúst 1949. Fyrstur í mark er Tómas Lárusson A, síðan Skúli Skarphéðinsson A, þá Jón M. Guðmundsson A og svo kemur Sigurberg Elentínusson D.

sígra í stigakeppni héraðsmótsins ásamt félögum sínum í Aftureldingu hefði hún verið fyrir hendi. En stigakeppni mótsins var á milli einstaklinga en ekki félaga til að byrja með og þar voru þeir Halldór og Tómas nánast ósigrandi fyrsta áratuginn. Janus Eiríksson í Óskoti var einnig frábær íþróttamaður og vann marga sigra í spretthlaupum og langstökki. Hann var lágvaxinn en bæði snarpur og sprettharður. Fæddur fimleikamaður og æfði fimleika með Ármanni um tíma. Hann stundaði lengi íþróttir með góðum árangri og var ómissandi í boðhlaupssveitum Aftureldingar og UMSK allt fram á fertugsaldur.

Bræðurnir á Reykjum, Sveinn, Jón og Þórður Guðmundssynir voru einnig liðtækir enda stórir menn og stæðilegir. Jón var góður kastari og Sveinn ágætur stökkvari. Þórður var hvort tveggja. Þá var Ásbjörn Sigurjónsson á Álafossi öflugur kúluvarpari og sterkur í hástökki. Skúli Skarphéðinsson á Minna-Mosfelli stóð sig vel í stökkum og 400 metra hlaupi. Þegar kom fram á sjötta áratuginn var hinn nettvaxni en eldfljóti Hörður Ingólfsson í Fitjakoti tekinn við sem besti spretthlauparinn. Allir þessir voru liðsmenn Aftureldingar í Mosfellssveit sem bar ægishjalm yfir önnur félög sambandsins.

Kjósarmenn áttu einnig góða íþróttamenn. Axel Jónsson frá Hvítanesi var í fremstu röð á fyrstu hér-

aðsmótunum sem spretthlaupari og stökkvari. Halldór Magnússon í Hvammsvík var fyrstur í röð góðra kastara í Kjósinni en svo komu Njáll Guðmundsson í Miðdal og Magnús Lárusson í Káranesi. Sigurjón Jónsson frá Hvítanesi var góður í hástökki og 400 metra hlaupi og þannig mætti áfram telja. Einn sá fjölhæfasti var Ólafur Ingvarsson frá Laxárnesi sem gerði garðinn frægan á landsmótum UMFÍ á sjötta áratugnum.

Í úrslitum 100 metra hlaupsins á héraðsmótinu 1949 voru þeir Tómas Lárusson, Jón M. Guðmundsson, Skúli Skarphéðinsson og Sigurberg Elentínusson. Mótið var haldið á Hvalfjarðareyri í leiðinda-veðri. Þá voru hlauparar ræstir með því að veifa klút því rásbyssur voru ekki tiltækar. Jón var langfyrstur af stað en endaði í þriðja sæti. „Jón á Reykjum var ótrúlega snarpur af svo stórum manni að vera,“ sagði Tómas. „Hann þaut af stað áður en ræsirinn gaf merki í þessu hlaupi en við Skúli náðum honum nú samt.“¹¹

Lengi vel voru karlarnir einir um íþróttahituna. Það var ekki fyrr en á héraðsmótinu 1950 sem konum var hleypt inn á íþróttavöllinn til keppni. Íþróttakonurnar, sem flestar voru úr Mosfells-sveit, nýttu sér óspart hið nýfengna frelsi. Keppt var í 80 metra hlaupi og kúluvarpi. Í hlaupinu var

Vel fór á með keppinautunum eftir 80 m hlaupið á héraðsmóti á Tungubökkum 1954 þrátt fyrir hörkukeppni. Fyrst var Sigrún Andrésdóttir Aftureldingu á 12,5 sek, svo kom félagi hennar, Dröfn Hafsteinsdóttir, á 12,6 og þriðja Herdís Jónsdóttir Dreng á sama tíma.

hörkukeppni. Soffía Finnbogadóttir á Sólvöllum sigraði á 11,2 sek en þrjár næstu voru með tímann 11,3 sek. Guðný Steingrimsdóttir á Álafossi sigraði í kúluvarpi, varpaði kúlunni 9,45 m sem reyndist vera nýtt Íslandsmet. Frjálsíþróttir kvenna voru að slíta barnsskónum á þessum árum og metin féllu óspart.

Þetta sama ár kepptu konur í annað sinn á Meistararamóti Íslands og Guðný Steingrimsdóttir varð Íslandsmeistari í kúluvarpi með 9,65 m sem var bætting á Íslandsmetinu. Guðný bætti Íslandsmetið í þriðja sinn um sumarið og kom því upp í 9,76 m. Á Septembermótinu um haustið kepptu UMSK-stúlkur í 4x100 m boðhlaupi í fyrsta sinn og settu auðvitað héraðsmet.

Smám saman fjölgaði greinum fyrir konur á héraðsmótunum. Árið 1951 kepptu þær í þremur greinum, 80 metra hlaupi, hástökki og kúluvarpi. Þá höfðu karlar úr níu greinum að mæta. Tveimur árum síðar bættust kringlukast og langstökk við hjá konum en karlar fengu líka tvær greinar til viðbótar svo staðan var 11:5 þeim í vil. Það var ekki fyrr en 1957 þegar spjótast og boðhlaup bættust við hjá konum að þær urðu rúmlega hálfdrættingar á við karlana. Þá var nýlega búið að setja reglugerð um héraðsmótið og gera ýmsar skipulagsbreytingar.

Héraðsmótið 1952 var haldið um miðjan júní. Þá stóð fyrir dyrum ferð íþróttafólks á landsmótið á Eiðum og var héraðsmótið haft sem úrtökumót fyrir keppendur þangað. Ekki voru valdir nema þeir allra bestu því ferðalag þvert yfir landið var bæði tímafrekt og dýrt í þá daga. Sjö karlar og fjórar konur voru valin til keppni í frjálsíþróttum og stóðu sig með ágætum. Öll voru þau frá Aftureldingu nema Drengur lagði til einn keppanda af hvoru kyni. Afturelding stóð þá á hátindi frjálsíþróttanna og átti landsþekktum köppum á að skipa.

Héraðsmótið 1953 fór fram á Tungubökkum 25. ágúst og stóð langt fram eftir degi enda var þá einnig keppt í starfsíþróttum sem fór ekki vel saman við frjálsíþróttir og var ekki reynt oftar. Árangur var góður, einkum í kvennaflokki en þar var Þuríður Hjaltadóttir frá Æsustöðum fremst í flokki. Hún vann langstökk, 80 metra hlaup á 11,3 sek og kringlukast þar sem hún setti héraðsmet, 31,09 m. Hún var efst á afrekslista kvenna yfir landið og miðin fyrir 80 m hlaupið og kringlukastið. Ragna Lindberg í Flekkudal gekk næst henni í flestum greinum. Hún sigraði í kúluvarpi, kastaði 9,89 m og setti héraðsmet. Hún átti eftir að bæta það í 10 metra slétta síðar um sumarið. Arnfríður Ólafsdóttir á Varmalandi var þriðja afrekskonan. Hún vann hástökk á 1,35 m. Það var einnig héraðsmet og besta afrek ársins í kvennaflokki. Karlarnir féllu í skuggann að þessu sinni en þar báru af þeir Tómas Lárusson, Hörður Ingólfsson, Skúli Skarphéðinsson og Ólafur Ingvarsson.

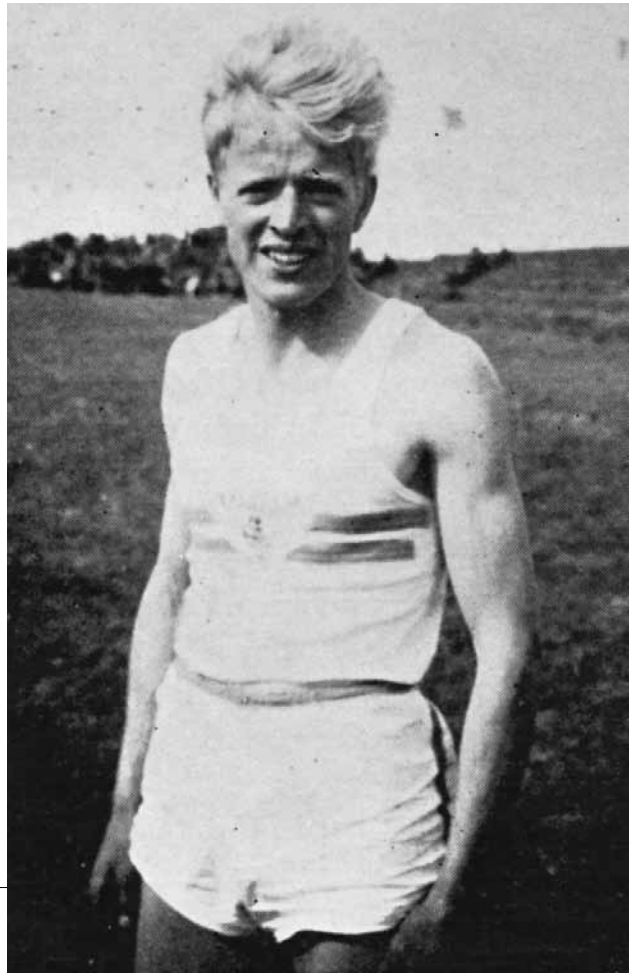
Héraðsmótið 1954 var að vanda haldið á Tungubökkum. Minnugir þess hvað keppnin tók langan tíma ári fyrr var því dreift á þrjá daga enda var veður gott allan tímann. Tvö héraðsmet litu dagsins ljós. Árni Reynir Hálfðánarson á Mosfelli varpaði kúlunni 13,82 m og Arnfríður Ólafsdóttir stökk 4,39 m í langstökki. Hún vann einnig hástökk og kringlukast og varð stigahæst kvenna. Í karlaflokki voru atkvæðamestir þeir Skúli Skarphéðinsson á Minna-Mosfelli, Þórir Ólafsson á Varmalandi, Hörður Ingólfsson í Fitjakoti og Ólafur Ingvarsson í Laxárnesi. Drengir voru góðir en Aftureldingarmenn fleiri og hefðu unnið stigakeppni mótsins hefði hún verið á dagskrá.¹²

Héraðsmet í frjálsíþróttum 1954

Þegar héraðsmótin höfðu farið fram um tíu ára skeið voru afrekin tekin mjög að batna og orðin frambærileg á landsmælikvarða. Þar áttu mestan hlut bræðurnir Tómas og Halldór Lárussynir því þeir einokuðu efstu sæti afrekaskránnar þessi árin. Í skjalasafni sambandsins fannst vélritað skjal sem hafði að geyma eftirfarandi skrá yfir héraðsmetin í árslok 1954. Athygli vekur að elstu metin voru langhlaupsafrek stórhlauparans Guðjóns Júlíussonar frá Reynisvatni sem komin voru á fertugsaldurinn. Einnig að langflest metin tilheyrðu Tómasi Lárussyni en hann átti tíu af 20 metum sem skráð voru í karlaflokk. Flest hinna voru sett af félögum hans í Umf. Aftureldingu. Eini Kjósaringurinn sem komst á blað var kastarinn Magnús Lárusson í Káranesi og Kópavogsbúinn Þorsteinn Steingrímsson var jafn Tómasi í stangarstökki. Met í kvennagreinum var ekki að finna á þessu blaði en þau voru tekin saman eftir öðrum heimildum. En svona leit metaskráin út árið 1954:

Karlar

Tómas Lárusson var mesti afreksmaður UMSK á sjötta áratugnum. Hann átti á sínum tíma tíu héraðsmet í frjálsíþróttum.

grein	árangur	nafn	félag	ártal	
	100 m	11,1 sek.	Tómas Lárusson	A	1952
	200 m	23,4 sek.	Tómas Lárusson	A	1952
	400 m	51,0 sek.	Tómas Lárusson	A	1952
	800 m	2:03,6 mín.	Skúli Skarphéðinsson	A	1953
	1500 m	4:25,6 mín.	Guðjón Júlíusson	A	1922
	3000 m	9:39,0 mín.	Þór Þóroddsson	A	1946
	5000 m	16:06,0 mín.	Guðjón Júlíusson	A	1922
	10000 m	31:19,2 mín.	Guðjón Júlíusson	A	1922
	110 m grind.	16,3 sek.	Tómas Lárusson	A	1952
	4x100 m boð.	46,9 sek.	Hörður - Tómas - Halldór - Janus	A	1952
	1000 m boð.	2:20,6 mín.	Axel, Karl, Janus, Guðm. Þ. Jóns.	UMSK	1940
	Langstökk	6,89 m	Tómas Lárusson	A	1952
	Hástökk	1,75 m	Halldór Lárusson	A	1948

Hástökk	1,75 m	Tómas Lárusson	A	1952
Þrístökk	13,36 m	Halldór Lárusson	A	1947
Stangarstökk	3,00 m	Tómas Lárusson	A	1952
- " -	3,00 m	Þorsteinn Steingrímsson	B	1952
Kúluvarp	13,82 m	Árni Reynir Hálfðánarson	A	1954
Kringlukast	40,30 m	Magnús Lárusson	D	1952
Spjótkast	49,60 m	Magnús Lárusson	D	1952
Fimmtarþraut	2615 stig	Tómas Lárusson	A	1952
Tugþraut	5316 stig	Tómas Lárusson	A	1952 ¹³

Konur

grein	árangur	nafn	félag	ártal
80 m	11,1 sek.	Aðalheiður Finnbogadóttir	A	1951
100 m	14,4 sek.	Soffía Finnbogadóttir	A	1950
4x100 m boð.	57,5 sek.	Soffía - Aðalh. - Marta - Þuríður	A	1950
Langstökk	4,39 m	Arnfríður Ólafsdóttir	A	1954
Hástökk	1,35 m	Arnfríður Ólafsdóttir	A	1953
Kúluvarp	10,15 m	Ragna Lindberg Mårsudóttir	D	1954
Kringlukast	31,09 m	Þuríður Hjaltadóttir	A	1953 ¹⁴

Axel Jónsson

Þór *Axel* Jónsson fæddist í Reykjavík 8. júní 1922 og lauk þar gagnfræðaprófi árið 1938. Það varð hans helsta menntun en hann var víðlesinn og lærður í lífsins skóla. Faðir hans var Jón Björnsson klæðskeri en Axel ólst upp hjá móður sinni Láru Þórhannesdóttur. Hún giftist Jóni Helgasyni frá Þyrli í Hvalfirði og þau hófu búskap að Hvítanesi í Kjós árið 1933. Þangað fluttist Axel með móður sinni og ólst þar upp við algeng sveitastörf.

Hann var sterkbyggður og snarpur og varð snemma liðtækur íþróttamaður fyrir Ungmennafélagið Dreng. Sextán ára hóf hann keppni á íþróttamótum Aftureldingar og Drengs og vann þar marga góða sigra. Hann sló í gegn á landsmóti UMFÍ í Haukadal 1940 þegar hann, 18 ára gamall, varð stigahæsti maður mótsins og átti stóran þátt í frægum sigri UMSK á mótinu. Hann vann lang-

stökk og þrístökk og varð annar í 100 metra hlaupi á sama tíma og sigurvegarinn. Um haustið var þannig sagt frá afrekum hans í *Skeinfaxa*, tímariti UMFÍ:

Hann er stórlega áhugasamur og efnilegur íþróttamaður og hefir æft jöfnum höndum hlaup, stökk og köst, við annríki sveitamannsins, örðug skilyrði og enga tilsögn. En hann hefur glöggan skilning á tilgangi líkamsæfinga og gildi íþróttar, járnharðan vilja og mikinn metnað fyrir sig og félag sitt og ungmennafélagsskapinn. Í sumar fór hann óæfður frá orfinu á drengjamótið í Reykjavík og gat sér þar góðan orðstír, enda vann félag hans það mót.¹⁵

Fjölskylda Axels varð að yfirgefa Hvítanes árið 1941 þegar breski herinn yfirtók jörðina og þar

Axel Jónsson á Felli.

var ekki búið síðan. Nokkru síðar fluttust þau að Blönduholti í Kjós og um svipað leyti festi Axel ráð sitt þegar hann kvæntist jafnöldru sinni, Guðrúnu Gísladóttur, heimasætu frá Írafelli. Þau eignuðust þrjú börn. Axel og Guðrún reistu sér íbúðarhús í landi Blönduholts og nefndu það Fell. Þar bjuggu þau árin 1945-1953 og Axel starfaði þau ár sem mjólkurbílstjóri Kjósarmanna. Þá fluttust þau til Kópavogs og áttu þar heima síðan.

Þar starfaði hann fyrst sem sundlaugarvörður í Reykjavík en var svo skipaður forstjóri Sundlauganna 1959-1962. Fulltrúi framkvæmdastjóra Sjálfstæðisflokksins í Reykjavík 1962-1968. Fulltrúi hjá Almannavörnum ríkisins 1968-1971 og framkvæmdastjóri Sambands sveitarfélaga í Reykjaneskjördæmi 1971-1978. Þá átti hann sæti í ótal nefndum og ráðum á vegum Sjálfstæðisflokksins og sat á Allsherjarþingi Sameinuðu þjóðanna 1977.

Axel fór ungur að starfa í ungmennafélags-hreyfingunni og árin 1946-1948 var hann formaður Umf. Drengs. Í beinu framhaldi var hann kjörinn formaður UMSK árið 1949 og stóð þar í stafni til ársins 1956. Hann var eftirsóttur félagsmálamaður vegna mannkosta sinna og dugnaðar og sat til að mynda í stjórn UMFÍ árin 1955-1957. Þá var hann í stjórn ÍSÍ á árunum 1959-1964. Endurskoðandi Norræna félagsins í Kópavogi og heiðursfélagi þess.

Hann lét til sín taka á árspingum UMSK og var ódeigur baráttumaður fyrir bindindi, iðkun íþróttar

Pálmi Gíslason formaður UMFÍ, sæmir Axel Jónsson gullmerki UMFÍ á þingi UMSK árið 1985.

og öllu sem til framfara mátti telja. Hann vakti hvarvetna athygli fyrir öryggi og festu í framkomu og naut mikils trausts. Hann átti auðvelt með að tala við hin ýmsu tækifæri og komst þá gjarnan að kjarna málsins í örfáum orðum.

Það má nærri geta að slíkur maður var eftirsóttur á vettvangi stjórnmalanna og fljótlega eftir komuna til Kópavogs var hann kosinn í bæjarstjórn þar sem hann sat í 16 ár, síðast sem forseti bæjarstjórnar. Hann tók mikinn þátt í uppbyggingu hins unga bæjarfélags en síðan lá leið hans á Alþingi. Hann var alþingismaður fyrir Sjálfstæðisflokkinn með hléum á árunum 1965-1978 en varð að láta af því starfi sem öðrum á besta aldri vegna heilsubreysts.

Axel veiktist af kransæðastíflu aðeins hálf-fimmtugur að aldri og bardist við þann sjúkdóm í 18 ár þar til yfir lauk. Einmitt á þeim árum vann hann mörg þau störf sem lengst verður minnst og dró ekki af sér þrátt fyrir misjafnt heilsufar. Áhug-

inn fyrir betra mannlífi og hag landsins var einstakur og sem dæmi þá fór hann á eigin kostnað í ferðalag til allra fjögurra vinabæja Kópavogs til að tala máli Íslendinga í landhelgisdeilunni árið 1972.

Tvennt var það sem var mesti styrkur Axels í veikindum hans: Annað var hans sterka skapgerð því aldrei heyrðist hann kvarta en kom ávallt til dyra brosandí og blíður í skapi. Hitt var hin takmarkalaus ást og umhyggja Guðrúnar eiginkonu hans. Árið 1976 byggðu þau sér sumarhús á landspildu við Laxárvoginn sem þau nefndu Griðland og dvöldust þar öllum stundum á hverju sumri eftir það. Þar var þeirra griðland. Axel Jónsson var á sínum tíma sæmdur gullmerki UMFÍ en hann lést 31. ágúst árið 1985.¹⁶

Frjálsíþróttir í fararbroddi hjá Mosfellingum

Þegar fór að nálgast miðja síðustu öld má segja að starfsemi UMSK hafi að stærstum hluta snúist um íþróttir og þá einkanlega frjálsíþróttir. Í skýrslu ársins 1948 kemur fram að UMSK hélt héraðsmót í frjálsíþróttum, háði héraðskeppni við Borgfirðinga, sendi menn til keppni á flest frjálsíþróttamót sem haldin voru í Reykjavík á árinu og stóð straum af kostnaði við þetta allt saman. Ekki nóg með það heldur var tæplega minnst á annað en íþróttir undir liðnum Önnur störf í skýrslunni:

Stjórnin hefur haldið með sér marga fundi á árinu og einnig þriggja manna íþróttanefnd er starfar með stjórninni, einn maður frá hverju félagi. Hefir aðalstarfið verið framkvæmd íþróttamála í héraðinu og undirbúningur íþróttamótanna. Sambandið sá um viðavangshlaup Meistaramóts ÍSÍ 1948 og fór hlaupið fram við Félagsgarð í Kjós í maí.¹⁷

Á ársþinginu sem haldið var í nóvember 1948 í Félagsgarði var langmest rætt um íþróttir. Mikill

Janus Eiríksson var snarpur á sprettinum og öflugur stökkvari þótt ekki væri hann hár í loftinu.

hugur var í mönnum að undirbúa sig sem best fyrir væntanlegt landsmót UMFÍ næsta sumar enda var meirihluti þingfulltrúa í keppendahópi sambandsins. Margar tillögur um framgang íþróttanna voru samþykktar á þinginu en þær sem snertu önnur mál voru helmingi færri. Íþróttirnar voru allsstaðar efstar á blaði.¹⁸

Um þetta leyti náðu félagar í Aftureldingu samningum við Magnús Sveinsson oddvita í Leirvogstungu um að fá aðstöðu til íþróttar á svokölluðum Tungubökkum. Héraðsmótið var fyrst haldið á Tungubökkum árið 1948 og þá færðist mikið líf í frjálsíþróttir og handbolta hjá Aftureldingarfólki. Á sumrin voru æfingar tvisvar í viku, á þriðjudagskvöldum og sunnudagsmorgnum. Skúli Skarphéðinsson á Minna-Mosfelli var duglegur að aka með íþróttafólkið ofan úr Mosfellsdal. Hann stundaði þetta mörg sumur og sagðist svo frá:

Þegar við fórum á æfingar hédan úr dalnum þá voru engar ferðir en Guðmundur bróðir minn átti vörubíl, svona transbíl sem kallaður var. Hann var með palli og háum grindum og það var pláss fyrir einn farþega hjá öku-
manni. Ég fór bara og safnaði þessu saman hédan úr dalnum og var oft með svona tíu stykki á pallinum. Þetta yrði ekki liðið í dag. Fór hérna upp að Hraðastöðum og svo niður á Tungubakka, þar voru æfingarnar. Einu sinni stoppaði mig lögreglumaður og það var slatti af fólki aftaná. Hann gerði ekkert í þessu en bað mig að fara varlega og sagði: „Þetta er á þína ábyrgð.“

Stelpurnar voru í handbolta og svo voru náttúrlega frjálsar. Það var minna um fót-
bolta, allavega fyrstu árin. Ég man að Hörður í Fitjakoti, ef hann hafði ekki bílfar þá kom hann bara gangandi, fór úr sokkunum og óð yfir ána. Janus í Óskoti átti eldgamlan vörubíl og kom akandi á honum. Stundum þegar bíllinn var ekki í lagi kom hann gangandi. Það

Þuríður Hjaltadóttir með kringluna sér við hönd.

var þó nokkur spotti. Sennilega hafa Tómas Lár. og Jón á Reykjum verið á bíl en allir komu þeir á æfingarnar og stelpurnar líka.¹⁹

Æfingarnar voru ekki fastmótaðar því enginn var æfingastjórinn og enginn kunni neitt að sögn Skúla. En menn héldu sig ágætlega við æfingarnar segja þeir sem þangað sóttu. Þuríður Hjaltadóttir á Æsu-
stöðum, síðar eiginkona Skúla, var sigursæl í kúlu-
varpi og framarlega í spretthlaupum. Árið 1952 var hún í öðru sæti yfir bestu kúluvarpskonur landsins og árið eftir var hún efst á blaði í 80 m hlaupi og kringlukasti. Hún sagði svo frá æfingunum:

Það var svo sem engin æfing á bak við þetta hjá okkur í handboltanum. Við fórum þarna niður á Tungubakka og köstuðum á milli okkar. Við stelpurnar vorum ýmist í hand-
bolta eða frjálsum íþróttum. Ég keppti mest

Skúli Skarphéðinsson í langtökki.

í kúluvarpi og kringlukasti og fékk alveg óstjórnlegan áhuga á íþróttum. Ég man að ég klippti allar íþróttamyndir út úr *Morgunblaðinu* og safnaði þeim í kassa.²⁰

Soffía Finnbogadóttir var spretthörð og sigraði í 80 metra hlaupi á héraðsmótinu á Tungubökkum 1950. Hún hafði svipaða sögu að segja: „Já maður var að hlaupa þarna niðri á eyrum á sunnudagsmorgnum,“ sagði Soffía. „Það voru æfingarnar. En þetta var óskaplega skemmtilegt og þetta var góður hópur sem kom þarna saman. Svo voru haldin þarna íþróttamót. Héraðsmótin og keppnir við Borgfirðinga.“²¹

Tungubakkarnir voru æfingasvæði Mosfellinga í tæpan áratug og þar voru héraðsmótin haldin á árunum um og eftir 1950. Á þeim tíma bar Umf. Afturelding höfuð og herðar yfir önnur ungmennafélög sambandsins á frjálsíþróttasviðinu enda átti það öflugum hópi íþróttafólks á að skipa.

Magnús bóndi í Leirvogstungu horfði nokkuð í að missa Tungubakkana sem slægjuland og setti upp að fá borgað í heyjum þegar fram í sótti. Fór þá heldur að þrengjast um en þá voru bæði Kjósarmenn og Mosfellingar að búa til íþróttavelli við félagsheimili sín, Félagsgarð og Hlégarð. Smám saman hækkðu heyrkröfur Leirvogstungubænda en það sem gerði útslagið um að Afturelding missti Tungubakkana úr höndum sér var atvik sem henti á héraðsmótinu þar árið 1958. Þá kom Guðmundur Magnússon í Leirvogstungu og hugðist sækja mótið. Hann taldi sjálfsagt að hann sem landeigandi fengi frían aðgang en hliðvörðurinn, sem var ungur og ókunnur Guðmundi, skeytti því engu og rukkaði hann um aðgangseyri. Guðmundi mislíkaði stórlega og hringdi í Sigurð Gunnar Sigurðsson formann Aftureldingar um kvöldið og tilkynnti honum að notum félagsins af Tungubökkum væri lokið. Það stóð á endum að Varmárvöllur var tekinn í notkun skömmu síðar en hinn skemmtilegi félagsskapur sem fylgdi æfingum á Tungubökkum var úr sögunni.²²

Ólafur Thors gefur verðlaunagrip

Í 30 ára afmælisveislu UMSK sem haldin var að

Ólafur Thors hélt ræðu og sló á léttu strengi þegar hann lofaði að gefa verðlaunagrip.

Hlégarði árið 1952 var Ólafur Thors atvinnumálaráðherra og þingmaður Kjalnesinga, einn af veislugestum. Þar flutti Ólafur ávarp sem Grímur Norddahl sagði síðar vera eina þá bestu ræðu sem hann hefði heyrt um dagana. Hinn stálminnugi Grímur lagði tölu Ólafs á minnið og sagði hana fram orðrätt í viðtali við söguritara 40 árum síðar. Ræða Ólafs var á þessa leið:

Háttvirta samkoma! Þegar ég var strákur þá var ég sendur í sveit, því eins og þið vitið voru allir óknýttastrákar sendir í sveit. Þegar ég kom í sveitina var ég montinn ofláti sem ekkert kunni að vinna. En mér lærðist fljótt að ef ég gæti ekki framkvæmt venjuleg störf og flogist á eins og aðrir strákar þá léti ég í minni pokann. Þá komu sér nú vel þessi fáu glímubrögð sem ég hefi lært af honum Steindóri í Gröf.

Hér hefur margt farið fram í kvöld, hátíðlegt og alvarlegt. Þið verðið nú að fyrirgefa þó ég bregði aðeins á léttari tón. Hann Ásbjörn á Álafossi hefur verið að suða í mér að ég ætti að gefa sambandinu bikar. Ég sagði honum: Ég gef andskotann engan bikar, þið haldið þá bara að ég sé að sníkja atkvæði eða þið haldið að ég fari að drepast og sé að gefa fyrir sálu minni.

Ólafsstytta gefin af Ólafi Thors árið 1956 til keppni um sigur í héraðsmóti í frjálsíþróttum. Umf. Breiðablik vann gripinn til eignar árið 1962.

En nú eftir að hafa verið hér í kvöld og skilið hvaða störf hafa farið fram í þessu sambandi og félögum þess, þá er mér ljóst að þó maður sé öllum stundum að vinna að þjóðmálum þá er eins og sumir þættir þjóðlífsins fari framhjá manni. Og það jafnvel þeir þættir sem maður vildi hvað helst þakka og styrkja.

Mér hefur snúist hugur og það minnsta sem ég get gert sem þakklætis- og virðingartott við Ungmennasamband Kjalarnesþings er að lofa að gefa því verðlaunagrip.²³

Ólafur efndi loforð sitt fjórum árum síðar og kom með veglega stytta sem hann færði sambandinu að gjöf. Hún hlaut nafnið Ólafsstytta í munni Kjalnesinga. Strax var ákveðið að hún yrði til verðlauna á frjálsíþróttamótum félagsins og skyldi stigahæsta félagið hverju sinni hljóta hana til varðveislu. Samin var vönduð reglugerð þar sem tilteknar voru keppnisgreinar og úthlutun stiga sem skyldi vera á skalanum 5-3-2-1 til fjögurra fyrstu manna. Um eignarhald á gripnum sagði svo í 3. grein: „Verðlaunagripurinn er heiðursverðlaun til handa því félagi sem héraðsmótið vinnur. Það félag sem fyrst verður til að vinna hann 5 sinnum, hlýtur hann til eignar.“ Svo settu menn undir gamalkunnan leka því 4. grein endaði þannig: „Keppni skal fara fram, þó ekki mæti nema einn maður til keppni í hverri grein.“²⁴

Keppt um Ólafsstyttuna

Nú var komið upp nýtt fyrirkomulag á héraðsmótunum þegar félögin voru farin að keppa hvert við annað um stigin. Slíkt hafði lengi viðgengist hjá öðrum samböndum en var nú loks komið í gagnið hjá UMSK.

Héraðsmótið 1956 var haldið á Tungubökkum snemma vors í frábæru veðri. Stigakeppnin varð að spennandi einvígi milli Aftureldingar og Drengs og mátti vart á milli sjá því bæði félögin vildu hreppa Ólafsstyttuna. Nú voru Brúarlandsbræður hættir keppni en nýir íþróttamenn komnir til skjalanna. Helstu kappar Kjósarmanna voru Helgi Jónsson í Blönduholti, sem vann hástökk og 400 metra hlaup, Steinar Ólafsson á Valdastöðum, sem sigraði í kringlukasti og hinn fjölbæfi Ólafur Ingvarsson frá Laxárnesi sem kastaði spjótinu lengst allra og vann til stiga í sjö greinum. Bestur hjá Aftureldingu var hinn sprettharði Hörður Ingólfsson í Fitjakoti sem vann 100 metra hlaup, langstökk og þrístökk. Félagi hans, trölíð frá Álafossi Ásbjörn Sigurjónsson, varð fremstur í kúluvarpi. Stigahæstur á mótinu varð Hörður Ingólfsson með 22 stig en Ólafur Ingvarsson hlaut 20 stig. Þegar reiknað var í afreksstigum

Ólafur Ingvarsson kemur í mark í 4x100 metra boðhlaupi á Akureyri 1955. Sveitin náði öðru sæti á eftir geysisterkri sveit Austfirðinga.

Ragna Lindberg tekur á móti verðlaunum úr hendi Páls Ólafssonar fyrir besta afrek kvenna í kúluvarpi á héraðsmóti UMSK 1958. Björgvin Guðmundsson og Steinar Ólafsson fylgjast með. Steinar heldur á Ólafsstyttunni.

Arthur Ólafsson fyrirliði frjálsíþróttaliðs Breiðabliks með Ólafsstyttuna í glöðum liðshópi eftir héraðsmót UMSK 1958. Við hlið hans vinstra megin er Sigurður Stefánsson og bak við þá Sigurður Grétar Guðmundsson. Hægra megin er Birgir Guðmundsson og svo koma Guðmundur Þórðarson, Kristín Harðardóttir, Ester Bergmann og Hrafnhildur Skúladóttir.

eins og þá var nokkuð tíðkað hlaut Hörður 3458 stig en Ólafur 3431 stig.

Mosfellingurinn Arnfríður Ólafsdóttir á Varmalandi vann hástökk og kringlukast og í 80 metra hlaupi sigraði Dröfn Hafsteinsdóttir á Æsustöðum. Kjósarstúlkur voru líka liðtækar. Ragna Lindberg í Flekkudal vann kúluvarp og Unnur Pálsdóttir á Grjóteyri langstökkið. Arnfríður Ólafsdóttir hlaut flest stig kvenna eða 15, Unnur 14 en Ragna Lindberg var með 13 stig. Ragna vann besta afrek kvenna fyrir kúluvarp, 9,49 m en Hörður Ingólfsson vann besta afrek karla fyrir tímann 11,7 sek. í 100 metra hlaupi. Þessi stórkostlega keppni endaði þannig að Afturelding og Drengur stóðu að lokum hnífjöfn með 86 stig hvort félag þannig að hvorugt þeirra taldist sigurvegari en

stjórn UMSK geymdi Ólafsstyttuna til næsta móts eins og sagt var fyrir um í reglugerð.²⁵

Héraðsmótið 1957 var haldið á nýjum íþróttavelli Umf. Drengs við Félagsgarð í Kjós. Það var geysilega spennandi því þangað fjölmenntu keppendur Aftureldingar og Drengs og ætluðu sér eindregið að hafa Ólafsstyttuna með sér heim. Frá Aftureldingu komu 22 keppendur, frá Dreng 16 og einn var frá Ungmennafélagi Bessastaðahrepps. Nú voru keppnisflokkar orðnir þrír því auk karla og kvenna var keppt í sjö greinum drengja 16 ára og yngri. Stig þeirra voru reiknuð með til úrslita og dró það sist úr þátttökunni. Þar var Sigurður Skarphéðinsson á Minna-Mosfelli mjög áberandi og var ýmist í fyrsta eða öðru sæti í öllum greinum. En Mosfellingar

Íslandsmeistarar Breiðabliks í 4x100 m boðhlaupi kvenna 1959. Guðný Guðmundsdóttir, Kristín Harðardóttir, Svava Magnúsdóttir og Ester Bergmann.

Undanrásir í 100 m hlaupi á héraðsmóti UMSK 1959. Fremstur er Unnar Jónsson Breiðabliki sem sigraði í hlaupinu en næstir koma Ármann J. Lárusson félagi hans sem varð fjórði og sá dökkklæddi er Þorvaldur Gestsson Dreng sem náði sjötta sæti af sjö.

höfðu eitthvað misskilið aldurstakmark mótsins því Sigurður var reyndar orðinn 18 ára og þar með ekki gjaldgengur meðal 16 ára drengja. Þetta kom fljótt í ljós eftir mótið og þar missti Afturelding allmörg stig. Félagið sigraði samt með yfirburðum, hlaut 160 stig. Drengur fékk 101 stig og Umf. Bessastaðahrepps 7 stig. Aftureldingarfólk hrósaði sigri og hafði Ólafsstyttuna með sér heim og geymdi árlangt.

Á næsta héraðsmóti, sem haldið var á Tungubökkum um árið 1958, urðu mikil umskipti því þá komu ung-

mennafélagar úr Breiðabliki í Kópavogi fjölmennir til leiks og sigruðu á mótinu með yfirburðum. Hlutu þeir 164 stig á móti 67 stigum Drengs og 40 stigum Aftureldingar. Breiðabliksmenn tefldu meðal annars fram sigursælli þrenningu í köstum. Arthúr Ólafsson varpaði kúlu 14,03 m og setti héraðsmet, annar varð Ármann J. Lárusson glímukóngur með 13,24 m og þriðji Ingvi Guðmundsson sem kastaði 12,46 m en hann var einnig ágætur spretthlaupari og stökkvari. Kópavogsmenn áttu einnig góða hlaupara og voru liðtækir í kvennagreinum. Kvinnalið Drengs kom á óvart og hafði einu stigi meira en Breiðablik í kvennakeppninni. Þar munaði mest um Rögnu Lindberg og Björgu Jónsdóttur í Blönduholti sem voru í hópi stigahæstu kvenna mótsins.

Héraðsmótið 1959 var haldið á Varmárvelli. Þar bættist nýr afreksmaður í kastarahóp Breiðabliks því Skeiðamaðurinn Þorsteinn Alfreðsson kastaði kringlunni 45,61 m og setti glæsilegt héraðsmet. Þorsteinn hafði áður keppt fyrir HSK en gekk nú til liðs við Breiðablik með þessum frábæra árangri. Ragna Lindberg lét ekki sitt eftir liggja og hjó nærri héraðsmetinu í kringlukasti þegar hún kastaði 30,18 m.

Sama ár eignaðist Breiðablik sína fyrstu Íslandsmeistara í frjálsíþróttum. Stúlkur UMSK unnu þrefalt í kringlukasti á Meistaramótinu en Ragna Lindberg vann yfirburðasigur. Kristín Harðardóttir sigraði í langstökki, stökk 4,60 m og setti héraðsmet. Kvennasveit félagsins sigraði í 4x100 m boðhlaupi á tímanum 62,9 sek. Sveitina skipuðu Ester Bergmann, Svava Magnúsdóttir, Guðný Guðmundsdóttir og Kristín Harðardóttir.

Árið 1960 höfðu orðið þau umskipti að keppendur frá Aftureldingu og Dreng voru varla sjáanlegir á héraðsmótinu sem haldið var í Kópavogi. Aðeins einum keppanda frá hvoru félagi tókst að vinna til stiga í karlaflokk og enginn frá þeim komst á blað í kvenna- eða drengjaflokkum. Ólafur Þór Ólafsson á Valdastöðum gerði þó góða ferð á mótið því hann vann þrjár greinar og varð stigahæstur í karlaflokk. En yfirburðir Breiðabliks voru miklir, félagið átti þrjá efstu keppendur í 16 greinum af 21 svo öll spennan úr stigakeppninni var horfin. Svipað var uppi á teningnum næstu árin og héraðsmótið ekki orðið svipur hjá sjón.

Það gerðist nokkuð jafnsnemma að íþróttamenn Breiðabliks stormuðu galvaskir fram í sviðsljósið og íþróttaiðkun Kjósverja og Mosfellinga fjaraði út að mestu. Íþróttamót félaganna tveggja lögðust niður árið 1958 og félagsmenn þeirra hættu að mestu að æfa frjálsíþróttir. Álftnesingar létu sér nægja að stunda knattspyrnu lítilsháttar og hjá Kjalnesingum var „íþróttááhugi hverfandi,“ eins og skjalfest var í ársskýrslu þeirra 1954. Það kom því í hlut Kópavogsbúa að halda merki sambandsins á lofti á frjálsíþróttasviðinu næstu árin. Fáir aðrir létu sjá sig þar og héraðsmótið var ískyggilega nálægt því að mega teljast innanfélagsmót Breiðabliks. Nýja stórveldið, Breiðablik, hélt uppteknum hætti og vann héraðsmótið með yfirburðum fimm ár í röð og þar með Ólafsstyttuna til eignar árið 1962.²⁶

Ungmennafélagar á fjölunum

Eitt af merkilegri viðfangsefnum ungmennafélaganna var leiklistin sem kom snemma til sögunnar hjá þeim flestum. Leiksýningar voru ein besta skemmtun sem hægt var að bjóða fólki á samkomum ungmennafélaga og gildur þáttur í starfi margra þeirra um áratugaskeið. Langflest ungmennafélög landsins færðu einhvern tímann upp leikrit eða leikþætti og mörg voru býsna dugmikil á fjölunum. Félagsmenn lögðu oft mikið á sig við erfiðar aðstæður og mættu að loknum löngum vinnudögum á æfingar sem stóðu fram á nótt. Margir eldri ungmennafélagar eiga í minni sínu frásagnir af slíkum átaksverkefnum sem enginn taldi eftir sér því þetta var svo gaman.

Langoftast urðu gamanleikrit fyrir valinu enda var höfuðtilgangurinn að skemmta fólki. Margir voru kallaðir og útvaldir sem leikarar og létu sig hafa það að birtast sveitungum sínum og nágrönnum í allskonar hlutverkum og múnderingum á sviðinu. Engin laun voru í boði nema gleði áhorfendanna og kröftugt lófaklapp þegar vel tókst til. Margir lítt vanir leikarar blómstruðu í hlutverkum sínum og veittu áhorfendum ósvikna ánægju og gleðistund í fásinninu. Gleðistundir sem oft urðu þeim minnisstæðar alla ævi.

Ungmennafélögin innan UMSK létu ekki deigan síga í leiklistinni en sennilega hefur aðsóknin eitt-

hvað verið farin að að minnka árið 1946 því þá þótti fulltrúum í félagsmálanefnd á héraðsþingi ástæða til að hvetja félögin til meiri samkenndar og samvinnu í leiklistinni. Þá var eftirfarandi tillaga borin fram og síðan samþykkt á héraðsþinginu á Brúarlandi:

24. þing UMSK beinir þeirri áskorun til félaganna að reyna að taka að minnsta kosti eitt leikrit til sýningar á vetri og að félögin styrki hvert annað með því að sækja sýningar hvers annars eða leika hvert hjá öðru.²⁷

Hver árangurinn varð af þessari frómu ósk er ekki fullkomlega vitað en svo mikið er víst að ekki kom leiklistin til tals á þingunum eftir þetta fyrr en tólf árum síðar árið 1958. Þá var samþykkt tillaga þess efnis að leikstarfsemi ungmennafélaga væri til mikils menningarauka. Þingið lýsti ánægju sinni yfir árangri Umf. Aftureldingar í leikstarfinu og hvatti jafnframt önnur félög til átaka í þessum efnum. Þá var ályktað um hinn mikla kostnað sem fylgdi því að fá færa leiðbeinendur í leiklistinni og skorað á Bandalag íslenskra leikfélaga og Þjóðleikhúsið að koma til aðstoðar varðandi þetta mál.²⁸

Afturelding og leiklistin

Eins og lesa mátti út úr tillögu héraðsþingsins árið 1958 þá var Afturelding eina ungmennafélagið innan UMSK sem fékkst eitthvað við leiklist þegar komið var fram yfir miðja síðustu öld. Leiklistin í Mosfellsveit fór snemma af stað og fyrst er getið um leiksýningar þar árið 1912 þegar örsöngleikurinn *Annarhvor verður að gjfast* var settur upp á vegum félagsins.

Húsnæðisvandræði háðu leiklistinni en úr því rættist með tilkomu Brúarlands 1922. Enn vænkaðist hagur þegar byggt var við húsið 1929 því þá var sett leiksvið í salinn í kjallaranum. Eftir það voru árlega æfðir og leiknir léttir gamanþættir sem glöddu Mosfellssveitunga og nágrenni. Fæst voru þessi leikrit veigamikil og sum þeirra samin af félagsfólki. Guðrún Björnsdóttir í Grafarholti var helsta leikritaskáld félagsins og leikþættir hennar, *Hnerrrinn*, *Ærsladrósín* og *Rottan* vöktu kátínu sveitunganna. Í

síðastnefnda leikverkinu kom Tryggvi Einarsson frá Miðdal nokkuð við kviku leikhúsgesta eins og hann rakti síðar í ævisögu sinni:

Í *Rottunni* átti ég að vera ástfanginn í henni Láru [Skúladóttur Norðdahl] frænku minni og trúlofast henni. Í einu atriðanna áttum við að vera í dálitlu keleríi, það mátti nú ekki vera mikið í þá daga og var ég með rottu í hendinni og átti ég, ef mamma eða pabbi kærustunnar kæmu óvænt að okkur, að fleygja henni út á gólfið. Ég hafði af þessu tilefni stoppað upp rottu og hafði blý í fótunum svo að hún kæmi alltaf rétt niður hvernig sem ég fleygði henni. Svo erum við nú þarna í keleríi og foreldrar kærustunnar koma að okkur. Og ég fleygi rottunni langt fram á sviðið sem var ekki stórt. En svo mikil varð skelfing leikhúsgesta við rottuna að bekkirnir næst sviðinu hrundu.²⁹

Orustan á Hálogalandi. Viggó Valdimarsson, búinn sem hinn margverðlaunaði Hermann Hermannz glímukappi, heilsar Zakaríasí Torfasyni sem Pétur Sturluson leikur.

Leikhópur Aftureldingar sem lék í leikritinu Vekjaraklukkan. Erlingur Sturla Einarsson, Amfríður Ólafsdóttir, Ólafur Jóhannesson, Halla Aðalsteinsdóttir, Þórdís Jóhannesdóttir, Janus Eiríksson, Marta María Hálfánardóttir og Sigurður Hreiðar.

Oftast nær sluppu þó innanstokksmunir við stórskemmdir þó að leikhúsgestir hafi skemmt sér bærilega. En í seinni heimsstyrjöld var Mosfellssveit hersetin og Brúarland tekið hernámi. Þá féllu leiksýningar niður allt til stríðsloka. Þá urðu tvöföld umskipti. Í fyrsta lagi var Umf. Afturelding meðal stofnfélaga Bandalags íslenskra leikfélaga árið 1950 og í öðru lagi var félagsheimilið Hlégarður tekið í notkun árið 1951. Þá opnuðust nýjar víddir í leiklistinni í Mosfellssveit, leiknefnd var stofnuð og viðameiri leikverk tekin til sýninga. Lengi vel var leikrit sett upp á hverju ári og stundum nokkrir leikþættir.

Strax árið 1952 var einþáttungurinn *Hattar í misgripum* settur á svið og 1953 hét leikritið *Dollaraprinsinn*. Svo var það *Fjölskyldan ætlar út að skemmta sér* 1954 en 1955 var það Skemmtifélag Álafoss sem sýndi *Orrustuna á Hálogalandi*. En árið 1956 tók Afturelding aftur við keflinu og sýndi *Vekjaraklukkuna*. Svo kom *Nóttin langa* árið 1957.

Þetta voru allt saman gamanleikir og nutu mikilla vinsælda. Sjaldnast voru þó margar sýningar á

Græna lyftan sem Umf. Afturelding sýndi 1958. Leikendur og starfsfólk. Fremri röð: Ólafur Jóhannesson sviðsmaður, Reynir Guðjónsson sem Philip Evans, Einar Kristjánsson sem Jack Veeler, Viggó Valdimarsson sem Billy Bartlett, Janus Eiríksson sem Pets, Guðjón Hjartarson sem Harrigan. Efri röð: Gissur Pálsson ljósameistari, Magnús Pálsson leiktjaldamálari, Þuríður Hjaltadóttir sem Tessie, vinnukona Bartletts, Arndís G. Jakobsdóttir sem Blanny Veeler, Klemens Jónsson leikstjóri, Margrét Helga Jóhannsdóttir sem Lára Bartlett og Ari V. Ragnarsson hvíslari.

hverju leikverki, stundum aðeins ein, en stundum tvær til þrjár. En það var *Græna lyftan* sem sló í gegn árið 1958. Þá var fenginn leikstjóri úr Reykjavík, Klemens Jónsson og þaðan komu einnig ljósamaður og leiktjaldamálari. Leikendur voru átta í misstórum hlutverkum eins og gengur. Aðalleikararnir voru Viggó Valdimarsson og Arndís G. Jakobsdóttir. Þau voru snillingar að sögn Þuríðar Hjaltadóttur. Svo var þarna Margrét Helga Jóhannsdóttir sem síðar varð landsfræg leikkona. En allir sem tóku þátt lögðu mikið á sig og höfðu sjálfir gaman af.

Vegna mikilla vinsælda var ráðist í leikferðalög

vítt og breitt um Suður- og Vesturland. Leikarar höfðu rútu til umráða og mjólkurbílstjóri sveitarinnar flutti leikmunina á mjólkurbílnum milli staða. Sýnt var í Breiðabliki á Snæfellsnesi, Borgarnesi, Félagsgarði, Garði, Njarðvíkum, Laugarvatni og víðar. Og svo auðvitað í Hlégarði. Sýningar urðu 14 alls og áhorfendur um 2150 þegar allt var talið. Þuríður Hjaltadóttir var meðal leikenda og fannst þetta stórgaman:

Já það sem ég man þá var þetta óskaplega skemmtilegur tími þegar við vorum að æfa Grænu lyftuna. Við æfðum þetta allt í Hlégarði. Klemens kom úr Reykjavík og þeir allir og þetta tókst afskaplega vel og voru þó nokkuð margar sýningar. Við fórum upp í Borgarnes og gistum þá á Hótel Borgarnesi. Svo vestur á Snæfellsnes í eitthvað félagsheimili, á Laugarvatn og suður með sjó. Þessu var gríðarlega vel tekið alls staðar.

Við vorum búin að æfa í einhverjar vikur

Atriði úr Grænu lyftunni. Hér eru Margrét Helga Jóhannsdóttir, Einar Kristjánsson, Guðjón Hjartarson, Viggó Valdimarsson, Arndís G. Jakobsdóttir og Janus Eiríksson í hlutverkum sínum.

og þetta var heilmikil vinna. Þeir áttu heilmikinn þátt í undirbúningnum þegar við fórum í ferðirnar strákarnir; Óli, Janus og Guðjón. En við auðvitað hjálpuðumst öll að. Við fengum með okkur rútu og þegar við vorum í Borgarnesi þá skruppum við upp að Bifröst til að heimsækja Sigga Hreiðar vin okkar. Hann var á skólanum þennan vetur. En það var oft lítið sofið. Ég man þegar við komum frá Laugarvatni þá var ég alveg yfirfallin af mígrenikasti á leiðinni heim. Orðin illa sofin. Ég slapp nú alveg þangað til við vorum búin að leika, þetta var á heimleiðinni. En maður lagði nú töluvert á sig, ég held að ég hafi átt eitt eða tvö börn heima þegar þetta var.³⁰

Áfram var haldið og næsta leikrit varð ekki síður

vinsælt. *Köld eru kevennaráð* var sýnt 17 sinnum veturinn 1959 og hefðu sýningar eflaust orðið fleiri ef inflúensa hefði ekki farið að herja á leikarahópinn. Klemens Jónsson var áfram leikstjóri og einnig á leikritinu *Einkalíf* sem sýnt var 1960. Árið 1961 voru sýndir tveir gamanþættir í leikstjórn Kristjáns Jónssonar. Það voru *Kvöldið fyrir haustmarkaðinn* og *Sér grefur gröf*. Sex sýningar urðu á þessum leikþáttum en þá var leikhópurinn farinn að sýna þreytumerki. Að því búnu sofnaði leiklistargyðjan í Mosfellssveit værum svefni og svaf næsta áratuginn.³¹

Leiklist á Kjalarnesi

Ungmennafélag Kjalnesinga var stofnað árið 1938 og fljótlega kom leiklistin þar til sögunnar. Í skýrslu félagsins til UMFÍ árið 1944 er skýrt frá því að haldnar hafi verið: „2 innansveitarsamkomur og var þar leikrit sem félagar léku, eins voru sýndar kvikmyndir.“³² Einnig er getið um leiksýningar árin 1951 og 1952 og þess utan farnar hópferðir í Þjóðleikhúsið. Eftir það voru kvikmyndasýningar og félagsvist látnar nægja. Margt bendir til að leiksýningarnar árið 1944 séu þær sem Ragnheiður Finnsdóttir, ritari félagsins og síðar skólastjóri Klébergsskóla, ritaði um í 50 ára afmælisriti félagsins en frásögn hennar var á þessa leið:

Minning um leiksýningu á Kjalarnesi

Skömmu eftir að Ungmennafélag Kjalnesinga var stofnað urðu miklar umræður um það hvað verkefni skyldu tekið fyrir í byrjun. Eitt af þeim verkefnum var að reynt yrði að sýna leikþætti svo halda mætti skemmtanir þar sem á dagskrá yrðu auk leikrita, upplestur og söngur.

Þannig var mál með vexti að slíkar skemmtisamkomur höfðu ekki verið haldnar á Kjalarnesinu í áratugi. Það ég best veit höfðu slíkar samkomur aldrei verið haldnar í skólahúsinu á Klébergi sem þá var einnig samkomuhús sveitarinnar. Það gefur auga leið

Ragnheiður Finnsdóttir, fyrrum gjaldkeri Umf. Kjalnesinga og skólastjóri Klébergi.

að þar sem slíkt félagsstarf hafði aldrei verið í byggðarlaginu voru fáir eða engir sem höfðu stigið á fjalir í leikhúsi en þó vildi svo til að ég hafði hlotið dálitla tilsögn og æfingu því viðkomandi. Mér var svo falið að sjá um framkvæmd málsins og urðu tveir einþáttungar fyrir valinu.

Ekki man ég hverjir léku í þessari fyrstu leiksýningu nema að Kolbeinn Kolbeinsson frá Kollafirði og ég lékum aðalhlutverkin. Hitt er mér alveg ógleymanlegt hvílik vinnugleði ríkti á æfingunum og í öllu því starfi sem að þessu laut. Fólkið kom gangandi á kvöldin á æfingarnar, eftir mjaltir, svo að næturhvíldin var oft af skornum skammti.

Augljóst var að ekki yrði hægt að halda leiksýningu án leiksviðs en það var auðvitað ekki í húsinu. Kolbeinn fékk þá lánaðan vörubíl og fór í bæinn og keypti timbur. Leiksviðið átti svo að setja upp í leikfimisál hússins og í sameiningu tókst okkur að smíða leiksvið þó við hefðum engan smið.

Leiktjöld þurftum við einnig og nú vandaðist málið. Aftur var vörubíllinn góði fenginn að láni og ég fór niður að Álafossi og keypti fallega rautt ullarefni sem sómdí sér hið besta sem leiktjöld og fékk þar gefins stóra viðargardínuhringi svo hægt væri að draga frá og fyrir. Einnig keypti ég í sömu ferð smink svo hægt væri að farða leikarana.

Svo rann sýningardagurinn upp. Skemmtunin hafði verið auglýst á öllum bæjum í sveitinni. Veður var hið besta og á skömmum tíma

var salurinn fullskipaður. Við sem að þessari sýningu stóðum settum allan okkar metnað í að þessi kvöldsýning mætti vel takast og ef svo yrði þá myndu verða þáttaskil í félagslífi á Kjalarnesi. Okkur var klappað lof í lófa og skömmu seinna vorum við beðin að endurtaka þessa sýningu inn í Kjós.

Skólinn naut mjög góðs af þessu framtaki. Mánuði seinna hélt hann árshátíð sína með leiksýningu og fleiru. Síðan var leiksviðið og allt því fylgjandi tekið niður, sett upp á loft og geymt til næsta árs. Þessi starfsemi ungmennafélagsins hélst síðan til 1945 eða lengur.³³

Leikir Drengs

Þó leitað hafi verið með logandi ljósi hefur fátt eitt komið fram í dagsljósið um leiklist hjá Ungmennafélaginu Dreng í Kjós. Svo virðist að Drengsmenn hafi að mestu fengið útrás með ræðuhöldum á fundum félagsins og ekki haft þörf fyrir að tjá sig á annan hátt. Fyrstu bókfærðu fréttir af leikstarfsemi eru frá árinu 1932 en þá var skráð í ársskýrslu að sjónleikur hefði farið fram á skemmtun félagsins. Næst er getið um leiklist árið 1943 en þá fluttu nokkrir félagar leikþátt sem nefndist *Skrifstofan Amor* á öskudagsfagnaði félagsins. Árið eftir á öskudagsfundum var sjónleikurinn *Í betrunarvíst* leikinn af nokkrum félagsmönnum.

Þegar Félagsgarður kom til sögunnar var komin langtum betri aðstaða til leiksýninga og þá var að kosin var leiklistarnefnd haustið 1947. Þeir sem hlutu kosningu voru Gísli og Karl Andréssynir og Ólafur Ágúst Ólafsson. Engum sögum fer af framlagi þeirra því skráðar heimildir skortir en líklega hefur það verið þessi leiknefnd sem lét æfa og sýna leikritið *Hreppstjórinn á Hraunhamri* eftir helsta skáld sveitarinnar, Loft Guðmundsson frá Þúfukoti. Leikritið þótti takast vel og Steini á Valdastöðum þótti reffilegur í hlutverki hreppstjórans. Leikritið var sýnt nokkrum sinnum við góðar undirtektir og spurðist það vel út að meira að segja Sunnlendingar komu til að horfa á Kjósarmenn leika.³⁴

Loftur Guðmundsson
íþróttakennari frá Þúfukoti í
Kjós var vinsæll leikritahöfundur.

Ólafur Þór Ólafsson á
Valdastöðum var feiminn við
kossana ...

... en Auður Ingvarsdóttir
í Laxárnesi lét sér hvergi
bregða.

Lítilsháttar leikstarfsemi var hjá Dreng á árunum kringum 1950 en mest voru það litlir leikþættir, sem ekki þótti ástæða til að tíunda í skýrslum félagsins. Þó var ein undantekning: Ártöl eru ekki á hreinu en á þessu tímabili var *Skugga-Sveinn* leikinn í Félagsgarði. Eggert Ellertsson á Meðalfelli lék höfuðpaurinn Skugga-Svein og Karl Andrésson á Hálsi var í burðarhlutverki. Öllum ber saman um að Karl hafi verið fæddur leikari enda kom hann við sögu í flestum leikritum og leikþáttum sem sett voru upp á þessu tímabili. Líka var minnst á Hjalta Sigurbjörns-son á Kiðafelli og Guðrúnu Gestsdóttur á Hálsi.³⁵

Svo gerðist það á stjórnarfundum í mars 1953 að eftirfarandi bókun kom fram á stjórnarfundum: „Ákveðið var að hefja nú þegar æfingar á leikritinu *Seðlaskipti og ást* eftir Loft Guðmundsson.“³⁶ Þrátt fyrir þessa afdráttarlausu yfirlýsingu varð ekki af því að þetta leikrit sveitarskáldsins væri tekið fyrir og ekki verður séð að eftir þetta hafi verið sett upp leikrit af stærri gerðinni hjá Umf. Dreng til að sýna áhorfendum.

Sem fyrr segir voru öðru hvoru æfðir litlir leik-

þættir til sýninga á innansveitarskemmtunum Drengs. Ólafur Þór Ólafsson á Valdastöðum minntist þess að hann var eitt sinn fenginn til að leika í slíkum leikþætti á unglingsárum. Þá átti hann að leika kærasta skólasystur sinnar, Auður Ingvarsdóttur í Laxárnesi. Það var svosem allt í lagi en hitt var þrautin þyngri að þau áttu að kyssast í leikritinu. „Þá var maður ekkert farinn að kyssa stelpur og ég man að þetta var býsna erfitt,“ sagði Ólafur. En menn leggja ýmislegt á sig fyrir gott málefni og Ólafur lét sig hafa þetta. Auður var árinu eldri og lét sér hvergi bregða við kossinn.³⁷

Fáum sögum fer af leiksýningum í Kjósinni eftir þetta. Þær virðast hafa horfið af leiksviðinu fljótlega eftir miðja öldina ef frá eru taldir þessir litlu leikþættir sem sýndir voru innansveitar. Svo árið 1978 tók áhugafólk í sveitinni sig saman og stofnaði Leikklúbb Kjósverja. Hann starfaði af krafti um tíma og setti upp nokkur leikrit sem sýnd voru í Félagsgarði. Sýnt var víða á suðvesturhorni landsins. Þá var meðal annars *Hreppstjórinn á Hraunhamri* sýndur í annað sinn í sveitinni en það er önnur saga.³⁸

Íslandi allt

Þegar leið að lokum seinni heimsstyrjaldar fór það ekki framhjá neinum Íslendingi að þjóðin hugsaði sér að endurheimta frelsi sitt úr höndum Dana eftir 682 ár undir stjórn annarra þjóða. Til stóð að efna til þjóðaratkvæðagreiðslu um væntanlega lýðveldisstofnun og hún var mál málanna vorið 1944. Ungmennafélagar létu sjálfstæðismálið til sín taka svo um munaði og þar voru Kjalnesingar engir eftirbátar. Á ársþingi sambandsins haustið 1943 var einróma samþykkt eftirfarandi tillaga um þessi mál:

21. þing UMSK lýsir ánægju sinni yfir tillögu stjórnarskrárnefndar og yfirlýsinga meirihluta Alþingis í sjálfstæðismálinu. Skorar þingið á alla Íslendinga að standa einhuga um stofnun íslensks lýðveldis þann 17. júní 1944.

Jafnframt beinir þingið þeim tilmælum til hinna fáu Íslendinga sem enn halda uppi andróðri gegn þessari sjálfsgöðu lausn máls-

Gísli Andrússon á Neðra-Hálsi.

ins, að láta hann niður falla þegar í stað svo að þjóð vor verði einhuga þegar gengið verður til þjóðaratkvæðis um stofnun lýðveldisins.

Jafnframt samþykktu Kjalnesingar að þeir teldu sjálfsagt að 17. júní yrði framvegis haldinn sem þjóðhátíðardagur Íslendinga og skoruðu á ungmennafélögin að beita sér fyrir hátíðarhöldum þann dag, hvert á sínu félagssvæði.³⁹

Í *Skinfaxa*, sem kom út vorið 1944, skorti ekki brýningar til ungmennafélaga að duga nú vel. Þar létu allir formenn héraðssambandanna til sín heyra og erindi það sem Gísli Andrússon á Neðra-Hálsi, formaður UMSK, sendi inn var svohljóðandi:

Við stöndum nú á tímamótum. Sú stund nálgast að við Íslendingar endurheimtum frelsi okkar eftir nærfeilt sjö alda yfirráð erlendra þjóða. Um 30-40 ára skeið hafa ungmennafélög starfað víðsvegar um landið og hefur fyrsti liður á stefnuskrá þeirra verið sá að vernda og efla stjórnarfarslegt, menningarlegt og fjárhagslegt frelsi Íslendinga. Þau hafa viðhaldið og örvað sjálfstæðisþrá þjóðarinnar, meðal annars með því að halda hátíðlegan afmælisdag fullveldisins, 1. desember og fæðingardag Jóns Sigurðssonar 17. júní. Ég tel því ekki ástæðu til að ætla að nokkur ungmennafélagi æski annars en fullra sambandsslita við Dani. En það er annað sem við þurfum að gjalda varhuga við. Raddir hafa komið fram, meðal annars hjá mönnum sem standa framrlega í menntamálum þjóðarinnar, að ekki sé

tímabært nú að ganga að fullu frá sambands-
slitum vegna aðstöðu sambandsþjóðarinnar
sem þó að mínu álit og ég vona allra ung-
mennafélaga getur ekki búist við nema einni
afstöðu okkar Íslendinga. Vegna þessara radda
getum við búist við nokkrum **Nei** atkvæðum
í atkvæðagreiðslunni um sambandsplitin.
Auðvitað efumst við ekki um úrslit þeirrar
atkvæðagreiðslu en til þess að hún geti gefið
sem fullkomnasta mynd af vilja þjóðarinnar,
þá er áriðandi að allir sem kost eiga á, greiði
atkvæði.

Ég vil því skora á ykkur ungmennafélagar,
sérstaklega félaga mína innan UMSK, að vinna
ötullega að því að hver einasti kosninga-kjör-
skráður maður og kona í okkar byggðarlögum
sem aðstöðu hefur til, mæti við kjörborðið í
vor þegar sambandinu verður slitið og landið
okkar hlýtur sjálfstæði að nýju.⁴⁰

Á Laugum 1946

Fimmta landsmót Ungmennafélags Íslands var hald-
ið að Laugum í Reykjadal í júlí 1946. Strax um vorið
hélt stjórn UMSK fund með íþróttanefndinni og þá
var einróma ákveðið að senda keppnislið á mótið.
Rætt var um æfingar, ferðakostnað og val á kepp-

Kjalnesingar í Vaglaskógi á leið á landsmótið á Laugum 1946.
Standandi: Ásgeir Norðdahl, Jóhanna Bueskov, Soffía Finn-
bogadóttir, Valgeir Lárusson, Óskar Þorvarðarson, Tómas
Lárusson, Valborg Lárusdóttir, Magnús Jónasson, Friða Lárus-
dóttir, Þórunn Lárusdóttir (neðar), Ljósbjörg H. Magnúsdóttir
(ofar), Helga Þórðardóttir, Valdís Salvör Tómasdóttir, Ásta
Guðmundsdóttir, Unnur Pálsdóttir, Þór Þóróddsson, Ólafía
Lárusdóttir, Kristófer Ásgrímsson, Sigurjón Jónsson, Halldór
Lárusson og Njáll Guðmundsson.

*Sitjandi: Jón Ólafsson, Janus Eiríksson, Stella Kerff, Jón Lárus-
son, Hulda Ólafsdóttir, Úlfhildur Hermannsdóttir, Hulda
Sigurjónsdóttir, Ingunn Finnbogadóttir, Karl Andrésson, Gísli
Andrésson, Freyja Norðdahl, Þórður Guðmundsson, Ármann
(var í Kjós) og Alexíus Lúthersson með harmónikkuna.*

Skrúðganga við mótsetningu á Laugum 1946. Gengið framan við skólahúsið á Laugum. Til hliðar sést kalda tjömin sem var notuð sem sundlaug.

endum og var hugur í mönnum. Fjáröflunarnefnd hélt dansleik með bögglaupþboði í Ásabragganum í Mosfellssveit því ekki veitti af að hafa upp í ferðakostnað. Vitað var að hann myndi verða töluverður því ekkert skyldi til sparað hvað snerti fjölda keppenda. Baldur Kristjánsson íþróttakennari var fenginn til að þjálfa íþróttafólk sambandsins þrisvar í viku allan júnímánuð og þá var allt klappað og klárt. Kostnaður við undirbúninginn og ferðina norður nam 10.500 krónum þegar upp var staðið sem voru næstum því allar tekjur sambandsins þetta árið. Sýslusjóður Kjósarsýslu veitti 5.000 króna styrk til fararinnar sem létti róðurinn mikið.

Svo var farið norður með rútu og lagt af stað á áliðnum degi. Menn flýttu sér hægt á leiðinni til Lauga og gistu fyrstu nóttina í Reykjaskóla í Hrutafirði. Að kvöldi annars dags komu menn í Vaglaskóg og tjölduðu þar í sól og sumaryl. Þarna var ungt fólk og lífsglatt og einhver tók fram harmónikku og svo var dansað. Árdegis á laugardegi komu menn til Lauga og þá hófst mótið.

Keppendur Kjalnesinga voru 32 og þar að auki fararstjórar og stuðningsmenn sem slógust í förina. Alls var hópurinn um 40 manns og var löngum glatt á hjalla í ferðinni. Mótið sjálft var í tvo daga og keppnin stóð frá morgni til kvölds í blíðskaparveðri. Nú voru keppendur orðnir fleiri og betur æfðir og keppnin þarafleiðandi harðari. Heimamenn Þingeyinga voru með harðsnúið lið og sigruðu á mótinu. Næstir komu Austfirðingar, þá Skarphéðingsmenn og

Borgfirðingar. Kjalnesingar urðu að gera sér fimmta sætið að góðu þrátt fyrir að vera með fjölmennasta keppnishópinn.

Handknattleikur kvenna var á dagskrá sem sýningargrein en ekki var keppt til stiga. Kjalnesingar sendu lið til keppninnar og andstæðingar þeirra voru Austfirðingar og Þingeyingar. Stúlkurnar frá UÍA og HSB voru þaulæfðar en lítið fór fyrir slíku hjá stúlkunum að sunnan. Snemma laugardags kepptu þær við Þingeyinga og töpuðu stórt. Tölf sinnum máttu þær hirða boltann úr netinu án þess að þeim tækist að svara fyrir sig. Ekki fór betur síðar um daginn gegn Austfirðingum því lokatölur urðu 17:1 Kjalnesingum í óhag. Þingeysku stúlkurnar sigruðu þær austfirsku í úrslitaleik með sex mörkum gegn tveimur en stúlkurnar úr UMSK höfðu öðlast dýrmæta reynslu. Frammistaða þeirra á síðari landsmótum sannaði að mjór er mikils vísir.

Á Laugum endurtók sig sama hörmungin og á Hvanneyri. Synt var í ískaldri tjörn framan við skólann þrátt fyrir að heit innilaug væri á staðnum eins og nafnið bendir til. Þessu réði mótstjórinn Þorsteinn Einarsson og var ekki til viðtals um annað. Þetta var gert fyrir áhorfendur en sundfólkið sem vant var heitum sundlaugum fékk sumt kulda-krampa í tjörninni og varð að gefast upp. Þannig fór fyrir Magnúsi Jónassyni í Stardal sem var kominn langleiðina í 1000 metra sundinu og var framarlega þegar kuldinn bar hann ofurliði. Sama henti Valborgu Lárusdóttur í 100 metra bringusundinu. Guðrún Tómasdóttir var eina konan sem þoldi kuldann og gott betur því hún vann til verðlauna. Hún varð önnur í 100 metra bringusundi og þriðja í 50 metra frjálsri aðferð.

Nú kepptu konur í fyrsta skipti í frjálsíþróttum og fengu eina grein í sinn hlut. Það var 80 metra hlaup og fjórar stúlkur frá UMSK voru skráðar til leiks. Þær voru alls óvanar keppni og höfðu til dæmis oftast hlaupið berfættar því hlaupaskór voru ekki til. Friða Lárusdóttir á Brúarlandi minnst þess að henni voru fengnir gaddaskór þegar kom að hlaupinu á Laugum og sagt að nota þá. Slíkt hafði hún aldrei prófað áður og og átti í mestu vandræðum með að fóta sig. Það fór eins og við var að búast að engin þeirra Kjalnesinga komst í úrslit í hlaupinu.

Halldór Lárusson við tjald sitt á Laugum 1946. Hann var atkvæðamikill í sundi og frjálsíþróttum á landsmótinu.

Halldór Lárusson stóð sig afburðavel og bar lið Kjalnesinga uppi. Hann sigraði í 100 metra hlaupi og varð annar í langstökki og 100 metra bringusundi. Fyrir þetta fékk hann 10 stig. Þór Þóroddsson varð fjórði í 1500 metra hlaupi. Fjórir fyrstu í hverrri grein fengu stig og fleiri Kjalnesingar en þau Halldór, Þór og Guðrún náðu ekki þeim dýrmæta árangri. Sextán stig var niðurstaðan. Menn báru sig þó vel og gerðu úr þessu góða skemmtiferð sem tók heila viku með ferðalögum fram og til baka í blíðuveðri. Endurminningin er hlý í huga þeirra sem enn eru til frásagnar um ferðina.⁴¹

Tekist á við Borgfirðinga

En íþróttamenn UMSK voru stórhuga á fimmta áratugnum og vildu finna kröftum sínum viðnám. Svo þegar Borgfirðingar buðu Kjalnesingum til héraðs-

Þórður Guðmundsson á Reykjum kastar spjóti á Hvítárvöllum 1949 í keppni Borgfirðinga og Kjalnesinga.

keppni í frjálsíþróttum árið 1945 stóð ekki á þeim að taka boðinu. Skilmálar voru þeir að tveir keppendur frá hvoru sambandi kepptu í hverri grein og stig voru reiknuð eftir hinni frægu finnsku stigatöflu sem þótti taka öðrum reikningskúnstum fram í því að finna út jöfnuð milli greina í frjálsíþróttum.

Kjalnesingar mættu með einvalalið héraðsins á íþróttamótsstað Borgfirðinga við Ferjukot sunnudaginn 5. ágúst. En Borgfirðingar voru engir aukvisar. Þeir höfðu orðið í þriðja sæti á landsmótinu á Hvanneyri 1943, einu sæti fyrir ofan Kjalnesinga en með talsverðum stigamun. Þeir áttu góða sprett-hlaupara og stökkvara og voru ekki árennilegir. Þarna kepptu engar konur frekar en fyrri daginn. Mótið gekk greiðlega en veður var ekki sem best, kuldastormur af norðri.

Keppnin var hörð en Borgfirðingum veitti betur. Keppt var í átta greinum frjálsíþróttar og heimamenn sigruðu í fjórum þeirra. Sveinn Þórðarson vann 400 m, Kári Sólmundarson langstökkið, Birgir Þorgilsson þrístökkið og Pétur Jónsson kringlukast. Borgfirðingurinn Höskuldur Skagfjörð og Halldór Lárusson á Brúarlandi komu samtímis að marki í 100 m hlaupi og voru dæmdir jafnir. Halldór vann hástökk og spjótast og Alexíus Lúthersson á Ingunnarstöðum kom kúlunni lengst frá hringnum. Borgfirðingar hlutu 7943 stig samkvæmt þeirri finnsku en Kjalnesingar 7497. Hefðu stig verið reiknuð 4-3-2-1 hefðu heimamenn unnið með 44:36 svo það var enginn vafi um úrslitin.⁴²

Ásbjörn Sigurjónsson notar grúfustílinn til að komast yfir rána á Hvítárvöllum 1949. Hvítá í baksýn.

Þessi frumraun þótti skemmtileg í alla staði og Kjalnesingar buðu Borgfirðingum þegar í stað til næsta kappmóts sumarið eftir. Það var haldið í Tjaldanesi 11. ágúst 1946 og með sama fyrirkomulagi. Ekki tókst Kjalnesingum að svara fyrir sig því Borgfirðingar sigruðu í annað sinn með 9280 stigum gegn 8821 stigi heimamanna. Sem fyrr var Halldór Lárusson þeirra besti maður, hann vann 100 metra hlaupið og Sigurjón Jónsson frá Hvítanesi kastaði spjótinu manna lengst. Aðra sigurvegara áttu Borgfirðingar.⁴³

Þriðja keppnin fór fram við Þjóðólfsholt í Borgarfirði 17. ágúst 1947. Veður var ekki hagstætt því heldur mikil hraðferð var á logninu. Hlaupið var og stokkið undan vindi og 400 metra hlaupið fór fram á beinni braut. Nú hafði Kjalnesingum vaxið ásmegin og trompás þeirra, Halldór Lárusson, vann þrjár greinar; 100 metra hlaup, langstökk og þristökk. Sigurjón frá Hvítanesi fylgdi honum fast eftir og sigraði í hástökki og spjótcasti. Keppnin var jöfn svo varla mátti milli sjá en sigurinn var Kjalnesinga sem hlutu 9042 stig gegn 8922 stigum Borgfirðinga. Talsverður hópur áhorfenda fylgdi íþróttaköppum Kjalnesinga í Borgarfjörðinn og var þetta ánægjuleg för í alla staði að sögn formannsins á héraðspinginu um veturinn.⁴⁴

Nú voru mótin orðið fastur liður í íþróttalífi sumarsins hjá báðum samböndunum og boðað var til fjórða mótsins þann 15. ágúst 1948 á Tungubökkum. Kjalnesingar voru sigursælir og unnu allar greinar nema eina af þeim átta sem keppt var í. Halldór Lárusson vann 100 m og langstökk að vanda. Skúli Skarphéðinsson á Minna-Mosfelli vann 400 metrana, Reykjabræður, Jón og Þórður Guðmundsynir unnu kringlukast og hástökk. Ásbjörn Sigurjónsson á Álafossi vann kúluvarp og setti héraðsmet með 13,20 m kasti. Magnús Lárusson í Káranesi

Jón M. Guðmundsson á Reykjum grýtir kúlunni af öllu afli á Hvítárvöllum 1949.

vann spjótkaðið. Eini sigurvegari Borgfirðinga var Kári Sólmundarson sem sveif lengst í þrístökki. Stigakeppnin stóð í járnum en Kjalnesingum tókst að sigrar með 9245 stigum gegn 8956 og jafna þar með metin við Borgfirðinga. Að lokinni keppni brugðu menn á leik og tóku þátt í reiptogi. Þar urðu Kjalnesingar einnig hlutskarpari enda miklir kraftamenn í þeirra hópi.

Enn reyndu þessir nágrannar með sér í fimmta sinn sumarið 1949 á keppnisstað Borgfirðinga í Þjóðólfsholti við Hvítá. Einu heimildirnar um þetta mót koma fram í þinggerð frá þingi UMSK í desember 1949 og eru eftirfarandi: „En þó að sú keppnisfyrir hafi ekki litið vel út í byrjun sökum óhagstæðs veðurs og ónógs undirbúnings rættist vel úr þeim atriðum og varð árangur góður og sigraði UMSK.“⁴⁵

Sjötta mótið var haldið á Tungubökkum sunnudaginn 20. ágúst 1950. Keppt var í hinum hefðbundnu átta karlagreinum og þar að auki 3000 metra hlaupi sem Kjósverjinn Gylfi Grímsson frá Grímsstöðum vann. Nú fengu konur að vera með í fyrsta sinn og reyndu með sér í 80 metra hlaupi. Þar sigruðu tvöfalt systurnar á Sólvöllum, Soffía og Aðalheiður Finnbogadætur. Kjalnesingar sigruðu í fjórða skiptið í röð og hlutu 55 stig en Borgfirðingar 45. Þetta var síðasta mótið af þessu tagi því ekki varð framhald á þessum skemmtilegu keppnum eftir þetta.⁴⁶

Kappi att við Akureyringa og Suðurnesjamenn

Íslenska frjálsíþróttavorið svokallaða náði hámarki sumarið 1950 þegar Íslendingar eignuðust tvo Evrópumeistara í frjálsíþróttum, þá Gunnar Huseby í kúluvarpi og Torfa Bryngeirsson í langstökki. Frjálsíþróttir voru íþrótt íþróttanna á landsvísu og mikill áhugi fyrir þeim allsstaðar á landinu og ekki síst innan UMSK.

Þegar íþróttakeppnir við Borgfirðinga féllu niður 1951 fóru Kjalnesingar að svipast um eftir keppinautum í þeirra stað. Það vakti því fögnuð stjórnarmanna á fundi sumarið 1952 þegar Axel Jónsson formaður sambandsins tilkynnti að hann

Besti hlaupari Akureyrar, Leifur Tómasson, kemur fyrstur í mark í 400 m hlaupi á Akureyrarvelli í keppni við Kjalnesinga 1952.

hefði rætt við formann Íþróttabandalags Suðurnesja og þeir hefðu afráðið að ÍS byði UMSK til keppni í frjálsíþróttum í Keflavík eftir viku. ÍS var reyndar dulnefni fyrir Keflavík á þeim árum því einu frjálsíþróttamenn sambandsins var þar að finna. Ekki minnkaði gleðin þegar Axel tjáði fundarmönnum að hann hefði einnig rætt við forráðamenn íþróttamála á Akureyri og boðið þeim til keppni seinnipartinn í ágúst.

Eins og segir í fundargerð: „Fundarmenn voru allir samþykkir þessum gerðum formannsins og þóttu þessar athafnir mjög líklegar til að vekja meiri áhuga og líf í íþróttirnar.“⁴⁷ Íþróttakappinn Hörður Ingólfsson var þá gjaldkeri sambandsins og honum var falið að velja keppendur UMSK á bæði mótin ásamt varastjórnarmanni sambandsins, Lárusi Halldórssyni skólastjóra á Brúarlandi, föður íþróttakappanna Tómasar og Halldórs.

Keppt var við Keflvíkinga sunnudaginn 27. júlí 1952. Aðeins var keppt í karlagreinum og tveir keppendur frá hvoru sambandi í hverri grein. Báðir aðilar höfðu harðsnúnum kappliðum á að skipa og ætluðu sér mikið. Stig voru reiknuð eftir finnsku stigatöflunni og mátti vart á milli sjá. Eftir harðan slag í tíu greinum báru Suðurnesjamenn sigur af hólmi með 12.189 stig gegn 12.007 stigum Kjalnesinga. Tómas

Fjórir hlaupagarpar sem tóku þátt í keppni Kjalnesinga og Akureyringa á Akureyri 1952: Hörður Ingólfsson UMSK, Kristinn Bergsson Þór, Leifur Tómasson KA og Skúli Skarphéðinsson UMSK.

Lárusson var sem fyrr helsta tromp gestanna, vann 100 metra hlaup með yfirburðum og langstökkið rétt á undan Herði Ingólfssyni. Þá var hann framarlega í fimm öðrum greinum. Magnús Lárusson sigraði í kringlukasti en aðrar greinar unnu Suðurnesjamenn.

Íþróttavellir þess tíma voru með ýmsu móti og ekki alltaf sem fullkomnastir. Tómasi Lárussyni var minnisstað aðstaðan í Keflavík því djúp gryfja var rétt framan við endamark 100 metra hlaupsins. Þá þurftu hlaupararnir að víkja til hliðar strax að loknu hlaupi til að lenda ekki í gryfjunni. Tómas var sem fyrr segir vel fyrstur í 100 metra hlaupinu en næstir komu þeir Hörður Ingólfsson í Fitjakoti og Keflvík-ingurinn Böðvar Pálsson í hörkukeppni. Báðir ætluðu þeir að skjótast framhjá gryfjunni eftir hlaupið en þá tókst svo til sem Tómas sagði frá:

Þeir komu þarna náttúrlega á fullri ferð, Hörður kom frá hægri og ætlaði vinstra megin við gryfjuna en Böðvar ætlaði hægri megin en hann kom einmitt hinum megin frá. Og þeir lentu saman í loftinu, skullu saman og veltust þarna um en þeir meiddust nú ekki neitt. Þetta var þegar þeir voru nýkomnir í mark. Ég slapp af því að ég var á undan þeim.⁴⁸

Akureyringar mættu svo til leiks á Leirvogstungubökkum 30.-31. ágúst og kepptu tveir frá hvorum í hverri af tíu greinum mótsins sem var í umsjá Aftureldingar. Nú var finnska taflan lögð til hliðar en stigin reiknuð 5-3-2-1. Úrslit urðu þau að heimamenn sigruðu með 60 stigum en Akureyringar hlutu 47. Kjalnesingar höfðu yfirburði og unnu átta greinar mótsins. Í hófi sem gestunum var haldið í Hlégarði að skilnaði skiptust forystumenn liðanna á gjöfum en Tómasi Lárussyni voru veitt verðlaun fyrir besta afrekið sem var að hlaupa 100 metra á 11,2 sekúndum.⁴⁹

Kjalnesingar endurguldu heimboð Suðurnesjammanna og buðu þeim til keppni á Tungubökkum haustið 1953. Veður var slæmt, strekkingsvindur og rigning. Var völlurinn því blautur og brautir þungfærar. Aftur sigruðu Suðurnesjamenn en nú var reiknað eftir nýrri stigatöflu Alþjóða frjálsíþróttasambandsins. Gestirnir hlutu 10.917 stig en heimamenn 10.205. Einu sigrar heimamanna voru vinningar Skúla Skarphéðinssonar í 400 og 1500 metra hlaupum.⁵⁰

Þá var farin hópferð til Akureyrar sumarið 1953 og keppt við þá í frjálsíþróttum karla og handknatt-

Tvær bestu íþróttakonur UMSK, Ragna Lindberg og Púríður Hjaltadóttir á Akureyrarvelli 1952.

leik kvenna. Kjalnesingar unnu frjálsíþróttakeppnina en biðu lægri hlut í handboltanum. Móttökur Akureyringa voru hinar höfðinglegustu og ferðalagið í heild hið ánægjulegasta.⁵¹

Helstu spretthlauparar Akureyringa voru þeir Óðinn Árnason, Hermann Sigtryggsson og Leifur Tómasson. Hápunktur mótsins var 4x100 metra boðhlaup og þar hljóp Leifur síðasta sprett fyrir Akureyringa en Tómas Lárusson var á næstsíðasta spretti fyrir UMSK. En síðasta skiptingin misfórst hjá þeim og Tómas náði ekki að afhenda keflið. Svo hann hljóp þá bara alla leið í mark og fór fram úr Leifi rétt í lokin. Hann skildi ekki neitt í neinu þegar Tómas birtist þarna en menn gerðu gott úr öllu saman og skemmtu sér vel yfir þessu.⁵²

Eyfirðingar bætast í hópinn

Eftir þessar gagnkvæmu íþróttahéimsóknir á sitt-hvort landshornið varð hlé á þeim næsta árið. En þegar Akureyringar sýndu áhuga á að koma suður til keppni sumarið 1955 kom upp sú hugmynd að bjóða Suðurnesjamönnum að vera með og gera þetta að þriggja liða keppni. Það gekk eftir og sunnudaginn 21 ágúst leiddu þessi þrjú sambönd saman hesta

sína á Tungubökkum í Mosfellssveit. Keppt var í tíu greinum sem fyrr og tveir menn sendir í hverja grein frá hverju sambandi.

Veður var hundvont, stormur og stórrigning allan daginn og stóð vindur þvert á hlaupa- og stökkbrautir. Íþróttakapparnir létu þetta ekki á sig fá og luku keppni allir sem einn. Stig voru reiknuð eftir röð keppenda 5-3-2-1. Kjalnesingar áttu tvo sigurvegara. Árni R. Hálfðánarson sigraði í kúluvarpi og Magnús Lárusson vann kringlukastið. Nú höfðu Akureyringar sótt mjög í sig veðrið og unnu mótið örugglega. Þeir unnu Kjalnesinga með 60:47 og ÍS með 56:51. Kjalnesingar unnu ÍS með 58:49 og voru því í öðru sæti. Að keppni lokinni var öllum keppendum og starfsmönnum mótsins boðið til kvöldverðar að Hlégarði og þar var síðan stiginn dans fram á nótt.⁵³

Þessu vildu menn halda áfram og þegar Akureyringar buðu til keppni sumarið 1956 létu þeir þess getið að UMSE, það er að segja Eyfirðingar, vildu gjarnan vera með. Því var vel tekið af mótaðilunum. Þá var þetta orðin fjögurra liða keppni og UMSK sendi sína bestu menn norður, níu að tölu. Átta kepptu í hverri grein og þetta varð annað fjölmennasta íþróttamót ársins. Skemmst er frá því að segja að þarna mættu Kjalnesingar ofjörlum sínum

Grétar Kristjánsson Breiðabliki að stökkva þrjá metra í stangarstökki á héraðsmóti UMSK á Tungubökkum 1959.

Hördur Ingólfsson í hástökki á héraðsmóti UMSK á Tungubökkum.

Því Eyfirðingar höfðu yfirburði og sigruðu örugglega. Næstir komu Keflvíkingar, þá Akureyringar en Kjalnesingar ráku lestina. Hördur Ingólfsson náði öðru sæti í 100 metra hlaupi og sveit Kjalnesinga varð önnur í boðhlaupi. Í öðrum greinum komust þeir ekki á blað þriggja efstu manna.⁵⁴

Árið 1957 var fjögurra bandalagakeppnin sokað haldin í Keflavík. Þar sigruðu heimamenn með 109 stigum og hlutu bikar sem ÍBA hafði gefið til keppinnar. Næstir komu Eyfirðingar með 103 stig, Íþróttabandalag Akureyrar hlaut 102 stig en Kjalnesingar urðu að láta sér nægja 65 stig.⁵⁵

Árið 1958 buðu Eyfirðingar til leiks á Akureyri. Kjalnesingum varð það engin frægðarför því þeir vermdu botnsætið sem fyrr. Þeir undu samt glaðir við sitt því „förið var hin ánægjulegasta og árangur góður, eftir atvikum“ var umsögnin í þinggerðinni árið eftir. Eyfirðingar unnu yfirburðasigur, en Akureyringar og Keflvíkingar komu næstir.

Árið 1959 var röðin komin að Kjalnesingum að halda mótið. Það fór fram á Varmárvelli í byrjun september og nú urðu Kjalnesingar í þriðja sæti á eftir Eyfirðingum og Akureyringum en rétt á undan Keflvíkingum. Þeir eignuðust sinn fyrsta mótssigur vegara þegar hraustmennið Þorsteinn Alfreðsson sigraði í kringlukasti.

Þannig héldu bandalagskeppnirnar áfram árlega og alltaf voru Norðlendingar einni tröppu ofar Sunnlendingum þegar kom að úrslitunum. Kjalnesingum tókst að tryggja sér þriðja sætið 1960 en voru langt á eftir heimamönnum. Árið 1961 birtist eftirfarandi frásögn í einu af staðarblöðum Akureyrar, Íslendingi:

Í Keflavík fór nýlega fram 4 bandalaga keppni í frjálsum íþróttum sem efnt hefur verið til nokkur undanfarin sumur milli ÍBA, UMSE, Íþróttabandalags Keflavíkur og UMS Kjalnesþings. Ungmennasamband Eyjafjarðar sigraði með 117 stigum, Keflavík hlaut 111 stig, UMSK 74 og ÍBA 66 (brotum sleppt). Rok var og rigning er keppnin fór fram og varð bæði að hlaupa og stökkva gegn vindi. Varð árangur því fremur lélegur.⁵⁶

Íþróttaflokkur UMSK sem keppti á fjögurra bandalagamóti á Akureyri 1956. Fremri röð: Ragnar Lárusson, Hördur Ingólfsson, Ólafur Ingvarsson, Ásbjörn Sigurjónsson, Steinar Ólafsson og Guðjón Hjartarson fararstjóri. Efri röð: Helgi Jónsson, Vífill Oddsson, Þórir Ólafsson og Janus Eiríksson.

Ekkert varð úr keppninni haustið 1962, þegar Eyfirðingar buðu til leiks á Laugalandsvelli. Keflvík- ingar og Kjalnesingar höfðu ætlað á loftins vegum til Akureyrar en sökum illveðurs féll allt flug niður og fóru þeir hvergi. Akureyringar og Eyfirðingar kepptu sín á milli í fimm greinum í sunnan roki en gáfust upp við svo búið. Segja má að mótið hafi fok- ið út í veður og vind en fjögurra bandalaga keppnin hélt áfram næstu árin.⁵⁷

Á árunum 1959 til 1961 háðu Kópvaðingar bæjarkeppnir í frjálsíþróttum við Hafnfirðinga sem

fóru fram syðra í öll skiptin vegna lélegra aðstæðna í Kópavogi. Þarna kepptu eingöngu karlar og liðs- menn Kópavogs komu allir frá Umf. Breiðabliki. Hafnfirðingar reyndust harðsnúnir heim að sækja og sigruðu með nokkrum mun í öll skiptin. Sumarið 1961 var einnig háð bæjarkeppni við Akurnesinga uppi á Skaga og keppt bæði í karla- og kvenna- greinum. Kópavogsbúum tókst að sigra eftir jafna og skemmtilega keppni. Segir ekki meira af slíkum keppnum að sinni.⁵⁸

Tómas Lárusson

Tómas Lárusson fæddist 23. september 1929 á Varmá í Mosfellssveit, sonur hjónanna Lárusar Halldórssonar skólastjóra og konu hans Kristínar Magnúsdóttur. Skömmu síðar fluttust foreldrar hans í skólahúsið á Brúarlandi og þar ólst hann upp í glöðum hópi átta systkina. Bræðurnir voru fjórir og systurnar einnig en Tómas var sá fimmti í systkinaröðinni.

Tómas gekk náttúrlega í barnaskólann hjá föður sínum og rúmlega tvítugur lauk hann námi í plötu- og ketilsmíði hjá Stálsmiðjunni. Fljótlega eftir það réðist hann til starfa hjá steypustöðinni BM-Vallá og vann þar við nýsmíði og viðgerðir úti á Álfsnesmöl við sunnanverðan Kollafjörð. Þarna starfaði hann í nokkur ár.

Þá komu til hans forsvarsmenn Reykjalundar og báðu hann að taka að sér verkstjórn í plastverk- smiðjunni um tveggja mánaða skeið. Tómas sló til og þegar tíminn var liðinn var hann beðinn um að halda áfram. Skemmst er frá því að segja að síðan starfaði Tómas sem verkstjóri vistmanna á Reykja- lundinu næstu 40 árin eða þar til hann lét af störfum vegna aldurs. Þá var honum afhent áletrað gullúr í þakklætisskyni fyrir vel unnin störf.

Reykjalundur var úrvalsstaður skipaður úrvals- fólki að sögn Tómasar sem sá þar um fólkið sem vann í plastiðjunni. Þar komu margir undir sig fót- unum og komust aftur út í þjóðfélagið eftir ýmis-

Tómas Lárusson staddur á íþróttasvæðinu á Tungu- bökkum sumarið 2004.

konar mótlæti. Á Reykjalundi voru meðal annars framleidd vinsæl leikföng úr plasti. Ísland var eini staðurinn utan Danmerkur sem mátti steypa Lego kubba og þar voru framleiddir hinir vinsælu Ferguson leikfangatraktorar sem miðaldra menn muna vel eftir.

Eiginkona Tómasar er Hrafnhildur Ágúst- dóttir frá Hækingsdal og þau eignuðust tvö börn. Hrafnhildur starfaði allan sinn starfstíma við sjúkrahjálfun á Reykjalundi og bar stjórnendum og starfsfólki vel söguna ekki síður en Tómas. Þau byggðu sér hús rétt við verksmiðjuhúsið á Reykja- lundinu sem þau nefndu Eik. Fyrir nokkrum árum fluttust þau í þjónustuíbúðir aldraðra á Hlaðhömr- um í Mosfellsbæ og una þar vel hag sínum.

Tómas hóf sinn íþróttuferil á íþróttamóti Aftureldingar og Drengs í Tjaldanesi árið 1946, þá 16 ára gamall. Hann var snarpur, fisléttur og fjaðurmagnaður og náði 4. sæti í hástökki en tók einnig þátt í lengri og skemmri hlaupum. Hlaup og stökk lágu sérlega vel fyrir honum og hann vann

Tómas Lárusson í langstökki.

næstflesta sigra á héraðsmótum UMSK á þessum árum. Aðeins Halldór bróðir hans var þar hlutskarpari.

Fljótlega var hann kominn í fremstu röð og farinn að slá héraðsmetinn. Árið 1952 stóð hann á hátindi íþróttanna og setti þá hvorki fleiri né færri en 10 héraðsmet UMSK í jafnmörgum frjálsíþróttagreinum. Þar á meðal bæði fimmtarþraut og tugþraut. Það ár setti hann landsmótsmet UMFÍ í langstökki, 6,89 m, á landsmótinu á Eiðum sem stóð í áratugi. Um sumarið tók hann þátt í 110 m grindahlaupi á Meistaramóti Íslands en var ekki talinn eiga mikla möguleika gegn landsfrægum

hlaupagörpum. Svo fór að Tómas vann hlaupið öllum að óvörum og varð Íslandsmeistari. Hann varð einnig meistari í langstökki og fimmtarþraut og tugþraut og bar þar af miklum fjölda keppinauta.

Eins og nærri má geta vildu Reykjavíkurfélögin ólm fá þennan ljóshærða hvirfilbyl í sínar raðir og árið 1955 gekk hann til liðs við KR. Það gerði hann fyrst og fremst fyrir orð Benedikts Jakobs-sonar þjálfara sem hafði reynst honum vel. Þetta sumar æfði hann vel og tók meðal annars þátt í landskeppni við Hollendinga. Þar keppti hann í 400 metra grindahlaupi í fyrsta sinn og varð annar á langbesta tíma ársins, rétt undir Íslandsmetinu. Veður var hið versta, rigning og rok og það þoldi Tómas betur en Hollendingarnir.

Tómas hafði gaman af að leika sér með bolta og lék bæði handknattleik og knattspyrnu með Aftur-eldingu um árabil. Sumarið 1951 gekk hann í raðir Valsmanna og lék með þeim knattspyrnu. Hann lék þrjá kappleiki með Val. Einn gegn Akranesi, annan gegn KR og þann þriðja gegn norska liðinu Vålarengen. Hann lék það að stinga andstæðingana af með boltann því enginn þurfti að hugsa til þess að ná honum á sprettinum. Tómas lenti í mótórhjólaslysi í Reykjavík haustið 1955 og hætti þá að mestu iðkun frjálsíþróttanna en lék knattspyrnu og handknattleik með félögum sínum í Aftureldingu talsvert eftir það.⁵⁹

Kvenmannslaus þing

Ársþing UMSK voru virðulegar samkomur með hefðbundnu sniði. Formaður sambandsins setti samkomuna og svo voru kosnir starfsmenn þingsins. Það voru forsetar sem stjórnuðu umræðum og ritarar sem skráðu allt niður. Margt kom til umræðu því menn voru málgladdir. Svo voru málin sett í nefndir og rædd ennþá frekar. Svo enduðu þingin með því að ályktanir og tillögur voru afgreiddar og seinna meir sendar þeim sem um þær áttu að véla.

Eitt var þessum samkomum þó sameiginlegt og það var kvenmannsleysið. Karlar voru einráðir

á þingunum og það var nokkur viðburður ef þar sást konu bregða fyrir. Hvað þá heldur að nokkrum dytti í hug að kjósa konu í stjórn sambandsins. Þær Guðrún Björnsdóttir og Rannveig Þorsteinsdóttir sem sátu í stjórnnum UMSK á þriðja og fjórða áratugnum, og Guðrún reyndar sem formaður eitt árið, voru undantekningin. Þær voru langt á undan sinni samtíð hvað snerti þátttöku í félagsmálum og eflaust skipti máli að báðar voru einhleypar menntakonur. Giftar konur og heimavinnandi létu kvenfélögin oftast nægja. Þær konur sem einstaka sinnum birtust sem fulltrúar á ársþingunum voru oftast nær ungar og ólofaðar stúlkur. Þeir karlar sem þingin sóttu

tóku eiginkonurnar ekki með sér. Þeirra staður var á heimilinu.

UMSK var þó ekkert einsdæmi hvað þetta snerti. Alls staðar var sviðin jörð af konum í félagsmálum landsins nema þá í kvenfélögunum. Á þing UMSK árið 1943 mættu 15 fulltrúar. Fjórtán karlar og ein kona frá Umf. Reykjavíkur, Sigríður Ingimarsdóttir. Hún var tvítug námsmær í Menntaskólanum í Reykjavík og varla búist við því að hún setti mikið mark á þingið. Hún tók þó tvisvar til máls og var í þinglok kosin í varastjórn.

Árið 1944 brá svo við að fjórar konur mættu til þings frá þremur félögum sambandsins, Aftur-eldingu, Reykjavíkur og Kjalnesinga. Umf. Drengur sem hélt þingið á Valdastöðum í Kjós var eina kvenmannslausa félagið. Fyrirnefnd Sigríður var í þessum hópi og var kosin annar af riturum þingsins. Í þinglok var hún kjörin ritari sambandsins og varð þar með þriðja konan til að gegna stjórnarstörfum. Ekki nóg með það heldur voru tvær af þingkonunum kjörnar í varastjórn. Ragnheiður Finnsdóttir Umf. Kjalnesinga var kjörin varaformaður og Kristín Jónsdóttir Umf. Reykjavíkur var vararitari. Sigríður Ingimarsdóttir lauk þinggerðinni með þessum orðum:

Að kosningu lokinni var sest að kaffidrykkju. Undir bordum voru frjáls ræðuhöld. Voru þar þakkaðar hinar ágætu viðtökur Umf. Drengs. Að síðustu sleit formaður þinginu með nokkrum orðum og þakkaði traust það er fulltrúar hefðu sýnt með því að endurkjósa sig í formannssæti. Var klukkan þá rúmlega 8 eftir hádegi.

Sigríður Ingimarsdóttir (ritari)⁶⁰

Nú hefði mátt ætla að konur væru komnar jafnfætis körlum til frambúðar innan UMSK þegar þær voru orðnar helmingur kjörinna stjórnar- og varastjórnarmanna. Því var þó ekki að heilsa. Sigríður Ingimarsdóttir kom sem varafulltrúi Umf. Reykjavíkur á þingið 1945 og ritaði þinggerð en gaf ekki kost á sér til meiri stjórnarstarfa enda fullbókuð í félagsmálum á öðrum vettvangi. Hún var í stjórn skólablaðs MR, skólafélagsins Framtíðarinnar, Góðtemplarastúkunnar Sóleyjar og Umf. Reykjavíkur svo eitthvað sé

Sigríður Ingimarsdóttir, ritari UMSK 1944-1945.

nefnt.⁶¹ Þær Ragnheiður og Kristín voru heldur ekki endurkjörnar í varastjórn. Að vísu mættu tvær konur á þingið 1945 en þar voru aðeins karlar kosnir í stjórnina og var hún einkynja næsta aldarfjórðunginn. Sömuleiðis þingin. Karlarnir í UMSK voru því ótruflaðir af konum langtímum saman.

Eftir nokkur kvenmannslaus ár kom Helga Ingólfsdóttir í Fitjakoti á héraðsþingið 1954 sem fulltrúi Umf. Kjalnesinga og var þá eina konan á þinginu. Félagi hennar, Bjarni Þorvarðarson á Bakka, taldi að hér mætti bæta um betur og flutti eftirfarandi tillögu:

31. þing UMSK skorar á sambandsfélög sín að þau kjósi einn kvenfulltrúa af hverjum þremur sem þau kjósa á þing UMSK.⁶²

Tillagan var samþykkt mótakvæðalaust en auðséð var að hugur fylgdi ekki máli hjá þingfulltrúum því engin kona birtist á næsta þingi Kjalnesinga og ekki því næsta eða þarnæsta. Körlunum í UMSK leið greinilega vel kvenmannslausum og vildu ekki breyta því. En til voru þeir sem ekki undu þessu ástandi og á þinginu 1955 kom fram eftirfarandi tillaga:

32. þing UMSK telur það ekki vansalaust að engir kvenfulltrúar skuli sitja þingið. Skorar það á félög sambandsins að kjósa að minnsta kosti einn kvenfulltrúa hvert á næsta þing.⁶³

Tillagan var auðvitað samþykkt en það breytti engu. Konur voru ekki valdar til að sitja á þingum UMSK. Þar áttu karlar einir sinn samastað. Á árunum fram

Árþing UMSK í Kópavogi árið 1955 var kvenmannslaust þing. Fremsta röð: Hörður Ingólfsson A, Sveinn Þórarinnsson A, Ármann Pétursson Be, Axel Jónsson formaður UMSK, Ólafur Ágúst Ólafsson D, Gestur Guðmundsson Br, Páll Ólafsson K og Pétur Sumarliðason Br. Miðröð: Jón Ólafsson K, Magnús Sæmundsson D, Helgi Jónsson D, Guðjón Hjartarson A, Sigurður G. Guðmundsson Br, Gísli Andrússon D, Hreinn Ólafsson A og Helgi Jónsson Be. Aftasta röð: Kristján Þorgeirsson K, Guðmundur Magnússon A, Hjalti Sigurbjörnsson D, Magnús B. Kristinsson Br, Gunnar Guðmundsson Br og Garðar Óskars-son Br.

til 1962 mátti þó oftast sjá eina eða tvær konur í hópi þingfulltrúa en þátttaka þeirra til jafns við karla lá ennþá í blámóðu fjarlægrrar framtíðar.⁶⁴

Herinn burt og handritin heim

Þegar búið var að stofna lýðveldi á Íslandi árið 1944 voru ungmennafélagar uppfyllir af þjóðernisanda og létu slík mál til sín taka. Þar voru ofarlega á blaði

sjálfstæðis- og þjóðernismál eins og herseta Bandaríkjamanna og þá gat hitnað í kolunum. Á þingi UMSK 1953 ræddi Axel Jónsson, formaður sambandsins, um herasetuna sem hann taldi hættulega þjóðerni Íslendinga. Gæta þyrfti allra íslenskra verðmæta í þessu sambandi. Varðveita íslenska tungu og taldi hann ungmennafélögin eiga hér mikið starf fyrir höndum.⁶⁵ Á þinginu var samþykkt samhljóða eftirfarandi ályktun:

30. þing UMSK ályktar: Dvöl erlends hers á íslensku landi er ósamrýmanleg hugsjónum ungmennafélaganna. Þess vegna telur þingið rétt og sjálfsagt að eigi séu önnur samskipti við hina erlendu hermenn en þau er ekki verður komist hjá. Einnig verði markvisst unnið að því að sá her sem hér dvelur nú, hverfi sem fyrst á braut án þess að nokkuð annað komi í hans stað.⁶⁶

Sigurður Grétar Guðmundsson var harðorður í þeirra garð sem voru hlynntir hersetu.

Á næstu þingum komu svipaðar tillögur til umræðu og voru þingfulltrúar andvígir hersetunni allir sem einn. Á þingi 1954 talaði Páll Ólafsson í Brautarholti um hersetuna og taldi hana skugga á hinu frjálsa Íslandi. Væri betra að nota mannskapinn sem vinnur á Keflavíkurflugvelli á íslensk fiskiskip fremur en manna þau með Færeyingum eins og nú væri gert. Magnús B. Kristinsson í Kópavogi tók í sama streng.

Taldi hann hersetu Bandaríkjamanna versta af öllu, verri en áfengið og væri þá mikið sagt.⁶⁷

Á þinginu 1955 var lögð fram harðorð tillaga gegn hersetunni þar sem lagt var til að varnarsamningnum við Bandaríkin yrði sagt upp hið fyrsta. Jafnframt var áréttað að Íslendingar skyldu ekki umgangast hina erlendu hermenn nema nauðsyn bæri til. Fulltrúar voru í þann veginn að rétta upp

Þingfulltrúar á 35. þingi UMSK í Hlégarði árið 1958. Fremsta röð: Gestur Guðmundsson Br, Páll Ólafsson K, Lárus Halldórsson A, Gróa Jónatansdóttir Br, Ármann Pétursson formaður UMSK, Njáll Guðmundsson D, Gunnar Sigurðsson A og Steinar Ólafsson D. Miðröð: Axel Jónsson D, Bergur Magnússon D, Einar Ólafsson Be, Tómas Sturlaugsson A, Reynir Guðjónsson A, Samúel Guðmundsson Br, Guðjón Hjartarson A, Ólafur Grétar Óskarsson A, Einar Kristjánsson A og Jón M. Guðmundsson A. Aftasta röð: Kristján Þorgeirsson K, Gísli Ellertsson D, Sigurður G. Guðmundsson Br, Guðmundur Óskarsson Br, Arthur Ólafsson Br, Kristmundur Halldórsson Br, Helgi Jónsson D, Jón Ólafsson K, Björgvin Guðmundson Br og Hafsteinn Árnason Be.

hendi til samþykktar þegar spretthlauparinn Hörður Ingólfsson í Fitjakoti bað um orðið.

Hjá Herði kvað við annan tón. Hann taldi þessa tillögu óþarfa þar sem þjóðinni ætti varla að stafa meiri hætta af dvöl nokkurra hermanna heldur en venjulegu skemmtiferðafólki er færi frjálst ferða sinna um landið þvert og endilangt. Þarna hafði Hörður kastað sprengju inn í þingsalinn og nú voru allar hendur á lofti að biðja um orðið. Jón Ólafsson í Brautarholti, formaður Kjalarnesinga, Magnús B. Kristinsson Kópavogi, Páll Ólafsson í Brautarholti og Pétur Sumarliðason í Kópavogi mótmæltu sjónarmiði Harðar og mæltu með samþykkt tillögunnar. Sigurður Grétar Guðmundsson, formaður Breiðabliks, vítti mjög málflutning Harðar en var að öðru leyti sammála fyrri ræðumönnum. Axel Jónsson, formaður UMSK, talaði síðastur og sagði: „Það á að vera metnaðarmál ungmennafélaga að við séum einir í okkar landi og ráðum því að öllu leyti sjálfir án íhlutunar nokkurs utanaðkomandi aðila.“ Síðan var tillagan borin upp og samþykkt með öllum atkvæðum gegn atkvæði Harðar Ingólfssonar.⁶⁸ Næstu árin voru tillögur um brottför hersins samþykktar í friði og spekt á þingum UMSK enda sat Hörður Ingólfsson þá heima.

Annað þjóðernismál kom mjög til umræðu á þingum UMSK um þetta leyti. Það var handritamálið svokallaða sem reis í hæðir skömmu eftir miðja öldina. Í dönskum skjalasöfnum var geymt mikið af

ómetanlegum skinnhandritum íslenskum sem Íslendingar töldu að væru misjafnlega vel fengin. Það væri skýlaus skylda Dana að skila þeim aftur til föð-urhúsanna og þar ættu þau heima. Ungmennafélags-hreyfingin beitti sér mjög í þessu máli og í þeim anda var tillaga sem samþykkt var á þingi UMSK árið 1953:

30. þing UMSK lýsir fullum stuðningi við kröfurnar um endurheimtun íslensku handritanna og annarra íslenskra verðmæta sem enn eru geymd í söfnum Dana.⁶⁹

Næstu árin færðust menn í aukana vegna augljósrar tregðu Dana við að skila íslensku handritunum hingað til lands. Í tillögum Kjalnesinga var skorað á Alþingi, ríkisstjórn og landsmenn alla að halda áfram baráttunni fyrir endurheimt handritanna.

Á þingi UMSK 1958 var handritamálið mjög til umræðu. Í hinni árvissu tillögu þar að lútandi skoraði þingið á ríkisstjórnina að hefjast þegar handa um byggingu húss yfir handritin svo ekki stæði á því þegar þau kæmu heim.⁷⁰ En ríkisstjórnir landsins voru sofandi í þessu máli og það var ekki fyrr en löngu síðar sem byggt var yfir handritin. Hitt er víst að sú mikla samstaða sem ungmennafélagar og aðrir landsmenn sýndu í handritamálinu hafði sín áhrif á afstöðu Dana og varð til þess meðal annars að handritin komu að lokum hingað til lands árið 1971.

Ármann Pétursson

Ármann Pétursson fæddist á Skammbeinsstöðum í Holtum 25. nóvember 1913 þar sem foreldrar hans, Pétur Jónsson og Guðný Kristjánsdóttir, bjuggu myndarbúi. Hann ólst upp í stórum systkinahópi þar sem samheldni, vinnusemi og glaðværd var ríkjandi.

Ármann gekk tvo vetur í Héraðsskólann á Laugarvatni og síðar í Samvinnuskólann og mátti því heita ágætlega menntaður eftir því sem þá gerðist. Þegar skólagöngu lauk og meðan á henni stóð vann hann ýmis störf bæði í heimahéraði og í Reykjavík.

Árið 1942 kvæntist hann Jóhönnu Stefánsdóttur frá Eyvindarstöðum á Álftanesi og þau eignuðust þrjá syni. Þau voru mjög samhent hjón og höfðu gengið í sömu skóla til framhaldsnáms. Ármann og Jóhanna settust að í sambýli við foreldra hennar sem bjuggu á Eyvindarstöðum. Um haustið gerðist hann bókarari við embætti Tollstjórans í Reykjavík þar sem hann starfaði æ síðan, síðast sem aðalbókarari. Þótt hann starfaði í Reykjavík fór svo að þau hjónin byggðu yfir sig á Eyvindarstöðum og nefndu húsið Eyvindarholt. Ármann var handlaginn og byggði húsið að segja má einn síns liðs en stækkaði það síðar. Búskapur var þeim

*Ármann Pétursson
Eyvindarholti.*

hjónum hugstæður og þarna höfðu þau nokkurt hænsnabú og jafnvel fáeinar kindur sér til ánægju.

Ármann var félagslega sinnaður og þótti líklegur til forystu á því sviði. Árið 1939, skömmu áður en hann fluttist í Bessastaðahrepp, var stofnað þar Málfundafélagið Þróstur. Árið 1945 var hafinn undirbúningur að því að breyta málfundafélaginu í ungmennafélag og tók Ármann þátt í því starfi. Breytingin gekk í garð þegar Ungmennafélag Bessastaðahrepps var stofnað 6. janúar 1946 og var Ármann kjörinn fyrsti formaður þess. Hann hleypti miklu lífi í félagið og stóð meðal annars fyrir því að það eignaðist bragga sem það notaði sem félagsheimili um skeið. Ármann var síðar kjörinn fyrsti heiðursfélagi Umf. Bessastaðahrepps.

Ármann beitti sér fyrir inngöngu félagsins í UMSK árið 1950 og mætti á héraðsþingið sem fyrsti fulltrúi félagsins. Þar var hann kjörinn varaformaður UMSK og var það næstu árin þar til hann varð formaður sambandsins árin 1956-1959. Árin sem Ármann stjórnaði UMSK voru gróskuár, íþróttirnar blómstruðu og ýmis nýmæli litu dagsins ljós eins og héraðsmót í knattspyrnu, skák og bridds og svo var farin kynnisferð til Norðurlands svo fátt eitt sé nefnt. Jafnframt því að stjórna Kjalnesingum var Ármann stjórnarmaður í Ungmennafélagi Íslands í heilan áratug 1957-1967, lengst af sem gjaldkeri samtakanna. Þetta var á þeim árum sem UMFÍ var að koma sér upp söluskála í Þrastaskógi. Auðvitað var Ármann kjörinn í framkvæmdanefndina og þar var hlutur hans drjúgur að vanda.

Ármann Pétursson heldur ræðu á héraðsþingi UMSK.

Ármann var alltaf reiðubúinn að vinna með ungu fólki og fyrir það og því var hann skipaður af UMFÍ í framkvæmdanefnd landsmótsins á Þingvöllum 1957 og einnig landsmótsins á Laugum 1961. Reyndar var svo að sjá að ungmennafélagar treystust ekki til að halda landsmót án Ármanns á þessum árum því hann var einnig í landsmótsnefndinni fyrir Laugarvatn 1965. Öllu þessu nefndarstarfi fylgdi geysimikil vinna en Ármann var ódeigur til verka og þótti ábyggilegur og gott á hann að treysta.

Eins og að líkum lætur var Ármann kjörinn til trúnaðarstarfa fyrir Bessastaðahrepp. Hann sat í hreppsnefnd árum saman og var ritari hennar. Hann vandaði mjög til fundargerða enda leit hann á þær sem sögulegar heimildir fyrir framtíðina. Þá

var hann lengi í bókasafnsnefnd og heilbrigðisnefnd sveitarinnar og endurskoðandi hreppsreikninga um árabil.

Hann var lágvaxinn og bar sig vel, kvikur á fæti, glaðsinna og greindur að sögn þeirra sem þekktu hann best. Áreiðanleiki og háttvísi laðaði fólk að honum og hann vann hvarvetna traust

allra. Hann hafði áhuga á þjóðmálum og ræddi þau hispurslaust við vini sína. Bóklestur og tónlist voru hans tómstundagaman og oft settist hann við hljóðfærið að loknum vinnudegi. Hann var sæmdur gullmerki UMFÍ árið 1973. Ármann Pétursson lést árið 1984.

Brýnd hin breiðu spjótin

Skipulag ársþinganna var í föstum skorðum og oftast nær voru öll dýrin í skóginum vinir. Auðvitað gat komið fyrir að kappsfullum mönnum hitnaði í hamsi þegar þeir fjölluðu um áhugamál sín en yfirleitt var allt slétt og fellt á þingunum. Þetta helgaðist meðal annars af því að umræður um stjórnmál og trúmál voru viljandi sniðgengin. Þetta gátu verið eldfimustu málefnið og það var að heita má þegjandi samkomulag um að láta þau eiga sig. Menn

33. þing UMSK í barnaskólahúsinu á Álfanesi 1956. Fremsta röð: Páll Ólafsson K, Helga Hannesdóttir D, Bára Einíksdóttir Br, Jón M. Guðmundsson A, Gróa Jónatansdóttir Br, Steinar Ólafsson D, Samúel Guðmundsson Br og Ármann Pétursson Be. Miðröð: Árni Stefánsson, Reynir Guðjónsson A, Magnús Sæmundsson D, Ásbjörn Sigurjónsson A, Bergur Magnússon D, Sigurður G. Guðmundsson Br, Guðjón Hjartarson A, Axel Jónsson D, Skúli Þorsteinsson UMFÍ og Hannes Þ. Sigurðsson ÍSí. Aftasta röð: Daði Eysteinn Jónsson Br, Björgvin Guðmundsson Br, Haraldur Jónsson D, Unnar Jónsson Br, Grétar Kristjánsson Br, Gísli Ellertsson D, Jón Leví Tryggvason K og Jón Ólafsson K.

Pétur Sumarliðason vildi ræða eldri málin á héraðsþingi.

voru misjafnlega sáttir við þetta eins og sjá mátti í ræðu Péturs Sumarliðasonar í Kópavogi á ársþingi UMSK árið 1955. Hann var ekki ánægður með þessa sniðgöngu eins og þinggerðin bar með sér:

Ræðumaður taldi starf ungmennafélaganna hafa breyst mikið síðustu árin þar sem ungmennafélögin væru að mestu orðin íþrótta- og skemmtifélög en hins vegar hefðu þau að mestu slitnað úr sambandi við baráttu þjóðarinnar frá degi til dags en einmitt í sambandi við þau mál risu ungmennafélögin hæst. Nú er öll þjóðmálabarátta kölluð pólitík og félögin hafa skuldbundið sig til að vera ekki pólitísk en það þýðir að þau skipta sér mjög takmarkað af þjóðmálum. Um leið hefur málfundastarfsemin fallið niður og starfið orðið eins og áður er sagt íþrótta- og skemmtistarf. Þannig er hin forna líftaug ungmennafélaganna skorin um þvert.⁷¹

Axel Jónsson, formaður UMSK, talaði næstur og taldi ungmennafélaga of hrædda við að ræða mál sem heyrðu undir starfsemi félaganna vegna þess að þau væru stimpluð sem pólitík. Hann lagði áherslu á að ungmennafélagunum væru engin mál þjóðarinnar óviðkomandi og bæri því að ræða hvert mál með sanngirni og án deilna. Annars væru félögin ekki starfi sínu vaxin sem ungmennafélög Íslands.⁷²

Hörður Ingólfsson í Fitjakoti var einn af fulltrúum Aftureldingar á þinginu. Hann hefur væntanlega tekið orð formannsins sem hvatningu til sín því þegar kom að liðnum Önnur mál, kvaddi hann sér

Hörður Ingólfsson var lítt hrifinn af verkfalli verkamanna á útmánuðum 1955.

hljóðs og bar fram tillögu sem hægt var að flokka undir pólitík. Til skýringar skal þess getið að meðan á þinginu stóð og lengi eftir það geisadi eitt harðvítugasta verkfall 20. aldar. Það stóð vikum saman og allir þjóðvegir til og frá Reykjavík voru vaktaðir af verkfallsvörðum Dagsbrúnar til að hindra verkfallsbrot. Tillaga Harðar var á þessa leið:

32. þing UMSK fordæmir þær aðgerðir verkfallsstjórnar í yfirstandandi vinnudeilu að brjóta lög og rétt á óbreyttum vegfarendum. Jafnframt harmar þingið að löggæsla ríkisins skuli ekki sjá sér fært að firra þegna sína ofbeldi því sem þeim er nú sýnt á vegum úti af völdum svonefndra verkfallsvarða.⁷³

Það leyndi sér ekki að Hörður hafði litla samúð með verkfallsmönnum. Engar umræður urðu um tillögu hans því hjarta sumra þingfulltrúa sló með verkfallsmönnum og þeir gripu strax til sinna ráða. Einn af þeim var Sigurður Grétar Guðmundsson, formaður Umf. Breiðabliks. Hann lagði fram frávísunartillögu sem var undir eins tekin til afgreiðslu og samþykkt með átta atkvæðum gegn sex. Þar með lauk hinu pólitíska upphlaupi Harðar.

Svo var eitt mál sem rætt var um og ályktað af talsverðum þunga. Það var landhelgis málið en 1953 stóð yfir ein fyrsta landhelgisdeilan við Breta. Hún olli engum ágreiningi innanlands því allir landsmenn töluðu einum rómi gegn yfirgangi heimsveldisins. Forsaga málsins var sú að Íslendingar færðu landhelgina út í fjórar mílur 1952 og lokuðu þar með flóum og víkum. Breskir togaraeigendur höfðu vanist

Í landhelgisdeilum urðu árekstrar á miðunum.

Því að toga næstum uppi í kartöflugörðum heimamanna og þótti vera að sér þrengt. Þeir brugðust ókvæða við og fengu sett löndunarbann á íslenskan fisk í Bretlandi. Þetta þóttu Íslendingum kaldar kveðjur eftir að íslenskir sjómenn höfðu lagt líf sitt í hættu öll stríðsárin til að færa Bretum fisk. Það voru því engar jólakveðjur sem Bretum voru sendar frá Íslandi.

Á þingi UMSK 1953 var mönnum tíðrætt um landhelgismálið og hafði formaðurinn, Axel Jónsson, þar framsögu. Hann taldi mjög áriðandi að

Íslendingar stæðu fast á rétti sínum í þessu máli og kvað framtíð þjóðarinnar eiga mikið undir því komið. Margir þingfulltrúar létu til sín heyra og lýstu furðu sinni á niðingslegri framkomu Breta. Þá hétu menn á Alþingi og ríkisstjórn að hvika hvergi frá settum lögum þrátt fyrir þvingunaraðgerðir Breta. Tveimur árum seinna voru Bretum veittar harðar átölur á þingi UMSK og jafnframt harmað að Norðurlandaráð veitti Íslendingum ekki sjálfsagðan stuðning í landhelgisdeilunni. En þjóðin var einhuga í þessari rimmu og haustið 1956 gáfust Bretar upp og afléttu löndunarbanninu.⁷⁴

Forseti Íslands í UMSK

Héraðsþing Kjalnesinga voru í grunninn keimlík ársþingum annarra héraðssambanda. Þar mættu fulltrúar félaganna, hlýddu á stjórn sambandsins, lögðu fram tillögur, skeggræddu málín og afgreiddu þau. Héldu síðan heim eftir að hafa kosið stjórn til næsta árs. Héraðsþing Kjalnesinga voru haldin á mismunandi stöðum frá ári til árs en að einu leyti voru þau frábrugðin þingum sambanda annars staðar á landinu.

Forystumenn UMSK og Kjósarhrepps taka á móti forsetahjónunum við Félagsgarð. Axel Jónsson heilsar Dóru Þórhallsdóttir, Ásgeir Ásgeirsson, Helgi Jónsson, Guðjón Hjartarson, Ólafía Ólafsdóttir, Páll Ólafsson og Gísli Andrússon hreppstjóri. Börn standa tilbúin með blómvendi til að afhenda forsetahjónunum.

Ásgeir Ásgeirsson forseti heldur ræðu yfir þingfulltrúum UMSK á Bessastöðum 1962. Dóra Þórhallsdóttir, kona hans, fylgist með.

Álftanes var á sambandssvæðinu og þar á hefðarsetrinu Bessastöðum bjó forseti Íslands, Ásgeir Ásgeirsson. Ásgeir var gamall ungmennafélagi úr Ungmennafélagi Reykjavíkur hinu fyrra. Hann bar því hlýjan hug til ungmennafélaga í Kjalarnesþingi og sýndi þann hlýhug við ýmis tækifæri.

Stjórn UMSK bauð Ásgeiri forseta og konu hans, Dóru Þórhallsdóttur, til kaffidrykkju í Félagsgarði á seinni degi héraðsþingsins 1954. Var ekki lítið um dýrðir þegar þau stigu út úr bifreið sinni því þar voru staddir forystumenn ungmennasambandsins og Karlakór Kjósverja ásamt þingfulltrúum og gestum og hrópuðu ferfalt húrra þeim til heiðurs. Undir borðum bauð Axel Jónsson formaður UMSK

forsetahjónin velkomin með ræðu. Þá söng karlakórinn lag en því næst rakti Ólafur Ágúst Ólafsson á Valdastöðum sögu sambandsins og minntist helstu mála sem það hafði látið til sín taka.

Aftur söng karlakórinn við raust og því næst talaði forsetinn og þakkaði hlýjar móttökur. Hann minntist merkra baráttumála ungmennafélaganna eins og fánamálsins og heimboðs Stephans G. Stephanssonar. Þakkaði forsetinn ungmennafélögum fyrir afskipti sín af þessum málum sem urðu til fyrir daga UMSK. Milli kaffibollanna söng kórinn nokkur lög og þegar staðið var upp frá borðum skoðuðu forsetahjónin húsið og ræddu við gestgjafana um stund. Við brottför þakkaði forsetinn móttökurnar og stjórnaði húrrahrópum fósturjörðinni til heiðurs. Sem loklag í þessari hátíð voru hjónin kvödd með því að allir viðstaddir sungu þjóðsönginn.⁷⁵

Í annað sinn kom forseti Íslands við sögu þegar ársþing UMSK var haldið í Bjarnastaðaskóla á Álftanesi hinn 3. mars 1956. Ásgeiri forseta var gert viðvart um þingið og hann brást heldur ekki og bauð þingfulltrúum ásamt konum sínum heim til sín í kaffisopa. Hæg voru heimatökin að skjótast á milli því stutt var að fara til Bessastaða. Þingfulltrúar voru viðbúnir og mættu í betri fötunum og margir höfðu meðferðis frúr sínar fagurklæddar. Samferða urðu heiðurgestir þingsins, Benedikt G. Wæge forseti ÍSÍ, Hermann Guðmundsson framkvæmdastjóri ÍSÍ og Guðmundur Í. Guðmundsson sýslumaður Gullbringu- og Kjósarsýslu. Viðtökur forsetans voru vel útilátnar og ekki skorti ræðuhöld og góðar óskir.⁷⁶

Þá skorti ekki heldur heimboð forsetans þegar Kjalnesingar héldu þing sitt í samkomuhúsi Álftaness 4. mars 1962. Frá því segir svo í þinggerð sambandsins sem rituð var af þeim Stefáni B. Einarssyni og Daða E. Jónssyni:

Þegar hér var komið sögu var gefið hlé en forseti Íslands, herra Ásgeir Ásgeirsson hafði boðið þingfulltrúum til kaffidrykkju og streymdu nú allir þingfulltrúar til Bessastaða. Þar þaðum við svo kaffiveitingar eins og fyrr er sagt. Síðan var húsið skoðað og að síðustu var gengið til kirkju en þar skýrði forsetinn fyrir fulltrúum sögu kirkjunnar og helgigripi

sem þar eru. Að lokum þakkaði Jón M. Guðmundsson forseta fyrir ánægjulega stund með snjallri ræðu sem fulltrúar tóku undir með ferföldu húrrahrópi, forseta og Íslandi til heiðurs.⁷⁷

Í Bessastaðakirkju 1962. Ásgeir Ásgeirsson segir þingfulltrúum frá kirkjunni.

Grímur í Pargas 1949

Eftir síðari heimsstyrjöld hófust samskipti íslenskra ungmennafélaga við ungmennasamtök á hinum Norðurlöndunum eftir langt hlé. Árið 1947 komst UMFÍ í samband við heildarsamtök þeirra sem nefnast NSU og heita fullu nafni „Nordisk samorganisation for ungdomsarbejde.“ Það mætti þýða sem „Samtök um norrænt ungmennastarf.“ Sú hefð myndaðist hjá NSU að halda norrænar ungmennavikur árlega í löndunum til skiptis þar sem æskufólk-ið kom saman og undi sér í vikutíma í leik og starfi.

Fyrsta ungmennavikan sem íslenskir ungmenna-

félagar tóku þátt í var í Krogerup í Danmörku sumarið 1948 og þótti takast vel. Þangað sóttu þrír stjórnarmenn UMFÍ og ung stúlka frá Umf. Reykjavíkur, Ásdís, dóttir Ríkarðs Jónssonar myndskera. Næsta ungmennavika fór fram sumarið 1949 í Pargas í Finnlandi. Ásdís Ríkarðsdóttir fór nú í annað sinn og með henni þeir Vilhjálmur Sigurbjörnsson, síðar forstjóri trésmiðjunnar Brúnáss á Egilsstöðum og Mosfellingurinn Grímur Norðdahl, stjórnarmaður UMFÍ og síðar bóndi á Úlfarsfelli. Grímur var þá fertugur unglingur en hin voru nokkuð yngri. Grímur birti ágæta frásögn af förinni í *Skinfaxa* og verður birt hér lítilsháttar ágríp af ferðasögunni.

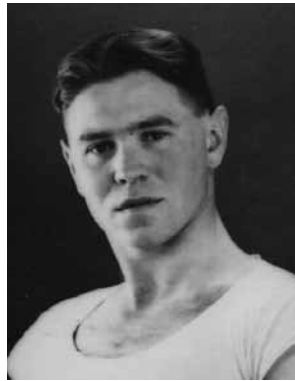
Fyrst var flogið til Stokkhólms og gekk það tíðindalaust fyrir sig. Þaðan var siglt til Helsinki/Helsingfors á Finnlandsferjunni Brinhild og þar hittust flestir þátttakendur ungmennavikunnar, 30

Danmerkurfarar UMFÍ til Krogerup 1948. Daníel Ágústínusson, Eiríkur J. Eiríksson, Daníel Einarsson, Ásdís Ríkarðsdóttir og Bjarni M. Gíslason.

að tölu. Það voru sjö Svíar, 11 Danir, níu Norðmenn og Íslendingarnir þrír. Strax við komuna til höfuðstaðarins voru menn drifnir í hádegisverð til borgarstjórans þar sem aðalrétturinn var síld frá Íslandi. Daginn eftir var lestin tekin til bæjarins Borgå eða Porvoo eins og Finnar nefna hann en allir bæir og götur Finnlands eru nefnd bæði á sænsku og finnsku og heita því tveim nöfnum. Þar var dvalið einn dag, skoðuð söfn og haldinn dansleikur um kvöldið. Ásdís klæddist íslenska þjóðbúningnum sem vakti svo mikla athygli fyrir skartbúnað og glæsileika að lá við öngþveiti þegar allir vildu skoða hann samtímis. Var það ráð tekið að skáka Ásdísi upp á svið til söngflokksins svo allir gætu séð þennan fagra búning. Daginn eftir var ekið og siglt til Pargas og hófst þá hin eiginlega ungmennavika. Brot úr frásögn Gríms var á þessa leið:

Næstu fjórir dagar á Pargas liðu ótrúlega fljótt og er þó fleira að minnast en hægt er

Grímur Norðdahl á Úlfarsfelli sagði frá ungmennavikunni í Pargas í Skínfaxa.

að segja frá í stuttu máli: Kl. 8 fyrir hádegi voru fánar dregnir að hún og dregnir niður kl. 9 að kveldi. Tíminn frá 9 til 12 fór oftast í ræðuhöld og fyrirlestra nema einu sinni fór um við og skoðuðum stórmyndarlegt bú þar í nágrenninu. Eftir hádegið var setið á fundum eða farið í smáferðalög um nágrennið og út í ystu sker. Og ein ferð var farin til Qvidja. Þar er virkisborg frá því um 1400. Vel hefur hún verið hlaðin því hvergi sést að steinn hafi raskast en þykkir eru veggirnir, víða hátt á annan metra. ...

Eftir mat var skemmtikvöld og áttu fulltrúar hvers lands að skemmta í 30 mínútur. Finnarnir léku smáleik og Anna Maja Holm las ættjarðarkvæði, var það óvenjulega völdugur og hrífandi upplestur. Svíarnir sungu og fluttu smá ræðu. Danirnir lásu upp og Norðmennirnir dönsuðu norskan dans. Þeir lögðu smáspurningar fyrir menn og fékk Vilhjálmur þessa spurningu: „Hver er munurinn á norskum og sænskum stúlkum?“ Hann svaraði að munurinn væri afar mikill. Þær norsku kæmu alltaf beint á móti manni en þær sænsku hlypu frá manni. En þegar loks væri búið að ná í þær, þá væri munurinn ekki svo ýkja mikill. Fyrir þetta svar og skrítlurnar sem hann sagði síðar var hann nefndur mesti húmoristi mótsins..⁷⁸

Það hafði gleymst að segja íslenska hópnum frá því að þau ættu að skemmta fyrr en þarna um kvöldið svo þau voru alveg óundirbúin Þá var að duga eða drepast. Ásdís settist við píanóið og spilaði og þau

Grímur Norðdahl var gamalreyndur glímumaður þegar hann sýndi listir sínar í Pargas 1949. Hér tekur hann glímutökin með Jóni Sturlusyni á Fljótshólum árið 1940.

Vilhjálmur sungu nokkur lög. Ekki dugði það í hálf-tíma skemmtun svo glímukappinn Grímur laumaði sér til Vilhjálms og spurði hvort hann kynni að glíma. Já, hann reyndist hafa tekið þátt í glímunám-skeiði hjá Umf. Reykjavíkur. Þá létu þeir slag standa og ákváðu að efna til glímusýningar. Þeir höfðu snör handtök og tóku ólarnar utan af ferðatöskunum og spenntu á sig sem glímubelti. Svo sviptu þeir hvor öðrum í gólfíð af list og reglu en áhorfendur stóðu á öndinni yfir tilþrifum þeirra. Þessi glímusýning þótti óvæntasta og eftirminnilegasta atvikið kvölds-ins. „Sérstaklega voru stúlkurnar hrifnar,“ sagði Grímur, „og ég er alltaf að styrkjast í þeirri trú að kvenfólk ætti að vera glímudómarar.“⁷⁹

Ungmennavíkunni lauk á Jónsmessu og þá var haldin mikil hátíð sem þekkt er undir nafninu Mið-

sumarvaka eða Midsommarafton eins og sænskir nefna hana. Reist var mikil lyngskreytt Maístöng sem er ævafornt frjósemistákn úr heiðni og dansað kringum hana við skinið frá miklum bálkesti sem brann þar hjá. Leikar voru leiknir og enginn fór af staðnum fyrr en sól var risin á ný. Þá komu Grími í hug hendingarnar eftir stórvin íslenskra ungmenna-félaga, vestur-íslenska skáldið Stephan G. Stephans-son:

*Það er boltt að hafa átt
heiðra drauma vökunatur,
séð með vinum sínum þrátt
sólarskein um miðja nátt,
aukið dag við ævipátt,
aðrir þegar stóðu á fætur.⁸⁰*

Fjölgar í hópnun, Kópavogur og Álfanes bætast við

Allt frá því að Ungmennafélag Reykjavíkur yfirgaf UMSK árið 1945 höfðu aðeins þrjú ungmenna-félög verið í sambandinu, Afturelding, Drengur og Ungmennafélag Kjalnesinga. Félagsmenn þess-ara þriggja félaga voru þá 255 talsins svo ekki var fjölmenninu fyrir að fara hjá UMSK. Þessi staða var óbreytt næstu árin en svo dró til nokkurra tíðinda. Þéttbýli var farið að myndast í Kópavogi og unga fólkinu þar fjölgaði. Það vantaði félagslegan vettvang fyrir áhugamál sín og sú hugmynd kom upp að stofna ungmennafélag. Var ekki laust við að eldmóðs gætti meðal stofnendanna sem flestir voru korn-ungir. Þeir fengu nokkra ungmennafélaga af eldri kynslóð í lið með sér og gerðu einn þeirra að fyrsta formanni félagsins. Þessi maður var Grímur Norðdahl, fyrrum ritari UMSK, en reyndari ungmenna-félagi var vandfundinn. Stofnfundurinn var haldinn 12. febrúar 1950 og stofnfélagar voru 29 sem þótti gott í ekki fjölmennara byggðarlagi.

Svipaða sögu var að segja af Álfanesi. Þar var byggðin farin að þéttast og 6. janúar 1946 var stofnað Ungmennafélag Bessastaðahrepps á Álfanesi. Þá var Málfundafélaginu Þresti, sem stofnað var 1939, breytt í ungmennafélag. Félagið sýndi ekki viðleitni

til að ganga til liðs við UMSK svo fulltrúar á þingi sambandsins 1949 ákváðu að snúa hlutunum við og samþykktu eftirfarandi tillögu: „Þingið samþykkir að bjóða ungmennafélaginu á Álfanesi inngöngu í Ungmennasamband Kjalarnesþings.“⁸¹

Athygli vekur að félagið var svo lítið áberandi að menn þekktu ekki nafn þess. En aðferðin virkaði og Álfnesingar þáðu boðið. Bæði Breiðablik og „ungmennafélagið á Álfanesi“ sóttu um aðild að UMSK árið 1950 og var hún auðfengin. Umf. Bessastaðahrepps mætti í fyrsta sinn á héraðsþingið það ár. Þingfulltrúi félagsins var fyrsti formaður þess, Ármann Pétursson frá Eyvindarholti, sem samstundis var kjörinn varaformaður sambandsins og tók svo við formennskunni nokkrum árum síðar. Hinn gamalreynði Grímur Norðdahl fór fyrir fjögurra manna hópi Breiðabliks sem mætti í fyrsta sinn á þingi UMSK árið 1952. Þá voru félagsmenn sambandsins orðnir 498 að tölu svo heldur þókaðist í rétta átt.

Lítið fór fyrir þessum félögum í fyrstu innan UMSK en þeim óx bráðlega fiskur um hrygg. Umf.

39. þing UMSK var haldið í samkomuhúsi Álfanes 4. mars 1962. Þarna má finna þrjár konur. Fremsta röð: Páll Ólafsson formaður UMSK, Gestur Guðmundsson Br, Helga Hannesdóttir D, Skúli Þorsteinsson UMFÍ, Jón M. Guðmundsson A, Hermann Guðmundsson ÍSÍ, Svava Magnúsdóttir Br., Axel Jónsson D, Bára Eiríksdóttir Br, Ármann Pétursson Be. Önnur röð: Teitur Guðmundsson K, Bjarni Þorvarðarson K, Steinar Ólafsson D, Haraldur Jónsson D, Magnús Sæmundsson D, Bergur Magnússon D, Ari V. Ragnarsson A, Stefán B. Einarsson Br, Einar Kristjánsson A, Stefán Eyþórsson Be, Jón Ólafsson K, Samúel Guðmundsson Br og Njáll Guðmundsson D. Þriðja röð: Ólafur Þór Ólafsson D, Ólafur Haraldsson K, Viggó Valdimarsson A, Jón Magnússon A, Daði E. Jónsson Br, Björgvin Guðmundsson Br og Jón Leví Tryggvason K. Fjórtða röð: Úlfar Ármannsson Be, Hannes Alfonsson Br, Unnar Jónsson, Br, Jón Ingi Ragnarsson Br, Sigurður Skarphéðinsson A, Guðjón Haraldsson A og Gunnar Sigurðsson Be.

Bessastaðahrepps var fremur fämennt en Ármanni Péturssyni tókst að koma af stað dálítilli íþróttaiðkun, þeirri fyrstu í hreppnum. Einstaka bóndi lánaði tún sín eftir sláttinn síðla sumars. Byggð voru knattspyrnumörk á túnblettum og sett í þau grásleppunet og svo var sparkað. Einnig fékkst leyfi til að búa til sandgryfju og þá var hægt að stökkva langstökk.

Ekki var um skipulagðar æfingar að ræða og félagsmenn létu keppni alveg eiga sig ef frá er skilin ein sundkeppni árið 1951. Brotthvarf Ármanns Péturssonar úr sæti formanns 1952 varð til þess að íþróttirnar lögðust niður því eftirmenn hans náðu ekki að starfa af sama metnaði.

Árið 1961 var Úlfar Ármannsson kjörinn formaður félagsins, 17 ára gamall, en hann var þá við nám í Héraðsskólanum á Laugarvatni. Hann þurfti ekki langt að sækja stjórnunarhæfileikana þar sem hann var sonur Ármanns Péturssonar. Úlfar tók til hendinni og kom skipulagi á starfseminu. Hann útvegaði tón þar sem félagsmenn gátu hafið frjálsíþrótt- og knattspyrnuæfingar á ný. Jafnframt lagði hann hart að sveitarstjórn að finna svæði fyrir íþróttavöll handa félaginu. Unglingar á Álftanesi fóru þá dálítið að leika sér í knattspyrnu og innanfélagsmót í frjálsíþróttum voru haldin árin 1961 og 1962.

Upphaf Breiðabliks var sérlega rómantískt. Vinirnir Gestur Guðmundsson og Guðmundur Guðmundsson höfðu nýverið sest að í Kópavogi með fjölskyldur sínar og starfað þar í Framfarafélagi Kópavogs sem var fyrsta félag hins nýja sveitarfélags. Þeir voru orðnir nokkuð vígamóðir af argþrasi dægurmálanna og hugleiddu aðrar leiðir. Sem þeir sátu á steini fyrir utan heimili Gests á Skjólbrautinni sagði hann upp úr eins manns hljóði við féлага sinn:

„Eigum við ekki að stofna ungmennafélag?“ Þar með fór boltinn að rúlla og Breiðablik var stofnað skömmu síðar. Gestur hafði kynnst starfi ungmennafélaga í heimasveit sinni í Dölum. Hann átti eftir að sitja í stjórn Breiðabliks í áratugi og var lengi ein helsta driffjöldur þess.

Breiðabliki varð gott til félaga enda óx mannfjöldinn í Kópavogi með hröðum skrefum. Að sama skapi fjölgaði liðsmönnum félagsins og á sex ára afmæli þess töldust þeir orðnir 150. Innan félagsins voru einkum unglingar og sem vænta mátti voru íþróttir ofarlega á dagskrá þeirra. Knattspyrna og frjálsíþróttir voru talsvert stundaðar frá fyrsta degi en Blikar fóru sér hægt við að taka þátt í héraðsmótum sambandsins. En þegar þeir létu af því verða fyrir alvöru stóðst þeim enginn snúning og segir frá því hér á öðrum stað.⁸²

Vætusamt í Hveragerði 1949

Sjötta landsmót UMFÍ skyldi haldið að skólasetrinu Eiðum á Austurlandi vorið 1949. En vorið kom aldrei austur þar og þá var mótið snarlega flutt til Hveragerðis. Samtímis var allt í einu farið að telja þetta sjötta landsmót UMFÍ sem sjöunda landsmótið. Það var Þorsteinn Einarsson, íþróttafulltrúi ríkisins, sem stóð fyrir þessari breytingu. Hann langaði til að varpa ljóma á féлага sína í Glímufélaginu Ármanni sem tókst að vinna Íslandsglímuna á fyrsta fjórðungsmóti Norðurlands af fjórum árið 1909 og fann ráð til þess: Hann laumaði því móti framan við landsmótin fimm og dubbaði það upp sem fyrsta landsmótið upp á sitt eindæmi! Þessi sögufölsun hefur verið látin gilda allar götur síðan. Gjörðir Þorsteins höfðu mikla vigt meðal ungmennafélaga og eftir þetta hafa landsmótin alltaf verið talin einu fleiri en lagt var af stað með í upphafi af UMFÍ.

Kjalnesingar samþykktu að styrkja íþróttamenn sína til farar á landsmótið og lögðu drög að æfingum þeirra. Reyndar var ákveðið að halda nokkuð í fjöldann vegna ferðakostnaðar á Austurland en senda fyrst og fremst þá bestu. Þetta breyttist snarlega þegar mótið var fært til Hveragerðis en þá voru aðeins þrjár vikur til stefnu og heldur seint að fara að velja marga nýja keppendur. Niðurstaðan varð sú að UMSK sendi aðeins 11 keppendur til leiks í frjálsíþróttum og sundi en þar að auki 10 stúlkur til keppni í handknattleik. Þær kepptu í fjögurra liða hópi og enduðu í fjórða sæti. Flestar voru reynslulitlar og máttu sín lítils gegn harðskeyttum liðum af Norður- og Vesturlandi. Snæfellingar sigruðu í knattleiknum en Skagfirðingar og Þingeyingar urðu í öðru og þriðja sæti.

Veðráttan á landsmótinu var kapítuli út af fyrir sig. Þetta var tveggja daga mót og á laugardeginum brast á með þvílíkt slagveður af suðaustri að fæstir höfðu séð annað eins. Úrhellið stóð allt til kvölds og var ekki þurr þráður á nokkrum manni. Fljótlega mynduðust pollar á hlaupabrautum og í tjaldinu sem íþróttamenn notuðu til fataskipta vatnaði yfir lágskó! En unga fólkið brást vel við veðrinu, beit á jaxlinn og lét það ekki á sig fá. Engri grein var

frestað til næsta dags nema langstöckkinu en sums staðar fækkaði keppendum nokkuð. Veðrið var öllu betra á sunnudeginum og brá meira að segja fyrir sólskini af og til. En Kjalnesingar glöddust hæfilega þótt veðrið batnaði því frammistaða þeirra var hin lakasta frá upphafi.

Íþróttavöllurinn í Hveragerði var aðeins túnblettur í miðju þorpinu sem varð fljótlega hálfgerð forarsvað. Þetta hafði auðvitað sín áhrif á frammistöðu íþróttafólksins. Svava Ingimundardóttir frá Hrísbú minnst þess að hún hljóp 80 metrana berfætt því

Séð yfir mótssvæðið í Hveragerði 1949. Ingólfssjall í baksýn fyrir miðri mynd.

hlaupaskór voru hvergi fáanlegir. Allt gekk vel þar til í miðju hlaupinu þegar hún lenti í bleytupolli, skrikaði fótur og var næstum dottin. Þar með var öll von úti um góðan árangur og hún komst ekki í úrslit.⁸³

Skúli Skarphéðinsson var í liðinu og átti að keppa í 400 metra hlaupi en það fór á annan veg að hans sögn: „Það var ekki hægt að hlaupa 400 því drullan var svo mikil. Þannig að ég keppti ekki neitt og var eiginlega dauðfeginn. Það var nú ekki mikið við að vera þarna, rigningin var svo mikil að það var ekkert hægt eiginlega.“⁸⁴

Tómas Lárusson var eini íþróttamaðurinn sem vann til stiga í einstaklingsíþróttum. Hann varð annar í hástökki og náði fjórða sæti í 100 metra hlaupi. Hástökk hans þótti glæsilegt því hann stökk yfir rána á saxi og lenti standandi. Með þessu lagi tókst honum að stökkva 1,70 m sem var afrek, ekki síst miðað við aðstæður. Áhorfendur hrifust af

Tómas Lárusson svífur yfir rána á saxi í hástökkkeppni.

stökkstíl Tómasar og klöppuðu honum óspart lof í lófa. UMSK varð í 10. sæti af 14 héraðssamböndum með 5 stig sem var langt frá því að vera viðunandi. Kjalnesingar hétu því að gera betur næst og við það var staðið. HSK, sem var á heimavelli, sigraði örugglega í stigakeppni mótsins og hóf þá átta móta sigurgöngu sem ekki lauk fyrr en áratugum seinna og þá fyrir tilstilli UMSK. En það er önnur saga sem síðar verður sögð.⁸⁵

UMSK 30 ára

Ungmennasamband Kjalarnesþings fagnaði 30 ára afmæli sínu haustið 1952. Stjórnin var einhuga um að minnast þessara tímamóta með veglegum hætti og skipaði þriggja manna afmælisnefnd til að sjá um herlegheitin. Í hana völdust miklir félagsmálagarpar, þeir Ólafur Ágúst Ólafsson Valdastöðum, Lárus Halldórsson Brúarlandi og Grímur Norðdahl frá Úlfarsfelli. Í fréttatilkynningu í *Tímanum* var afmælisdagur sambandsins ranglega sagður vera 1. október en ekki 19. nóvember eins og rétt er. Þessi misskilningur mun hafa sprottið af því að skjöl sam-

bandsins höfðu lent á hrakhólum og lengi vel var afmælisdagur þess á reiki þótt hið rétta kæmi fram að lokum.⁸⁶

Nefndin efndi til veglegs afmælishófs að Hlégarði sunnudaginn 19. október. Þangað var boðið öllum fyrrverandi stjórnarmönnum sambandsins, einnig sigursveit íþróttamanna frá landsmótinu í Haukadal 1940 og ýmsum eldri íþróttagörpum. Meðal boðsgesta var stjórn UMFÍ, forseti ÍSÍ, formenn ungmennafélaga sambandsins og Guðmundur Í. Guðmundsson sýslumaður Gullbringu- og Kjósarsýslu ásamt Ólafi Thors, þingmanni sýslunnar. Guðmundur var að vísu fjarverandi en Ólafur bætti það upp með nærveru sinni og loforði um að gefa verðlaunabikar á héraðsmótið sem hann efndi fjórum árum síðar. Síðast en ekki síst var Tómas Lárusson, tugbrautarmeistari síðasta Íslandsmóts meðal heiðursgesta. Háborðið var vel skipað en ekki fjölmennt svo almenningi var gefinn kostur á að vera með. Aðgangseyrir var 25 krónur með kaffi fyrir manninn en 15 krónur fyrir þá sem aðeins komu til að dansa.

Samkoman hófst klukkan fimm síðdegis en dagskrá stóð til kvölds. Axel Jónsson, formaður UMSK, setti samkomuna en síðan hófst sameiginleg kaffi-

Axel Jónsson formaður UMSK setur afmælisfagnað sambandsins í Hlégarði 1952.

drykkja. Þá fluttu Lárus Halldórsson og Grímur Norðdahl þátt þar sem þeir fóru yfir sögu sambandsins. Þar kom margt fróðlegt fram og var gerður góður rómur að máli þeirra. Því næst voru eldri íþróttagarpar heiðraðir og afhenti formaður þeim skrautrituð þakkarskjöl. Margar ræður voru fluttar og sambandinu færðar góðar gjafir. Svo sungu menn af hjartans lyst inn á milli ræðuhaldanna. Að síðustu dunaði dansinn í sölum Hlégarðs til klukkan eitt um nóttina.⁸⁷

Fjórir af kunnustu íþróttamönnum héraðsins frá árum áður voru gerðir að heiðursfélögum UMSK í 30 ára afmælishófi sambandsins árið 1952. Þeir voru: Þorgils Guðmundsson frá Valdastöðum, Ásgeir Einarsson Reykjavík, Guðjón Júlíusson frá Reynisvatni og Magnús Eiríksson frá Hvammsvík.

Ólafur Ó. Þórðarson

Ólafur Óskar Þórðarson fæddist á Æsustöðum í Mosfellssveit 22. janúar 1904. Foreldrar hans voru Þórður Jónsson og Kristín Vigfúsdóttir kona hans sem bjuggu alla sína búskapartíð á Æsustöðum. Ólafur var einn þriggja systkina og vann á búi foreldra sinna þar til hann stofnaði nýbýlið Varmaland í landi Æsustaða árið 1935. Hann átti ekki kost á langri skólagöngu fremur en margir af hans kynslóð þótt ekki skorti hann gáfur og andlegt atgervi.

Hann kvæntist Kristínu Árnadóttur frá Vopnafirði árið 1934 en hún fluttist í sveitina með fjölskyldu sinni sem settist að í Reykjahlíð. Kristín var vel gefin, bókhneigð og minnug. Hún var félagslynd ekki síður en Ólafur og var meðal annars vel virk í kvenfélaginu í Mosfellssveit. Þau bjuggu um 30 ára skeið á Varmalandi en fluttust þá til Reykjavíkur þar sem Ólafur starfaði hjá skattstjóra í Hafnarfirði. Þau eignuðust þrjú börn.

Ólafur gekk ungur til liðs við Ungmennafélagið Aftureldingu og var þar geysilega öflugur félagsmaður. Hann var formaður Aftureldingar árin 1927 til 1930 og aftur 1940 til 1941. Hann skráði ágrip af sögu félagsins sem birtist í afmælisriti UMFÍ árið 1938 og sagði þar langa sögu vel í

Ólafur Ó. Þórðarson á Varmalandi.

stuttu máli. Hann beitti sér fyrir endurvakningu Lestrarfélags sveitarinnar með góðum árangri, var staðfastur bindindismaður og hvarvetna til fyrirmyndar.

Ólafur var grannvaxinn og léttbyggður en stæltur og ágætur íþróttamaður. Hann tók þátt í íþróttamótum Aftureldingar og Drengs og vann sigra í kringlukasti og kúluvarpi og var liðtækur í hástökki. Eftir að hann hætti keppni var hann árum saman dómari á mótunum og oft mótsstjóri fyrir hönd Aftureldingar.

Ólafur var ágætlega máli farinn og ekki síður ritfær maður. Það var því sóst eftir honum til félagsmála og þegar segja mátti að hefð væri fyrir því að Afturelding ætti fulltrúa í stjórn UMSK

var Ólafur svo að segja sjálfkjörinn. Hann tók að sér að vera gjaldkeri sambandsins í sjö ár frá 1942 til 1949 og gegndi þeirri stöðu með sóma. Hann var áberandi á þingum sambandsins og ekki fór á milli mála að hann naut mikils trausts félaga sinna á þeim vettvangi. Hann var fljótur að átta sig á ólíkustu hlutum og hafði lag á að setja flókin mál fram á einfaldan hátt sem allir skildu. Ólafur kom víða við í málefnum ungmennafélaga og starfaði þar af hugsjón enda var hann það sem kalla mætti gegnheill ungmennafélagi.

Hann var kallaður til starfa á vettvangi sveitarinnar, var í hreppsnefnd tvö kjörtímabil, og for-

maður sóknarnefndar í aldarfjórðung. Þá var hann hreppstjóri um árabíl og meðhjálpari kirkjunnar. Um hann var sagt að hjartsláttur byggðarinnar ætti sér aflgjafa í brjósti hans.

Á aðalfundi Aftureldingar 1965 var einróma samþykkt að gera þau hjón, Ólaf og Kristínu að heiðursfélögum. Hann var sæmdur gullmerki ÍSÍ árið 1979 á afmæli Aftureldingar og sagði við það tækifæri að hann ætti félaginu meira að þakka en það honum. Kvaðst hann hafa notið lítillar skólagöngu á bernskuárum sínum en félagið hafi í raun verið hans skóli. Ólafur lést 27. júní 1989 áttatíu og fimm ára að aldri.⁸⁸

Starfsíþróttir teknar með trompi

Landsmót UMFÍ höfðu unnið sér traustan sess um miðja síðustu öld og greinum þeirra fjölgaði jafnt og þétt. Þegar landsmót stóð fyrir dyrum á Eiðum á Héraði sumarið 1952 var bryddað upp á nýmæli sem átti sér fyrirmynd á Norðurlöndum og í Bandaríkjunum. Það voru hinar svokölluðu starfsíþróttir sem drógu einkum dóm af vinnubrögðum og viðmiðum á landsbyggðinni. Keppt var í þremur greinum starfsíþróttar á Eiðum og sambönd UMFÍ voru hvött til að taka þátt í þeim.

Stjórnarmönnum UMSK leist vel á þessar nýju keppnisgreinar og fengu Stefán Ólaf Jónsson, erindreka UMFÍ, til að fara á milli félaganna og kynna starfsíþróttir. Kynningar Stefáns féllu í góðan jarðveg og á næsta héraðsmóti UMSK í frjálsíþróttum sem fór fram á Tungubökkum 22. ágúst 1953 var keppt í tveimur greinum starfsíþróttar. Stefán Ólafur var mótstjóri og stjórnaði keppninni. Þrjár konur kepptu í að leggja á borð og þar varð hlutskörpust Ragnheiður Jónasdóttir á Efra-Hvoli í Mosfellssveit. Fjórir karlar kepptu í dráttarvélarakstri og þar sigraði Andrés Ólafsson á Laugabóli með yfirburðum, hlaut 87 stig. Sigur hans þótti einkar glæsilegur fyrir það að hann var aðeins 16 ára. Næsti maður var einnig 16 ára en það var Borgþór Björnsson frá Vífilstöðum. Hann var þarna gestkomandi en var gripinn í keppnina af yfirdómaranum, Árna G. Eylands, sem

kannaðist við hann frá því hann var með kynningu á starfsíþróttum á Vífilstöðum heima hjá Borgþóri. Borgþór fékk 77 stig og minntist þess hvað kerran var ómöguleg sem hengd var aftan í traktorinn. Það varð Andrési hinsvegar til framdráttar því kerran var frá Laugabóli.⁸⁹ En bróðir Andrésar, Hreinn Ólafsson á Laugabóli besti maður sambandsins frá Eiðum fyrr um sumarið, náði engum tókum á kerrunni og lenti í fjórða sæti. Keppnin þótti takast vel en vera nokkuð tímafrek „og verður varla heppilegt að hafa slíka keppni samhliða frjálsíþróttakeppni,“ sagði formaðurinn í skýrslu sambandsins.⁹⁰

Það gekk eftir því aldrei hittust frjálsíþróttir og starfsíþróttir á héraðsmótum eftir þetta. Sama var að segja um starfsíþróttir kvenna. Þær sáust aldrei eftir borðlagninguna 1953. Eftir það voru karlar einráðir á mótunum. Svo virðist að forsvarsmenn UMSK og félaganna hafi haft lítinn áhuga á kvennakeppni og eina konan sem keppti fyrir sambandið eftir þetta var Ragnheiður Jónasdóttir. Elín Ellertsdóttir sem varð önnur var til dæmis aldrei beðin um að keppa á Akureyri árið 1955.⁹¹ Fyrirhugað var að halda héraðsmót sumarið 1954 en af því varð ekki vegna fjarveru Stefáns Ólafs Jónssonar sem var upptekinn á landsbyggðinni við að kynna starfsíþróttir. Hann var slíkur sérfræðingur að menn létu sér ekki detta í hug að halda starfsíþróttakeppni án hans.

Stefán var hinsvegar nálægt góðu gamni þegar annað starfsíþróttamót Kjalnesinga var haldið sum-

Frá dráttarvélarakstri á landsmóti UMFÍ á Eiðum 1952.

árið 1955 í umsjá Umf. Kjalnesinga. Þar var keppt í dráttarvélarakstri, búfjárdómum og starfshlaupi. Allt voru þetta hefðbundnar karlagreinar og engar konur meðal keppenda. Úrslit hafa ekki fundist en í þinggerð næsta héraðsþings taldi Axel Jónsson formaður UMSK árangur mótsins hafa verið með ágætum og lagði áherslu á aukna þátttöku „þar sem starfsíþróttir stuðluðu meðal annars að aukinni vinnugleði meðal æskunnar í landinu.“⁹²

Á landsmóti UMFÍ á Akureyri þetta sumar sigraði Ragnheiður Jónasdóttir í Árholti í borðlagningu þrátt fyrir að hafa ekki átt þess kost að keppa á heimavelli. Sumarið eftir tók hún þátt í matreiðslu á fjölmennu samnorrænu starfsíþróttamóti ungmennafélaga í Linköbing í Svíþjóð og náði þar fimmta sæti af 35 keppendum. Hlaut hún góða dóma í blöðum og vakti langmesta athygli áhorfenda fyrir sína rólegu framkomu og fumlauðu handtök.⁹³

Starfsíþróttamótið 1956 var sannkallað stórmót. Það var haldið við Félagsgarð í Kjós 3. september og fjölsótt af áhorfendum sem fylgdust vel með. Ekki létu keppendur sig vanta en þeir voru 50 talsins. Keppt var í sömu greinum og árið á undan og Kjósarmenn voru sigursælastir sem fyrr. Pétur Lárusson í Káranesi var besti ökuþórin, Steinar Ólafsson á Valdastöðum hafði best vit á hestum en Bergur Magnússon á Írafelli vissi mest um kýr. Guðjón Hjartarson á Álafossi var eini sigurvegari Aftureldingar en hann vann starfshlaupið.

Nú voru starfsíþróttir orðnar fastur liður í mótahaldi UMSK og einkum vinsælar meðal bænda og búaliðs. Héraðsmótið 1957 var haldið í septemberlok í Láguhlíð í Mosfellssveit í umsjá Aftureldingar. Keppt var í búfjárdómum, bæði hesta, nautgripa og sauðfjár og svo náttúrlega akstri dráttarvéla og starfshlaupi. Keppendur voru til jafnaðar átta í hverri grein. Bændur og bændasynir í Kjós einokuðu búfjárdómana en Mosfellingar voru flinkastir með traktorinn og snjallastir í starfshlaupinu. Steinar Ólafsson á Valdastöðum var fremstur í leyndardómum gæðinganna og Bergur Magnússon á Írafelli var best að sér um mjólkurkýrnar. Gísli Ellertsson á Meðalfelli var fjárglöggastur en víðast var keppnin afar jöfn. Bernhard Linn á Ullarnesi sló öllum við á traktornum með kerruna og Guðjón Hjartarson á Álafossi stóð sig best í starfshlaupi. Þarna kom þéttbýlið Mosfellingum til góða því báðir voru starfsmenn ullarverksmiðjunnar á Álafossi og það fjölgaði liðsmönnum Aftureldingar.

Mjólkurfélag Reykjavíkur gaf sambandinu veglegan bikar til keppni í búfjárdómum og var samin reglugerð um gripinn í 10 greinum. Stig voru reiknuð til fimm efstu manna í hverri grein 5-4-3-2-1. Fyrst var keppt um MR-bikarinn á mótinu 1957 og veitti Magnús Sæmundsson, formaður Drengs, honum viðtöku. Nákvæm stigatala hefur ekki varðveist en Drengsmenn sigruðu þrefalt í tveimur greinum og tvöfalt í einni og höfðu mikla yfirburði. Hjá Aftur-

MR-bikarinn, gefinn af Mjólkurfélagi Reykjavíkur árið 1957 og keppt um hann í búfjárdómum hjá UMSK árin 1957-1960. Þá vann Umf. Drengur hann til eignar.

eldingu unnu menn aksturinn þrefalt en Drengir náðu öðru og þriðja sæti í starfshlaupi. Ungmennafélagar á Kjalarnesi báru skarðan hlut frá borði en fengu þó þriðja sæti í nautgripadómum. Dómarar voru Stefán Ólafur Jónsson og Pétur Hjálmsón ráðunautur Búnaðarsambands Kjalarnesþings.⁹⁴

Árið eftir, 1958, mættu Kjalarnesingar sterkir til leiks og sóttu að Kjósverjum í búfjárdómum. Þeir áttu meira að segja sigurvegarann í kúadómum, Jón Ólafsson í Brautarholti, formann félagsins. Kjósverjum tókst þó að halda bikarnum með 27 stigum en Kjalarnesingar hlutu 18 stig. Mosfellingar virtust alveg utan gátta og sendu engan mann í þessar greinar. Nú höfðu Samvinnutryggingar gefið fagran grip til keppni í dráttarvélarakstri og þar sigruðu

Ragnheiður Jónasdóttir sigraði í að leggja á borð á landsmótinu á Akureyri 1955.

Kjalarnesingar. Ólafur Haraldsson á Sjávarhólum ók manna best og tók bikarinn heim með sér. Gísli Ellertsson á Meðalfelli kom aftur á móti fyrstur í mark í starfshlaupi. Keppendur mótsins voru 17. Bernharð Linn var eini keppandi Aftureldingar en hann varð þriðji af ökuþórum.⁹⁵

Á landsmóti hestamannafélaga á Þingvöllum sumarið 1958 kepptu tveir félagar frá Umf. Dreng í hestadómum með frábærum árangri. Gísli Ellertsson á Meðalfelli sigraði og Steinar Ólafsson á Valdastöðum varð fimmti. Þarna kom sér vafalaust vel æfingin af héraðsmótunum.⁹⁶

Í sjötta sinn var efnt til keppni í starfsíþróttum hjá UMSK sumarið 1959. Mótið var haldið á íþróttavellinum við Félagsgarð í frekar óhagstæðu veðri. Umf. Drengur sá um mótið og lagði til átta keppendur en Kjalarnesingar sendu níu. Mosfellingar

Pétur Lárusson sigraði þrisvar í hestadómum, einu sinni í sauðfjárdómum og einu sinni í dráttarvélarakstri á árunum 1956-1960.

Bergur Magnússon vann kúadóma 1956 og 1957 og sauðfjárdóma 1959.

Steinar Ólafsson varð hlutskarpastur í hestadómum 1956 og 1957.

Gísli Ellertsson stóð efstur í sauðfjárdómum 1957 og vann starfshlaupið 1958.

Helgi Jónsson var bestur í að aka dráttarvél 1959 og 1960.

Páll Ólafsson hafði mest vit á kúm 1959 og 1960.

Guðjón Hjartarson vann starfshlaupið 1956 og 1957.

fulltrúar að lítið hefði verið unnið í fræðslustarfsemi af hálfu UMFÍ og keppni á landsmótum á þriggja ára fresti hefði lítið að segja til að útbreiða þessar skemmtilegu íþróttir. Var bent á samvinnu UMFÍ, Bún- aðarfélags Íslands og Kvenfélagasambands til úrbóta.⁹⁸

Sjöunda starfsíþróttamótið var haldið að Bakka á Kjalarnesi sum-

sýndu mótinu engan áhuga og voru fjarstaddir og einnig keppendur frá öðrum félögum. Þess meiri áhuga sýndu þeir sem þarna áttust við en átta til tíu keppendur voru í hverri grein. Heimamenn voru hlutskarpastir sem fyrr og unnu flestar greinar með yfirburðum. Kjalarnesingar slógu þeim þó við í kúadómum en þar sigraði Páll Ólafsson í Brautarholti. Reyndar voru fjórir fyrstu menn með sömu stigatölu. Heildarúrslit mótsins voru þau að Kjósverjar hlutu 43,5 stig gegn 16,5 stigum Kjalarnesinga og unnu báða verðlaunagripina.⁹⁷

Á þingi UMSK 6. mars 1960 kom fram óánægja með þróun starfsíþróttanna innan UMFÍ. Töldu þing-

arið 1960. Þar kepptu eingöngu Kjósaringar og Kjalarnesingar og mátti vart á milli sjá hvorir mættu sín betur. Pétur Lárusson Káranesi vann bæði sauðfjár- og hestadóma en Páll Ólafsson í Brautarholti var naumlega efstur í kúadómum. Helgi Jónsson í Blönduholti var slyngastur með dráttarvélina en keppni í öllum greinum var gífurlega jöfn. Umf. Drengur vann þetta mót eins og öll önnur með 36,5 stigum gegn 23,5 stigum Kjalarnesinga. Ekki voru haldin fleiri starfsíþróttamót hjá UMSK að sinni og þessar einstöku íþróttir með áherslu á sveitalífið hurfu af sjónarsviðinu eftir skammvinna gullöld innan sambandsins.⁹⁹

Allt í lagi á Eiðum 1952

Sumarið 1952 var vorkoman góð á Eiðum og þá héldu menn landsmót ungmennafélaganna sem frestað var 1949. Kjalnesingar vildu gjarna bæta fyrir lélega frammistöðu í Hveragerði 1949 og sendu 20 keppendur á landsmótið. Flestir í karlalíðinu voru frá Aftureldingu í Mosfellssveit en tveir þeirra úr Kjós. Tíu stúlkur kepptu fyrir UMSK í handknattleik og þrjár þeirra tóku þátt í frjálsíþróttum. Ferðin í langferðabíl til Eiða tók tvo heila daga og gist var á Laugum í Reykjadal. Það voraði seint á Austurlandi þetta sumar og Kjalnesingar ráku upp stór augu þegar þeir þurftu að aka eftir mannhæðarháum snjótröðum í Jökuldal snemma í júlí. En veðrið á Eiðum var gott og þar var engan snjó að finna.¹⁰⁰

Hreinn Ólafson varð stigahæstur í starfsíþróttum á landsmótinu á Eiðum.

íþróttum sem áttu eftir að setja mikinn svip á landsmótin. Konurlögðu á borð en karlar kepptu í dráttarvélarakstri og starfshlaupi með ýmsum þrautum. Kjalnesingar áttu einn keppanda í þessum greinum sem stóð sig býsna vel. Það var Hreinn Ólafsson á Laugabóli í Mosfellssveit sem náði öðru sæti bæði í starfshlaupi og dráttar-

Puríður Hjaltadóttir varpar kúlunni knálega á Eiðum. Hún náði þriðja sæti í kúluvarpinu.

vélarakstri og stóð sig þar með best allra keppenda í starfsíþróttum. Hreinn ók á dráttarvélinni af mikilli list á milli stöðva þar sem hann leysti ýmsar þrautir með kerru í eftirdragi. Gallinn var sá að dómaramenir voru í kerrunni og Hreinn ók svo hratt að þeir urðu logandi hræddir og drógu hann niður í stigum fyrir vikið. Altalað var að hann hefði átt að sigra í þessari keppni.¹⁰¹

Engir sundmenn voru í hópi Kjalnesinga þótt ekki skorti jarðhitann í Mosfellssveit til sundiðkana. Kannski höfðu þeir frétt af því að synt yrði í köldu vatni og langaði ekkert í slíkar trakteringar enn og aftur. Þess betur stóð frjálsíþróttafólkið sig. Í för með Kjalnesingum var Guðmundur Sigurjónsson Hofdal, sjúkrannuddari og hann mýkti upp stífa vöðva íþróttafólksins og hélt liðinu gangandi. Engin kona tók þátt í borðlagningu frá UMSK en sjö karlar tóku þátt í frjálsíþróttum. Puríður Hjaltadóttir náði þriðja sæti í kúluvarpi og kvennasveit UMSK varð þriðja í boðhlaupi.

En það voru hinir fóthvötu spretthlauparar Kjalnesinga sem gerðu gæfumuninn. Tómas Lárusson vann langstökkið og setti glæsilegt landsmótsmet og jafnframt héraðsmet þegar hann stókk 6,89 m. Met-

Frá dráttarvélarakstri á Eiðum 1952. Dómaramenir standa í kerrunni prúðbúnir í frökkum og með hatta. Annar þeirra hefur beygt sig niður til öryggis.

Tómas Lárusson stekkur 6,89 m í langstökki, sigrar og setur landsmótsmet.

Sveit Kjalnesinga sem sigraði glæsilega í 4x100 metra boðhlaupi á Eiðum 1952. Hörður Ingólfsson, Tómas Lárusson, Halldór Lárusson og Janus Eiríksson voru allir frá Umf. Aftureldingu.

ið stóð af sér allar atlögur langstökkvara á sjö næstu landsmótum allt til ársins 1975 og var þá orðið allra meta elst. Tómas lét það ekki nægja og varð þriðji í 100 metra hlaupinu. Hann ætlaði sér líka að vinna hástökkið en var einum of sigurviss. Hann byrjaði ekki að stökkva fyrr en búið var að hækka upp í 1,70 m og felldi þá hæð þrívegis og var þar með úr leik. Hástökkið vannst á 1,75 m og þá hæð átti Tómas

vísa á góðum degi. Hörður Ingólfsson varð annar í langstökki og Skúli Skarphéðinsson annar í 400 metra hlaupi.

Með alla þessa spretthörðu menn var Kjalnesingum hugur á að vinna 4x100 metra boðhlaupið. Helstu keppinautar þeirra voru Skarphéðinsmenn sem áttu afar harðskeytta hlaupara eins og Einar Frímannsson, Árna Guðmundsson og Magnús Gunnlaugsson sem vann 400 metra hlaupið rétt á undan Skúla Skarphéðinssyni. Boðhlaupssveit UMSK var öll úr Aftureldingu en hana skipuðu bræðurnir Halldór og Tómas Lárussynir, Hörður Ingólfsson og gamli keppnisjaxlinn Janus Eiríksson. Hann var aðeins þrítugur þótt hann væri nú að keppa á sínu fimmta landsmóti. Reyndar var Skúli talinn sprett-harðari en Janus en hann var nýkominn úr 400 metra hlaupinu svo Janus var munstraður á annan sprett.

Ekki byrjaði hlaupið vel. Hörður ætlaði að nota litla þúfu sem viðspyrnu í startinu en hún gaf eftir og hann hrasaði og var nærri dottinn. Þetta setti Hörð út af laginu svo sveitin var talsvert á eftir Sunnlendingum þegar Janus fékk keflið. Hann hljóp eins og vindurinn og dróg talsvert á andstæðinginn. Tómas tók við af honum og fór fram úr Skarphéðinssmanninum sem hafði forystu. Síðasta sprettinn tók Halldór og skilaði öruggum sigri við mikla gleði Kjalnesinga. Janusi varð að orði eftir hlaupið: „Ég dróg á dónann!“ og varð það að orðtaki í Mosfells-sveit lengi á eftir.

Handknattleiksstúlkurnar 10 voru frá Aftureldingu og Dreng, fimm frá hvoru félagi. Þær þurftu ekki lengi að bíða eftir úrslitum því liðin í keppninni voru aðeins tvö. Andstæðingar þeirra voru frá UÍA og þar með á heimavelli. Það kom ekki í veg fyrir að stúlkurnar af Kjalarnesi sigruðu með tveimur mörkum gegn engu og þær fengu því gullpening í barminn. Útkoman varð sú að þessir 20 keppendur Kjalnesinga náðu 25 stigum sem dugði þeim í fjórða sæti af 13 í stigakeppninni. Þetta var ágætis árangur en mátti þó varla minna vera fyrir metnaðarfullt samband eins og UMSK. Skarphéðinsmenn voru með einvalalið og stungu af í stigakeppninni með 84 stig, næstum helmingi meira en Austfirðingar sem komu næstir.¹⁰²

Aukamót á Akureyri

Frá Eiðum var farið á mánudagsmorgni 7. júlí 1952 og haldið rakleitt til Akureyrar. Þar var slegið upp íþróttamóti síðdegis og keppt við keppnisþyrsta heimamenn. Hjá íþróttafélögunum KA og Þór voru öflugir íþróttamenn sem ekki fengu að vera með á landsmóti UMFÍ því það var einungis fyrir ungmennafélaga. Leifur Tómasson, einn mesti afrekmaður Akureyringa, var mikill vinur Tómasar Lárussonar og einnig skólabróðir Harðar Ingólfssonar frá íþróttakennaraskólanum. Það var því auðsótt af þeirra hálfu að koma þessari keppni á laggirnar. Þarna voru líka keppendur af Suðurnesjum og úr Skagafirði.

Á mótinu voru unnin ágætis afrek því öfugt

við það sem menn hefðu haldið stóðu ungmennafélagar sig býsna vel gegn óþreyttum Akureyringum þótt þeir væru nýkomnir úr mikilli keppni og langri rútufærð. Boðhlaupssveit Kjalnesinga náði öðru sæti gegn geysisterkri sveit KA-manna og hljóp á betri tíma en á landsmótinu daginn áður. Þarna hljóp Skúli Skarphéðinsson 400 metrana á 53,9 sek. sem var héraðsmet og hefði dugað honum til sigurs á Eiðum. En móttökur heimamanna voru höfðinglegar og þeir skiptu hópnum á milli sín í kvöldmat eftir mótið. Svo var bara stigið upp í rútuna aftur og haldið heim um nóttina. Þá dormuðu nú flestir í sætum sínum mestalla leiðina.¹⁰³

Janus Eiríksson

Frá hraðmóti Akureyringa og Kjalnesinga 7. júlí 1952. Lokaspertur í 100 metra hlaupi. Lengst til vinstri er Hörður Ingólfsson sem varð þriðji. Þá sigurvegarinn Leifur Tómasson, Hermann Sigtryggsson sem varð annar og Höskuldur Goði Karlsson sem kom fjórði í mark.

Björgvin Janus Eiríksson fæddist í Óskoti í Mosfellssveit 29. janúar 1922, sonur hjónanna Eiríks Einarssonar og Margrétar Þorsteinsdóttur. Janus var einbirni en átti tvö eldri uppeldissystkini. Janus ólst upp í Óskoti og tók við búskapnum við lát föður síns þegar hann var 18 ára gamall árið 1940. Þegar móðir hans lést árið 1955 hætti Janus búskap og fluttist til Reykjavíkur þar sem hann vann ýmis störf. Frá árinu 1964 starfaði hann sem verkstjóri í plastverksmiðju Reykjalundar þar til hann lagði niður störf fyrir aldurs sakir.

Janus var lágur vexti en afskaplega snar í snúníngum og léttur á fæti. „Eldfljótur í viðbragði og tók alltaf tvo metra af mér í startinu,“ sagði Tómas Lárusson, félagi hans. Tilviljun réði því að Janus komst í snertingu við íþróttir en hann var einn af mestu íþróttagörpum Kjalnesinga á sinni tíð. Fimmtán ára gamall var hann staddur sem áhorfandi á A-D móti á Laxárbökkum en þá var lið Mosfellinga fámennt. Janus var beðinn um liðveislu og lét til leiðast. Hljóp þá 100 metra berfættur og varð annar og náði þriðja sæti í hástökki. Árið

Janus Eiríksson í Óskoti.

eftir mætti hann á mót félaganna í Tjaldanesi og vann þá 100 metra hlaupið og varð annar í langstökki.

Eldskírn sína hlaut hann 17 ára gamall árið 1939 þegar hann snaraði sér á reiðhjóli til Reykjavíkur til að keppa á Drengjamóti Ármanns. Hann var kominn niður á völl

10 mínútum áður en keppni hófst, vann 80 og 400 metra hlaup og varð annar í langstökki. Árið eftir fóru fjórir félagar hans með honum á mótið undir merki Íþróttafélags Kjósarsýslu. Hinir fimm fræknu gerðu sér lítið fyrir og gersigrudu íþróttadrengi höfuðstaðarins. Stærsta hlutinn í þeim sigri átti Janus sem fór heim með fimm verðlaunapeninga.

Óskot er við Hafravatn og þaðan lá enginn vegur að íþróttasvæðinu í Tjaldanesi og seinna Tungubökkum þegar Janus fór að æfa þar með félögum sínum í Aftureldingu. Tveir hestar voru á bænum en Janus var fljótari án þeirra. Hann fór því gangandi um þetta torleiði en þetta var lýsandi fyrir áhuga hans. Janus var einn mesti sprett-hlaupari og stökkvari héraðsins um árabil og vann ótal sigra á héraðsmótum og A-D mótum en þar keppti hann 19 sinnum fyrir hönd Aftureldingar. Sex sinnum í röð vann hann 100 metra hlaupið, langstökk þrisvar og í hástökki sigraði hann fjórum sinnum og stökk hæst 1,62 m sem var jafnt hans eigin hæð. Þrítugur að aldri átti hann góðan hlut í sigri boðhlaupssveitar Kjalnesinga á landsmótinu á Eiðum 1952 en alls keppti hann á átta landsmótum UMFÍ. En Janus átti fleiri strengi í hörpu sinni því hann var einn af handknattleiksmönnum Aftureldingar og þar að auki afburða

Íþróttagarnir Hörður Ingólfsson og Janus Eiríksson sýndu fimleika á 50 ára afmæli Umf. Aftureldingar árið 1959. Hér standa þeir keikir í handstöðu.

fimleikamaður. Þá var hann liðtækur leikari og lék í mörgum leikritum Aftureldingar.

Eitt sinn skoraði glímukappi nokkur á Janus í glímu og hann lét tilleiðast þótt hann kynni lítið fyrir sér í þjóðaríþróttinni. Glímumaðurinn sótti og sótti en Janus varðist liðlega. Að lokum virtist andstæðingurinn hafa náð óverjandi hábragði en Janus komst hjá byltu og sagði sjálfur þannig frá: „Hann var kominn með mig hátt á loft og það var annaðhvort að liggja eða fara heljarstökk.“ Það gerði hann af mikilli fimi og var fagnað eins og sigurvegara.

Allt sem hann fékkst við gerði hann af brennandi áhuga. Hann var til dæmis snillingur í að kljúfa stóra steina sem nóg var til af í túninu í Óskoti. Hann meitlaði holur í steinana og rak í þær fleyga sem hann herti á þar til steinninn brast. Síðan ók hann þeim burt á sleða um veturna. Þá voru útvarpsfræði á byrjunarstigi en honum tókst með tilsögn að ná útvarpsendingum í heimahús í Óskoti. Árið 1977 kynntist hann sambýliskonu sinni Rósu Guðrúnu Stefánsdóttur en hún átti tvær dætur. Þar eignaðist Janus sína fjölskyldu sem honum var mjög annt um. Hann var góður drengur og alltaf kátur og skemmtilegur en hógvæðingur í lund og gumaði ekki af afrekum sínum. Janus lést 29. september árið 2003.¹⁰⁴

Endalok AD-mótanna

Þegar hér var komið sögu árið 1943 höfðu hin sögufrægu íþróttamót Aftureldingar og Drengs farið fram tuttugu og tvisvar sinnum og virtist ekkert lát á þeim. Úrslit mótanna voru skilmerkilega skráð í bókina góðu sem átti öruggan sess í tréskríninu filabeinsbúna sem geymt var til öryggis í eldtraustum járnkassa. Enda hefur ekkert orðið bókinni að grandí hvorki fyrr né síðar.

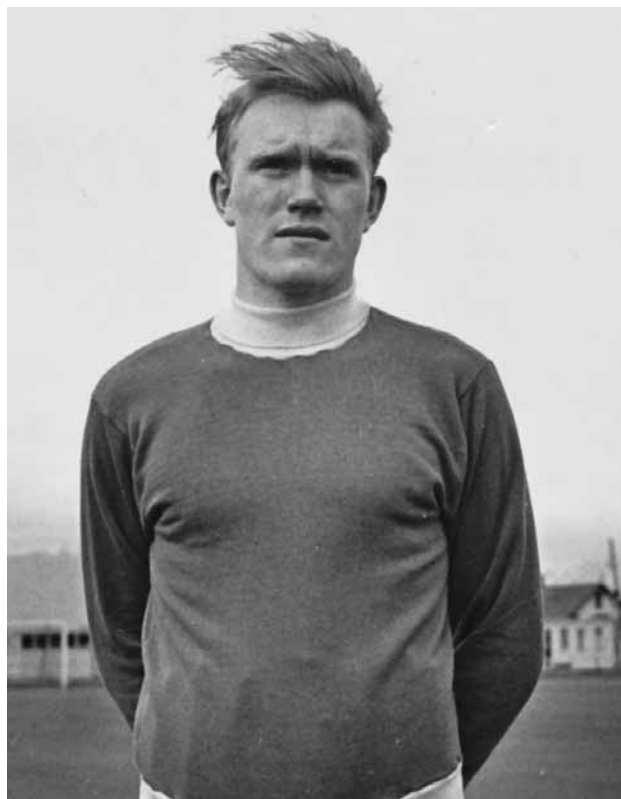
Tuttugasta og þriðja mótið var haldið á Bugðubökkum í Kjós 15. ágúst 1943. Gísli Andrússon á Hálsi setti mótið en Ólafur Thors alþingismaður hélt ræðu og afhenti félögunum bikar að gjöf. Skyldi hann veitast stigahæsta manni mótsins hverju sinni en vinnast til eignar ef sami maður ynni hann þrisvar í röð eða fimm sinnum alls. Þá var stigakeppni mótanna breytt þannig að nú fengu fjórir menn í hverri grein stig, 4-3-2-1.

Á þessu móti keppti Halldór Lárússon frá Brúar-

Frá AD-móti í Tjaldanesi 1940. Þrír efstu menn í langstökki: Janus Eiríksson í Óskoti stökk lengst, 6,14 m, Axel Jónsson í Hvítanesi stökk 6,04 m og Gísli Andrússon á Neðra-Hálsi stökk 5,64 m.

landi í fyrsta sinn, 16 ára gamall, en hann varð einn mesti afreksmaður mótanna. Hinn hávaxni og stælti Gísli Andrússon á Hálsi varð stigahæstur með 13 stig en hann sigraði í kúluvarpi og kringlukasti og vann til stiga í hlaupum og stökkum. Næstur kom Janus Eiríksson í Óskoti með 12 stig fyrir þrjá sigra í 100 metrum, hástökki og langstökki. Janus var knár

Halldór Lárússon var fræknasti íþróttamaður Aftureldingar á fimmta áratugnum og vann marga sigra á íþróttamótum Aftureldingar og Drengs.

þótt hann væri ekki hár en Gísli á Hálsi var um það bil fetinu hærri. Davíð Guðmundsson í Miðdal vann glímuna enda nýkrýndur sigurvegari á landsmótinu á Hvanneyri. Keppnin var hnífjöfn en Afturelding sigraði á mótinu með 42 stig gegn 38 stigum Drengs.

Tuttugasta og fjórða mótið fór fram að Tjaldanesi í Mosfellsdal 27. ágúst 1944. Keppt var í fimm greinum frjálsíþróttu, sundi og glímu og voru keppendur 17. Reykjabræðurnir risavöxnu, Jón og Sveinn Guðmundssynir, voru atkvæðamiklir á mótinu fyrir Aftureldingu. Jón varð stigahæstur með 14 stig og hreppti bikarinn en Sveinn kom á hæla hans með 13 stig. Janus Eiríksson var þriðji með 12 stig og vann 100 metra hlaupið að vanda. Njáll í Miðdal lagði Davíð bróður sinn í glímunni en Reykjabræður einokudu sundið. Afturelding sigraði með yfirburðum, hlaut 47 stig en Drengur náði aðeins 23 stigum.

Guðmundur P. Jónsson í Laxárnesi var léttur á fæti og vann marga sigra í langhlaupum á mótum Aftureldingar og Drengs. Hann var glaðbeittur og stundum kallaður Guðmundur „mannsefni.“ Mikill dansmaður og kvæntist á efri árum konu sem „fannst svo gaman að dansa við hann.“

Afmælistóti númer tuttugu og fimm var valinn staður á Hvalfjarðareyri 26. ágúst 1945. Gísli Andr-ésson á Hálsi, ritari Drengs, setti mótið og Ólafur Ágúst Ólafsson á Valdastöðum rakti sögu mótanna í fróðlegri samantekt. Yfirdómari frá ÍSÍ var Kjartan B. Guðjónsson glímukappi en honum til aðstoðar voru fyrrnefndur Ólafur Ágúst og Ólafur Pétursson frá Aftureldingu. Keppendur voru 22 og skiptust nokkuð jafnt milli félaganna. Keppt var í sjö greinum frjálsíþróttu en sund og glíma féllu niður. Eftir þetta var aðeins keppt í frjálsíþróttum á mótunum. Stigahæstur varð Þorsteinn Löve, Aftureldingu en hann varð síðar þekktur kringlukastari, ekki síst fyrir að kasta of léttri kringlu. Njáll Guðmundsson sló honum við í þeirri grein í þetta sinn. Halldór Lárusson vann hástökk og langstökk en Guðmundur Þorkell Jónsson í Laxárnesi var þolnastur sem löngum

áður og vann 3000 metra hlaupið. Hann vann langhlaupið í hvert sinn sem hann tók þátt og var talinn ósigrandi. Afturelding hreppti bókina góðu með 39 stigum en Drengur hafði 31 stig.

Tuttugasta og sjötta mótið var haldið að Tjaldanesi 25. ágúst 1946. Nú kom Umf. Kjalnesinga aftur til leiks eftir nokkurt hlé og sendi fram þrjá keppendur. Drengur sendi tíu keppendur en frá Aftureldingu komu aðeins fjórir. Þeirra fremstur var Halldór Lárusson sem var langsamlega stigahæstur á mótinu með 23 stig fyrir sigur í 100 metrum, hástökki, langstökki, kúluvarpi og spjótkaсти. Hann varð naumlega annar í kringlukasti en þar varði Gísli Andr-ésson heiður Kjósverja. Bjarni Þorvarðarson á Bakka, frá Umf. Kjalnesinga, vann 3000 metra hlaupið. Árangrar voru með besta móti og Halldór setti til dæmis mótismet í 100 metra hlaupinu á 11,4 sek. Janus Eiríksson lét sig ekki muna um að hlaupa á 11,5 og varð annar. Spjótið flaug 43,53 hjá Halldóri sem var einnig mótismet. Stigamet hans dugði þó ekki gegn Drengjum sem sigruðu á mótinu með 34 stig. Halldór og félagar náðu 30 stigum en Kjalverjar sex.

Mót númer tuttugu og sjö var haldið á Hvalfjarðareyri eða Eyrinni svokölluðu 7. september 1947. Nú voru Kjalverjar horfnir af sjónarsviðinu eftir stutta innkomu. Þess harðar börðust Kjósverjar og Mosfellingar og sem fyrr var Halldór Lárusson í fararbroddi þeirra síðarnefndu. Hann jafnaði stigametið, 23 stig og vann afreksbikarinn í annað sinn. Sigraði í fimm greinum. Hinn léttfæri Tómas Lárusson, yngri bróðir Halldórs, var nú kominn til leiks og vann langhlaupið. Þátttaka var geysigóð og allt að 13 keppendur í grein. Í 3000 metra hlaupinu komu þó aðeins þrír að marki enda var brautin afar slæm með vinkilbeygjum og vondu undirlagi. Afturelding vann mótið örugglega með 45 stig en Drengir fengu 24.

„**Tuttugasta og áttunda mótið** var haldið á íþróttasvæði því er Umf. Afturelding hefur tekið á leigu á Leirvogstungubökkum hinn 5 sept. 1948. Veður var gott.“ Þannig stóð skrifað um upphaf mótisins í mótabókinni. Keppendur voru með flesta móti

Frá íþróttamóti Aftureldingar og Drengs í Tjaldanesi 1940. Þrír efstu í kúluvarpi: Axel Jónsson Hvítanesi kastaði 11,66 m, Gísli Andrússon Neðra-Hálsi 11,31 m og Alexíus Lúthersson Ingunnarstöðum 10,25 m.

eða 26. Einn þeirra var frá Umf. Kjalnesinga, Ásgeir Bjarnason. Hann stóð fyrir sínu og vann 3000 metra hlaupið rétt á undan Sveini Þórarinssyni, síðar bónda í Kolsholti í Flóa. Halldór Lárússon var sem fyrr helsti afreksmaðurinn með 20 stig og vann afreksbikarinn í þriðja sinn og til eignar. Nú var Tómas bróðir hans farinn að veita honum keppni. Báðir jöfnuðu mótismetíð í 100, 11,4 sek en Halldór setti líka mótismet í hástökki, 1,75 m. Nú voru keppendur Drengs farnir að dala en bræðurnir fræknu frá Brúarlandi á hátindi ásamt ýmsum góðum félögum. Þetta var því orðinn býsna ójafn leikur. Afturelding fékk 56 stig, Drengur 10 og Umf. Kjalnesinga 4.

Tuttugasta og níunda mótið var haldið á Eyrinni sumarið 1949 en ekki tókst Lárúsi Halldórssyni á Brúarlandi sem skráði mótið að fá upplýsingar um dagsetninguna. Það kom ekki að sök því félögin þrjú sendu öll keppendur á mótið og allir árangrar komust til skila. Nú var Halldór Lárússon hættur keppni en Tómas bróðir hans fyllti skarðið og varð stigahæstur á mótinu með 17 stig. Hörðust var keppnin í 3000 metra hlaupinu þegar þrír fyrstu menn komu í mark, allir á sömu sekúndunni. Sveinn Þórarinsson í Hlíð varð annar, mitt á milli bræðranna í Dalsmynni á Kjalarnesi, Hreins Bjarnasonar sem vann og Ásgeirs bróður hans. Afturelding vann mótið með

yfirburðum, hlaut 50 stig. Kjalarnesingar fengu 12 en Drengir ekki nema sjö.

Þrítugasta mótið var haldið á Leirvogstungubökkum 3. september 1950. Keppendur voru 21, þar af 14 frá Aftureldingu en 7 frá Dreng. Nú var kominn til sögunnar smávaxinn en snarpur kappi frá Aftureldingu, Hörður Ingólfsson í Fitjakoti. Hann veitti Tómasi Lárússyni harða keppni á sprettinum og vann hann í langstökki. Tómas var stigahæstur keppenda með 14 stig en Hörður var annar með sjö. Spjót kast féll niður vegna vöntunar á spjóti og þar misstu sjö kappar af því að reyna með sér. Nú var mótið orðið einstefna því Afturelding vann með 49 stigum en Drengur varð að setta sig við 11.

Þrítugasta og fyrsta mótið var haldið á Hvalfjarðareyri. Sjá má í ársskýrslum félaganna að það fór fram en láðst hefur að skrá úrslitin í mótabókina. Óhætt mun hinsvegar að slá því föstu að Afturelding hafi unnið mótið.

Þrítugasta og annað mótið fór fram á Tungubökkum 14. september 1952. Nú komu bræðurnir frá Dalsmynni aftur til leiks en langflestir keppendur voru frá Aftureldingu eða 11. Kjósverjar voru aðeins þrír og dæmdir til að láta í minni pokann. Þeir náðu þó 17 stigum sem mátti teljast gott en Mosfellingar unnu auðveldan sigur með 45 stigum. Nú var Skúli Skarphéðinsson á Minna-Mosfelli stigahæstur með 14 stig en hann vann bæði langstökk og langhlaup og var annar á sprettinum. Hann skákaði þar Tómasi á Brúarlandi sem kom næstur í stigagjöfinni. Eini sigurvegari Drengs var Magnús Lárússon sem vann kringlukastið.

Þrítugasta og þriðja mótið var haldið á ófullgerðum íþróttavelli Drengs við Félagsgarð í Kjós 30. ágúst 1953. Keppendur voru 16, sjö frá hvoru félagi og að auki tveir frá Umf. Kjalnesinga. Allir keppendur unnu til stiga nema tveir. Tómas Lárússon vann enga grein en varð fjórum sinnum í öðru sæti og stigahæstur með 12 stig. Hörður Ingólfsson vann 100 og langstökk, Árni R. Hálfðanarson kastaði lengst bæði kúlu og spjóti og Ásbjörn Sigurjónsson á

*Póður Guðmundsson
á Reykjum í hástökki á
Hvalfjarðareyri 1949. Axel
Jónsson stendur við hástökk-
súlurnar.*

Álafossi stökk hæst í hástökki. Kjósarmenn áttu tvo sigurvegara. Steinar Ólafsson sigraði í kringlukasti og Hreiðar Grímsson var úthaldsbestur í 3000 metra hlaupi. Afturelding hélt uppteknum hætti og vann mótið með 44 stigum. Drengur hlaut 24 og Umf. Kjalnesinga tvö.¹⁰⁵

Þrítugasta og fjórða mótið átti sér stað á Tungubökkum í Mosfellssveit sunnudaginn 5. september 1954. Tómas Lárusson var sigursæll og vann þrjár greinar en að öðru leyti fór flest á líkan veg og fyrri ár. Afturelding hlaut helmingi fleiri stig en Drengur eða 40 á móti 20. Um kvöldið var samkoma að Hlégarði þar sem Malvin Whitfield, heimsfrægur bandarískur hlaupari, flutti fyrirlestur um íþróttir og sýndi kennslukvikmyndir um vaxtarækt. Var gerður góður rómur að máli hans en Jón Guðmundsson á Reykjum þýddi ræðu Whitfields fyrir samkomugesti.¹⁰⁶ Mótið féll niður Kjósarárið 1955 en var svo haldið árið eftir.

Þrítugasta og fimmta mótið var haldið á Tungubökkum sumarið 1956. Einu heimildirnar fyrir því er að finna í ársskýrslum félaganna tveggja til UMFÍ. Þar stendur að mótið hafi farið fram en úrslitin er ekki að finna í bókinni góðu og þau hafa hvergi

fundist skráð. Þetta var í samræmi við minnkandi áhuga félaganna tveggja á frjálsíþróttum um þetta leyti. Hinir eldri garpar lögðu skóna á hilluna eða sneru sér að öðrum íþróttum og þeir yngri létu merkið niður falla. Ekki urðu konurnar til að halda lífi í mótunum því þær fengu aldrei aðgang að þeim nema sem áhorfendur. Segja má að þar hafi íhaldssemi stjórndanna orðið þeim að falli.¹⁰⁷

Þrítugasta og sjötta og síðasta mótið var haldið við Félagsgarð 8. september 1957 í ágætis veðri. Þar brá svo við að Drengsmenn af yngri kynslóð sneru bókum saman og sigruðu í mótinu. Þeirra helsti afreksmaður var Ólafur Ingvarsson sem vann spjót-kast og varð annar í 100 metra hlaupi og kúluvarpi og hlaut fyrir það 10 stig. Ólafur Þór Ólafsson hlaut 8 stig fyrir að ná öðru sæti í hástökki og langstökki og því þriðja í 100 metra hlaupi en Steinar bróðir hans vann kúluvarpið.

Nú voru fáir eftir hinna fornu kappa Aftureldingar, Reykjabræður voru horfnir á braut og Ásbjörn á Álafossi farinn að dala í hástökki og kúluvarpi. Hörður Ingólfsson var í fullu fjöri en það dugði ekki til. Hann vann 100 metra hlaup og langstökk og varð stigahæstur með 11 stig. Þórir Ólafsson vann hástökk og hlaut alls 8 stig. Hinn gamli garpur, Janus Eiríks-

son, keppti á sínu 19. móti og náði í stig í spjótkaсти. Alls vann þessi þrautseigi bóndi í Óskoti 12 sigra á mótunum og lauk nú sínum langa og glæsilega ferli. Úrslit mótsins urðu þau að Drengur sigraði með 33 stig en Afturelding hlaut 27 stig.¹⁰⁸

Eftir þetta lögðust mótin af og þessi merkilega saga sem hófst í Kollafirði árið 1918 endaði í Félagsgarði 39 árum seinna. Þarna var hlaupið, stokkið, kastað, synt og glímt og margir garpar unnu fræga sigra. Síðustu árin var þetta orðin einstefna Aftureldingar sem einokaði sigurinn í mótinu og hefur eflaust líka sigrað í því næstsíðasta. En Drengir sneru dæminu við og luku mótunum með sigri. Þar með liggja úrslit mótanna fyrir. Í þeim sigraði Afturelding 20 sinnum, Drengur 15 sinnum og Íþróttafélagið Stefnir einu sinni. Og lýkur þar að segja frá íþróttamótum Aftureldingar og Drengs.

Halló Akureyri 1955

Keppnisferðir á landsmót UMFÍ eru meðal stærstu verkefna hvers héraðssambands og þá ekki síður

landsmótshald. Vorið 1953 var leitað til Kjalnesinga og þeir beðnir að standa fyrir landsmóti í Kjósinni en þar var íþróttavöllur í smíðum. Þegar ljóst var að hann yrði ekki tilbúinn í tæka tíð varð Akureyri fyrir valinu og þar stóð landsmót UMFÍ 1955. Kjalnesingar fóru hópferð í rútu til Norðurlands og rómuðu mjög móttökur heimamanna. Keppendur UMSK voru hátt í 30 og kepptu í handknattleik, starfsíþróttum og frjálsíþróttum. Enginn fór til keppni frá sambandinu í sundi og ekki heldur í glímu. Allir keppendur sambandsins voru klæddir í nýja samstæða keppnisbúninga, bláa og rauða að lit og jök það ekki lítið á samstöðu hópans.

Að vanda hafði UMSK sterku handknattleikslíði kvenna á að skipa og þær unnu öruggan sigur á

Líð Kjalnesinga sem keppti á landsmótinu á Akureyri 1955. Fremri röð: Björg Jónsdóttir, Þóra Jónsdóttir, Unnur Pálsdóttir, Sigrún Andrésdóttir, Ragna Lindberg, Ragnheiður Jónasdóttir, Marta María Hálfánardóttir, Dröfn Hafsteinsdóttir, Herborg Kjartansdóttir og Aðalheiður Finnbogadóttir.

Efri röð: Ólafur Þór Ólafsson, Ólafur Ingvarsson, Ámi Reynir Hálfánarson, Ragnar Lárusson, Janus Eiríksson, Magnús Lárusson, Helgi Jónsson, Steinar Ólafsson og Gísli Ellertsson. Á mótinu kepptu 15 karlar og 10 konur frá UMSK.

Frá handboltakeppninni á Akureyri 1955. Marta María Hálf-dánardóttir sýnir glæsileg tilpríf við markvörslu en Sigrún Andrésdóttir, Unnur Pálsdóttir, Herborg Kjartansdóttir og Dröfn Hafsteinsdóttir fylgjast með hvernig skotinu reiðir af.

liðum Skagfirðinga og Snæfellinga. Nú var búið að fjölga talsvert í starfsíþróttagreinum og átta karlar Kjalnesinga spreyttu sig í þeim með misjöfnum árangri. Eitt verðlaunasæti náðist því Gísli Ellertsson á Meðalfelli varð þriðji í kúadómum. Eina konan sem teflt var fram, Ragnheiður Jónasdóttir í Árholti stóð sig þó enn betur. Hún hafði sigrað í borðlagningu á héraðsmóti UMSK og þótti líkleg til afreka en var hinsvegar svo tímabundin að hún gaf ekki kost á því að eyða mörgum dögum í ferðalagið. Stjórnarmenn UMSK hikuðu hvergi en buðu henni flugfar á Akureyri sem hún þáði.

Frjálsíþróttakappinn Skúli Skarphéðinsson hafði þá nýverið afþakkað kostabod ÍR-inga um að ganga í félagið og í þakklætisskyni var honum einnig boðið að fljúga norður í gamla Douglasinum sem gekk á milli Reykjavíkur og Akureyrar. Ferðin gekk vel og þegar þau lentu var Ragnheiður drifin beint í að leggja á borð sem var fyrsta grein mótsins. Hún gerði sér lítið fyrir og sigrði glæsilega. Vakti það ekki litla gleði í tjaldbúðum Kjalnesinga. Hún undirbjó sig vel og hafði mikla yfirburði sem færði henni 99 stig af 100 mögulegum.

Ragna Lindberg býr sig undir að varpa kúlunni en hún sigrði með yfirburðum á Akureyri 1955.

Nokkur hópur karla og kvenna tók þátt í frjálsíþróttum. Kvennasveit Kjalnesinga var dæmd úr leik í boðhlaupinu fyrir ranga skiptingu en Ragna Lindberg í Flekkudal bætti það upp með góðum sigri í kúluvarpi. Þar urðu undarleg mistök hjá mótshöldurum því notuð var drengjakúla sem var talsvert þyngri en kvennakúla. Hún flaug yfir átta metra hjá Rögnu sem var frábær árangur því hún kastaði nærri heilum metra lengra en stúlkan sem náði öðru sæti.

Sem fyrr voru það spretthlauparar Kjalnesinga sem náðu einna lengst í keppninni. Tómas Lárusson var nú fjarri góðu gamni því hann hafði gengið í KR fyrr á árinu. Skúli Skarphéðinsson þakkaði fyrir flugfarið með því að ná öðru sæti í 400 metra hlaupi í annað sinn á landsmóti og Ólafur Ingvarsson og Hörður Ingólfsson urðu númer þrjú og fjögur í 100 metra hlaupinu. Í boðhlaupssveitinni voru sveitungarnir úr Kjósinni Ólafur Ingvarsson og Ólafur Þór Ólafsson sem var ágætur spretthlaupari, Hörður Ingólfsson var þriðji maður en sá fjórði var enginn annar en Janus Eiríksson bóndi í Óskoti sem var að keppa á sínu sjötta landsmóti. Heimamenn UÍA sigruðu í boðhlaupinu en Janus stóð fyrir sínu og sveit Kjalnesinga hreppti annað sætið rétt á undan Skagfirðingum.

Fleiri urðu afrekin ekki. Bestu kastarar Kjalnesinga áttu ekki erindi í hendur kraftakarla úr öðrum héruðum þrátt fyrir góða viðleitni. Nú var líka af

Janus Eiríksson gegndi hlutverki sjúkráþjálfara liðsins á Akureyri 1955. Hér fer hann höndum um Þorstein Steingrímsson sem keppti í langstökki.

sem áður var þegar langhlauparar Kjalnesingar slógu öllum við því enginn var skráður í lengri hlaupin frá UMSK. Sem fyrr trónuðu Skarphéðinsmenn á toppnum með 234 stig, helmingi fleiri en heimamenn í UMSE sem voru næstir. Kjalnesingar höfðu þokast niður í sjötta sæti með 52 stig þrátt fyrir sigrana þrjá því breiddina skorti. Þeir undu samt glaðir við sitt því ferðin var skemmtileg og eftirminnileg öllum sem í hana fóru.¹⁰⁹ Mánudagurinn eftir mótið var notaður til skoðunarferða um Norðurland. Fyrst heimsótti hópurinn skólasetrið á Hólum í Hjaltadal og kynnti sér það í krók og kring. Svo var farið á byggðasafnið í Glaumbæ og það skoðað vel og vandlega. Síðan var ekið beinustu leið heim aftur aðfararnótt mánudagsins. Skúli Skarphéðinsson gaf heimferðinni þessa umsögn: „Það var bara sofið í rútunni. Ég man það að Fúsi vert í Hreðavatnsskála var ræstur út um morguninn til að gefa fólkinu að borða.“¹¹⁰

Kynnisför til Norðurlanda 1956

Þegar samnorraen ungmennavika stóð fyrir dyrum sumarið 1956 var stórhugur í Kjalnesingum. Þeir ákváðu að efna til hópferðar til Norðurlanda samhliða för til Svíþjóðar en þar var ungmennavikan

haldin. Hugmyndin var að fara þangað með þjóðdansahóp, glímuflokk og frjálsíþróttamenn. Ekki varð af því sökum þess að fjárstyrkir fengust ekki hjá þeim sem eftir var leitað en tíu ungmennafélagar af sambandssvæðinu tóku þátt og fararstjóri hósins var Ármann Pétursson, formaður UMSK. Með í för var fyrri formaður, Axel Jónsson frá Hvítanesi og skrifaði hann um ferðina í *Skeiðfaxa* en hún var öllum þátttakendum mikil ævintýraferð. Allir lýstu því yfir skriflega að þeir vildu halda ferðareglur UMSK í hvívetna og á því plaggi mátti lesa nöfn ferðalanganna:

Ármann Pétursson
Eyvindarholti, Bessastaðahreppi
Axel Jónsson
Álfhólsvegi 33, Kópavogi
Gestur Guðmundsson
Skjólbraut 3a, Kópavogi
Njáll Guðmundsson
Ásgarði, Kjósarhreppi
Helga Hannesdóttir
Þingholtsstræti 14, Reykjavík
Finnur Ellertsson
Meðalfelli, Kjósarhreppi
Jón Ólafsson
Brautarholti, Kjalarnesi
Bjarni Þorvarðarson
Bakka, Kjalarnesi
Gunnar Þórir Hannesson
Hækingsdal, Kjósarhreppi
Lilja Magnúsdóttir
Írafelli, Kjósarhreppi¹¹¹

Ungmennavikan sjálf fór fram í Fornby lýðháskóla í sænsku Dölunum dagana 16-20. júlí. Fyrst var flogið til Osló en haldið svo beina leið til Kaupmannahafnar og gist þar um nóttina. Fæstir höfðu áður stigið fæti sínum í flugvél en allir dásömuðu flugferðina og hið ágæta starfslið Loftleiða. Daginn eftir var flogið til Stokkhólms en þaðan var ekið með jarnbraut upp í Dalarna. Fæstir höfðu áður ferðast með jarnbraut en öllum féll vel við þennan farkost. Allir undruðust þann mikla skóg sem hvarvetna gaf að líta og töldu að Íslendingum þætti nokkuð þröngt um útsýnið mættu þeir búa við slíkt.

Von bráðar var komið til Fornby og þar var hin- um 110 þátttakendum raðað niður á herbergin. Þetta var fjölmennasta norræna vikan sem hafði verið haldin. 17. júlí var mótið sett og þá blöktu fánar allra Norðurlandanna við hún. Reyndar blöktu þeir ekki því alltaf var logn og 35 stiga hiti. Var ekki laust við að Íslendingum þætti fullheitt. Svo kynntu norrænu ungmennasamtökin starfsemi sína en það vakti undrun Íslendinganna að þau voru þrjú og fjögur í hverju landi í stað þess að hafa bara eitt Ungmennafélag Íslands eins og hjá okkur. Þarna voru meira að segja samtök frá Suður-Slésvík sem tilheyrir Þýskalandi en helmingur íbúanna þar talar einhvers konar dönsku.

Svo voru skemmtiatriði frá hverju landi. Lesið upp, leikið og sungið og auðvitað sýndu Íslendingarnir glímu. Axel þagði um hverjir tóku það að sér en böndin berast að Kjósverjum. Svo var farið í kynnisferðir um nágrennið, sénar koparnámur í Falun og skoðuð „Ornastugan,“ sem er upphafsstaður Vasagöngunnar. Sagan segir að Gústaf Vasa, landflóttakóngur Svía, hafi dvalist þar eina nótt á flóttasínum norður í land áður en hann gekk hina miklu 90 km skíðagöngu til Vasa og bjargaði bæði lífinu og kórónunni. Svíar og Finnar voru óþreytandi að leika blak en sá leikur var Íslendingum svo til óþekktur á þeim tíma.

Þegar mótinu lauk, 20. júlí, var ferðalag Kjalnesinga aðeins hálfnað. Þeir héldu rakið til Stokkhólms og dvöldust þar í tvo daga. Veður var gott og hópurnir fóru á „Skansinn“ sem er helsti skemmtigarður Stokkhólmsbúa. Ferðalangarnir hrifust af mörgu sem þeir sáu og sannfærðust um að allir hlutir stæðu á traustum fótum í Svíaveldi. Svo var flogið til Kaupinhafnar og síðan haldið með lest rakið til Sönderborg á Jótlandi. Þar var gíst í íþróttaskólanum í Sönderborg sem hefur hýst allmarga íslenska nemendur. Þar var íslenskur kennari skólans, Jón Þorsteinsson frá Dalvík, sem var hópnum innan handar meðan hann dvaldist þar. Skólinn er mjög glæsilegur og byggður til minningar um Kristján tíunda, síðasta kóng okkar Íslendinga. Skólinn er staðsettur nærri landamærum Þýskalands og þar eru minnismerki um fallna hermenn úr stríðinu 1864 þegar Þjóðverjar hirtu Slésvík af Dönum. Það var tilfinningarík

Axel Jónsson, fararstjóri hópsins sem fór til Norðurlanda var sigursæll íþróttamaður á sínum yngri árum.

stund þegar hópurnir staðnæmdu við minnismerki um fallna Íslendinga úr þeim ófriði.

Svo var hópnum skipt niður í fimm tveggja manna hópa og danskir bændur heimsóttir til að kynnast dönskum búnaðarháttum af eigin raun. Stóð sú heimsókn í tvo daga. Öllum var vel tekið og búskapur heimamanna var myndarlegur. Sýndist aðkomufólkinu hver lófastór blettur ræktaður. Aftur á móti fannst þeim haglendið lélegt og hefðu varla boðið hestum upp á kúahagana sem þarna voru. Skýringin var að langvarandi þurrkar hefðu leikið landið svo enda fengu kýrnar stóran skammt af grasfóðri og korni kvölds og morgna. Samkomuhús voru vistleg og einnig ágætir íþróttavellir. Kirkjugarðar voru þannig skipulagðir að hver ætt átti sinn afmarkaða reit og var metnaður þar á milli að huga sem best að sínum forfedrum.

Svíamir í Fomby voru duglegir að spila blak, íþrótt sem Íslendingarnir höfðu aldrei séð áður.

Svo voru danskir vinir kvaddir með þakklæti og haldið aftur til Kaupmannahafnar. Þar var dvalist í þrjá daga og kannaðar dásemdir höfuðborgarinnar. Farið í dýragarðinn og skoðuð furðudýr frá fjarlægum löndum og auðvitað var farið í Tívolí. Svo skoðuðu menn ráðhúsið, söfn, kirkjur, baðstaði og ótal margt fleira. Komin voru mánaðamót þegar flogið var heim með Loftleiðavélinni Eddu og var þá kominn hálfur mánuður frá því lagt var af stað. Förin var öll hin ánægjulegasta og þátttakendum til mikils gagns og gleði að sögn Axels Jónssonar. Niðurlag ferðasögunnar hans Axels var á þessa leið:

Það var fögur og ógleymanleg stund að sjá okkar fagra land árla morguns. Jöklarnir, fjöllin, spegilsléttur sjórinn. Allt var svo stórbrotið og svipmikið. Loftið tært. Ágætri ferð var lokið og við vorum komin heim aftur.¹¹²

Drengur reisir Félagsgarð

Það sem háði ungmennafélögunum mest var vöntun á góðu húsnaði til að halda samkomur og fundi. Löngum var notast við lítil og léleg fundarhús hreppanna, svokölluð þinghús og samkomuhús Aftureldingar, Brúarland í Mosfellssveit, þótti nánast höll á sínum tíma þótt það væri ekki nema 160 fermetrar að grunnfleti. Kléberg á Kjalarnesi var ennþá minna en þessi hús voru fyrst og fremst byggð sem skólahús.

Verst var ástandið í Kjósinni því gamla þinghúsið á Reynivöllum var ekki nema 50 fermetrar að stærð og því allsendis ófullnægjandi fyrir þessa fjölmennu sveit. Ungmennafélagið Drengur átti fjórðungshlut í húsinu á móti hreppnum sem metinn var á 750 krónur. Nú vildu forystumenn þessa stóra og öfluga félags fara að byggja veglegra hús fyrir starfsemina.

Húsbyggingarsjóður félagsins var stofnaður á aðalfundi 1933 en tillaga um að hann yrði jafnframt skólabyggingarsjóður var snarlega felld. Ungmennafélagar vildu sitja einir að sínu húsi. Tekjur sjóðsins voru ákveðnar helmingur allra tekna af skemmtunum félagsins ásamt öðrum tekjum. Stofnfé sjóðsins var 24 krónur sem lagðar voru í sparisjóðsbók eftir fundinn. Sjö manna húsbyggingarnefnd var kosin og hún lagði fram eftirfarandi ályktun á aðalfundi 1935: „Aðalfundur Umf. „Drengur“ samþykkir að byggja funda- og samkomuhús fyrir félagið eins fljótt og því verður við komið.“¹¹³

Gestur Andrésson á Hálsi var formaður húsbyggingarnefndar Félagsgarðs á undirbúningstímanum.

Njáll Guðmundsson í Miðdal var formaður húsbyggingarnefndar meðan bygging Félagsgarðs stóð yfir.

Þetta mál þótti svo mikilsvert að hver og einn fundarmaður var spurður um vilja sinn í málinu að viðhöfðu nafnakalli. Já sögðu 36 fundarmenn, nú voru hlutlausir og einn á móti. Það var því eindreginn vilji fyrir húsbyggingunni innan félagsins. Þá var samþykkt einróma að húsbyggingarnefnd hefði með höndum fjársöfnun og framkvæmd málsins. Formaður hennar lengi vel var Gestur Andrússon á Hálsi en þegar framkvæmdir hófust fyrir alvöru tók Njáll Guðmundsson í Miðdal við forystunni.

Nefndin starfaði kröftuglega, hélt hlutaveltur og safnaði fé. Hún efndi tvívegis til happdrætta sem skiluðu talsverðum ágóða. Markmið hennar var að safna svo hárrí upphæð áður en hafist væri handa að tryggt væri að verkið myndi ekki stranda í miðjum klíðum. Það tókst henni með glæsibrag. Rætt var við hreppsnefndina um samstarf við að byggja sameiginlegt samkomu- og skólahús en þeir samningar tókst ekki.

Árið 1943 tókst nefndinni að tvöfalda sjóði sína og fljótlega upp úr því var ákveðið að hefjast handa við byggingu samkomuhúss. Land undir húsið í landi Laxárness rétt sunnan við ósa Laxár í Kjós gáfu þeir Eggert Kristjánsson stórkaupmaður og

Félagsgarður í Kjós, rækilega merktur Umf. Dreng, skömmu eftir síðustu aldamót.

Egill Vilhjálmsson bílasali. Þar var einnig gert ráð fyrir íþróttavelli. Ekki var leitað langt yfir skammt við hönnun hússins því Karl Andrússon á Neðra-Hálsi teiknaði húsið og sá um byggingu þess ásamt Brynjólfi Guðmundssyni frá Miðdal. Framkvæmdir hófust vorið 1945 og gengu svo hratt og vel fyrir sig að húsið var vígt nákvæmlega einu ári og þremur dögum síðar.

Bæði hreppur og kvenfélag gáfu rausnarlegar peningagjafir til hússins, tíu þúsund krónur hvort og fimmtán þúsund fengust í styrk úr íþróttasjóði. Nefndarmenn söfnuðu fé með útgáfu 60 skuldabréfa að upphæð 1000 krónur hvert. En útslagið gerði hin mikla þátttaka félagsfólks og sveitunga í Kjósinni í sjálfbodavinnu og peningagjöfum til hússins. Sjálfbodavinnan nam hátt í sex ársverkum og munaði aldeilis um minna. Húsið var vígt sunnudaginn 23. júní 1946 og gefið nafnið Félagsgarður. Það var fyrsta félagsheimili á Íslandi sem fékk styrk úr Félagsheimilassjóði. Reyndar kom sjóðurinn ekki til sögunnar fyrr en árið 1948 en var gerður afturvirkur

í tilviki Félagsgarðs. Félagsgarður er 260 fermetrar að grunnfleti og hið glæsilegasta hús. Vígsluárið var það metið 250 þúsund króna virði sem var ekki langt frá 18 árslanum verkamanns. Það var reist af miklum samtakamætti félaga í Ungmennafélaginu Dreng sem þarna fengu hinn ákjósanlegasta vettvang fyrir sitt félagsstarf. Hreppurinn og kvenfélagið fengu að halda sína fundi í Félagsgarði en húsið var algjörlega í eigu Ungmennfélagsins Drengs sem þarna lyfti sannkölluðu grettistaki.¹¹⁴

„Flóðöldur brennivíns og tóbaks“

Skuldbinding í lögum UMFÍ um að hafna neyslu áfengra drykkja var afnumin á þingi þess árið 1933. Eftir sem áður höfðu mörg ungmennafélög bindindisákvæði í lögum sínum og margir ungmennafélagar fylgdu þeim trúlega. En svo voru aðrir sem vildu gjarnan ráða því hvort þeir tækju vasapelann með sér á skemmtanir, hvort sem það voru skemmtanir á vegum ungmennafélagsins eða annarra. Um þetta gat orðið nokkur togstreita.

Forystumenn UMSK um miðja öldina voru eindregnir bindindismenn og börðust gegn drykkju

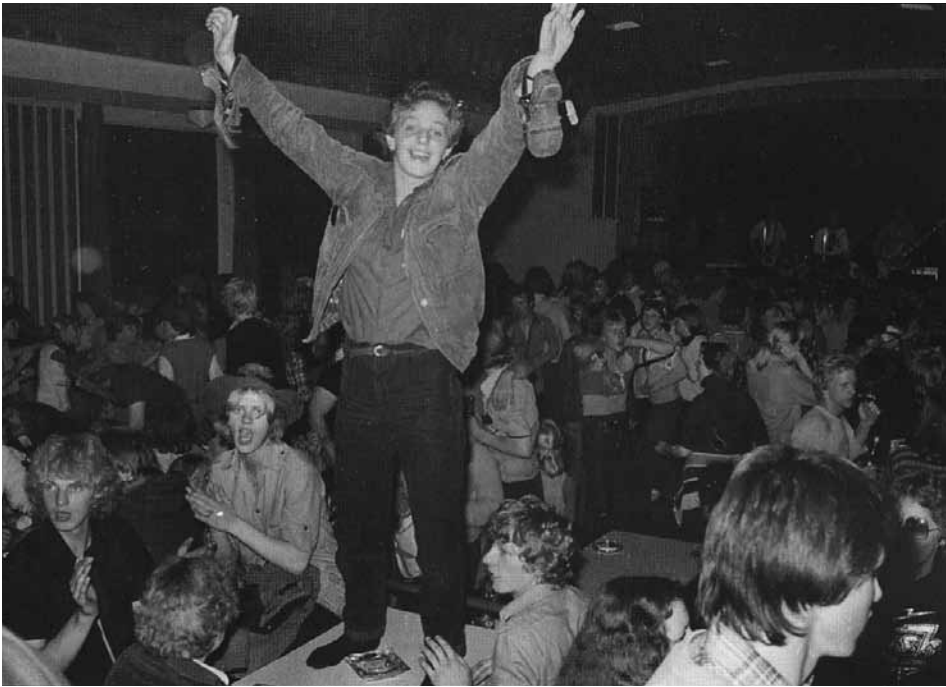
brennivíns í ræðu jafnt sem riti. Á stríðsárunum 1940-1945 var hernám Íslands í algleymingi og þá flæddi vín og sigarettur hömlulítið frá ameríska hernum til landsmanna. Þetta var mörgum forystumönnum ungmennafélaganna þyrnir í augum og þeir sátu ekki þegjandi hjá. Á þingi UMSK sem haldið var að Klébergi í desember 1943 flutti Gestur Andrésson, fyrrum formaður sambandsins, eftirfarandi tillögu sem var samþykkt:

Sambandsþing UMSK harmar það að flóðöldur brennivíns og tóbaks velta nú yfir íslenskan æskulýð og heitir á alla góða drengi að standa vel á verði fyrir siðferðiskennd og bindindissemi, jafnframt því sem þingið lýsir yfir megnasta ógæði á gróðabralli ríkisvaldsins í eiturlyfjum og munaðarvörum.¹¹⁵

Þarna var spjótum einnig beint að Áfengis- og tóbaksverslun ríkisins en mörgum grandvörum ungmennafélögum þótti það skjóta skökku við að ríkið sjálft væri að selja þegnum sínum þennan óþverra. Aðrir bentu á að það væri þó skömminni skárri en að sala þessa varnings væri í höndum gróðapunga eða ofurseld smygli og svartamarkaðsbraski.

Stundum var flaskan með í för þegar fólk vildi skemmta sér uppi í sveit.

*Glaumur og gleði á sveita-
balli og dansað á borðum.*

Árlega sendu ungmennafélögin og héraðssamböndin skýrslur til UMFÍ þar sem þau tíunduðu starf sitt. Þar kenndi margra fróðlegra grasa og þessar skýrslur eru hinar merkustu heimildir um það sem var að gerast í ungmennafélagshreyfingunni hverju sinni.

Prentað skýrsluform sambandanna náði yfir átta blaðsíður í litlu broti og þar voru dálkar fyrir héraðsmót og héraðsþing, íþróttir, menntamál, bindindi, ræktun og reikninga svo nokkuð sé nefnt. Einn dálkurinn nefndist: Ástand og horfur. Hvernig er áhugi og lífsskilyrði félaganna? Batnandi eða versnandi? Hvað er helst að? Fróðlegt er að lesa svör framámannna sambandsins við þessum samviskusurningum. Árið 1946 leyndi sér ekki að formanni UMSK, Gísla Andræssyni á Neðra-Hálsi, þótti drykkfelldur dónalýður borgarinnar vera farinn að skemma fyrir hinum heilbrigða æskulýð sveitanna. Svar hans var á þessa leið:

Það verður ekki gengið fram hjá þeirri staðreynd að félögin eiga erfitt uppdráttar, sérstaklega þau sem næst eru Reykjavík, vegna fólksfæðar og aðdráttarafls höfuðstaðarins. Félögunum veitist erfitt að halda uppi heil-

brigðu skemmtanalífi sveitanna vegna þess hve þær eru sóttar af nautnadýrkandi æskulýð höfuðstaðarins.¹¹⁶

Gísli var einn af máttarstólpum sveitarfélagsins og hreppstjóri í Kjósarhreppi. Hann var einn úr þeim fjölmenna hópi sem lagði mikið á sig við byggingu Félagsgarðs og mislíkaði eins og fleirum hin stöðuga ásókn drykkjurúta þangað. Þegar þetta var skrifað voru forráðamenn Félagsgarðs farnir að halda dansiböll til fjáröflunar því byggingarskuldirnar gáfu engin grið. Einn af dálkum skýrsluformsins nefndist: *Bindindi. Ástand og aðgerðir í því efni*. Þar var svipaða sögu að segja. Árið 1953 ritaði Gestur Guðmundsson, ritari sambandsins eftirfarandi umsögn um þennan málaflokk:

Ástand í bindindismálum meðal héraðsbúa má teljast fremur gott en utanaðkomandi menn undir áhrifum áfengis valda oft erfiðleikum á opinberum samkomum í héraðinu.¹¹⁷

Eins og venjulega voru það „utanbæjarmenn“ sem komu óorði á brennivínið. Heimamenn komu þar hvergi nærri fremur en gerist víða enn þann dag í

Unga fólkið skemmti sér á dansgólfinu á sveitaböllum laust við áhyggjur forráðamanna.

dag. Á svipaða lund var umsögn Haraldar Jónssonar á Fremra-Hálsi í afmælisriti UMSK árið 1962. Haraldur var þá formaður Umf. Drengs og þekkti vel til þess hvernig skemmtanir félagsins fóru fram. Haraldi sagðist svo frá:

Ungmennafélagið á félagsheimilið Félagsgarð og heldur þar sínar samkomur og aðalfundi. Auk þess er félagsheimilið leigt til skemmtanahalds, annaðhvort öðrum félögum í sveitinni eða danshljómsveitum úr Reykjavík. Skemmtanir félaganna í sveitinni eru margar hverjar góðar og fara vel fram en um samkomur hljómsveitanna er því miður aðra sögu að segja. Löggæsla er þar ónóg og stundum engin. Drykkjuskapur og óspektir oft úr hófi fram. Þessar samkomur sækja unglingar úr borg og bæjum og þá einnig þeir fáu unglingar sem í sveitinni eru og fá að fara á slíkar samkomur. En þegar þessir aðkomuunglingar eru komnir upp í sveit, þar sem engin eða léleg löggæsla er, finnst þeim að þeir megi lifa og leika sér að vild og sleppa þá gjarnan allri stjórn á sjálfum sér og mundu ekki voga sér að sýna slíka framkomu í heimabyggð

sinni. En hvers vegna er þá verið að halda svona samkomur? munu margir spyrja. Svarið verður einfaldlega: Til að afla félagsheimilinu tekna.¹¹⁸

Mosfellingar byggja Hlégarð

Þótt Brúarlundur í Mosfellssveit væri talið hið ágætasta samkomuhús á sinni tíð varð það mikils til of lítið þegar fram liðu stundir. Ungmennafélagar í Aftureldingu áttu frumkvæði að því að ráðist var í byggingu nýs félagsheimilis í sveitinni. Aðalfundur félagsins árið 1945 skoraði á hreppsnefndina að leggja land frá Varmá undir íþrótt- og samkomusvæði. Hreppsnefndin brást vel við og samþykkti tveimur árum síðar að ráðast í bygginguna í samstarfi við Umf. Aftureldingu og Kvenfélag Lágafellssóknar sem höfðu afnotarétt að Brúarlandi. Bæði félögin kusu fulltrúa til að starfa með hreppsnefndinni í húsbyggingarnefnd og svo var hafist handa.

Umf. Afturelding lét ekki sitt eftir liggja við framkvæmdir og fjármögnun hins nýja samkomuhúss fremur en þess gamla. Félagið stofnaði sérstakan sjóð í þessu skyni og var stofnfé hans 20 þúsund krónur. Félagið seldi aðstöðu sína í Tjaldanesi og einnig samkomubragga sem það átti á svokölluðum Ásum til að leggja í sjóðinn.¹¹⁹

Framkvæmdir hófust sumarið 1949 og gengu þrýðilega fyrir sig. Framkvæmdastjóri verksins var oddviti sveitarinnar, Magnús Sveinsson. Næsta vor var húsið fókelt. Svo var haldið áfram í striklotu og þetta mikla og glæsilega hús var vígt 17. mars 1951 og gefið nafnið Hlégarður. Gísli Halldórsson arkitekt teiknaði húsið sem var 608 fermetrar að flatarmáli. Það var myndað af tveimur hliðstæðum álmum með millibyggingu. Í vesturálmunni var allstór salur sem rúmaði 230 manns í sæti. Við norðurenda hans var ágætt leiksvið en suðurendann kvikmyndasýningarklefi. Svo var þarna húsvarðaríbúð, búningsherbergi og böð því auðvitað var Hlégarður líka íþróttahús. Á efri hæð voru fundarherbergi, fjögur félagsherbergi og rými fyrir bókasafn. Nýreist kostaði húsið 1,3 milljónir króna sem skiptist þannig að sveitar-

sjóður lagði fram 745 þúsund, Félagsheimilasjóður 520 þúsund, Afturelding 23 þúsund og kvenfélagið 12 þúsund.¹²⁰

Vígsluhátíðin var bæði fjölmenn og fjörleg því öllum Mosfellungum var boðið til veislunnar. Magnús oddviti sagði sögu byggingarinnar og Hálfðán Helgason prófastur vígði húsið. Þá töluðu Halldór Laxness rithöfundur, Bjarni Ásgeirsson alþingismaður og Guðmundur Í. Guðmundsson sýslumaður og svo létu margir ljós sitt skína í frjálsum ræðuhöldum. Þá var kórsöngur, fánavígsla og ávarp fjallkonunnar. Að lokum var dansað fram undir morgun. Niðurlag fréttar *Skinfaxa* var á þessa leið:

Um 400-500 manns sóttu fagnað þennan og var veitt af mikilli rausn. Húsið er langglæsilegasta samkomuhús sem enn hefur verið byggt í sveit á Íslandi. Það er rúmgott, þægilega innréttað og frágangur allur sérlega vandaður. Þessi dagur var eftirminnilegur

Frá vígslu félagsheimilisins Hlégarðs árið 1951. Prúðbúnir veislugestir.

hátíðis- og fagnaðardagur Mosfellinga. Hlégarður verður vafalaust gróðrarreitir göfugra hugsjóna, góðs og þroskamikils félagslífs.¹²¹

Mosfellingar hugðust girða fyrir alla lausung í Hlégarði og settu strax í upphafi strangar reglur um dansleikjahald. Þar var kveðið á um að húsinu skyldi lokað kl. 11.30, ekki skyldi fleirum hleypt inn í húsið en það rúmaði við borð og síðast en ekki síst var samþykkt áfengisbann í húsinu og skyldi ölvuðum mönnum óheimill aðgangur. Þá skyldi löggæsla höfð á almennum dansleikjum til að fylgja þessu eftir.

Allt var þetta gert í góðri meiningu en þrautin var þyngrri að fylgja reglunum eftir. Mun það mála sannast að alloft hafi ölvaðir menn sést innan dyra í Hlégarði rétt eins og í öðrum félagsheimilum lands-

ins. Dyraverðir þurftu að feta hinn gullna meðalveg og stundum lentu þeir í ryskingum við ballgesti sem höfðu komist í heldur nán kynni við Bakkus. Þannig var gjaldkera Aftureldingar til dæmis falið að greiða dyraverði bætur fyrir rifinn jakka árið 1953.

Dansleikir í Hlégarði nutu vinsælda meðal æsku höfuðborgarinnar sem ekki átti í mörg hús að venda. Þangað var stutt að fara og stundum var þetta stóra hús fullskipað af skemmtanafúsum unglingum sem ekki gengu allir varlega um gleðinnar dyr. Og auðvitað var freistandi að sletta úr klaufunum þegar komið var nokkurn spöl frá heimahúsum. Þannig var eitt sinn fyrirsögn á forsiðu *Vísis* á þessa leið: „Fjöldi drukkinna unglinga sóttur að Hlégarði.“ Í fréttinni sagði meðal annars:

Lögreglan í Reykjavík hafði ærið að gera í sambandi við dansleik að Hlégarði í Mosfells-sveit s.l. laugardagskvöld. Varð lögreglan að flytja nokkra bílfarma af drukknunum unglingum þaðan í fangageymslur sínar í Reykjavík.

Félagsheimilið Hlégarður í Mosfellsveit á sjötta áratugnum. Verið er að leggja af stað í ferðalag.

Höfðu sumir þessir unglingar það eitt til saka unnið að vera drukknir innan lögaldurs en aðrir voru með ólæti og barsmíðar. Auk þess tók lögreglan áfengi af mörgum unglingum, jafnt stúlkum sem piltum sem ætluðu að fara með vínföng inn í húsið.¹²²

Þessi lögreglurassía var þó fremur undantekning frá reglunni. Lengstum fóru dansleikir í Hlégarði vel fram. Vinsælar hljómsveitir léku fyrir dansi og eigendur Hlégarðs fengu væna summu í kassann sem ekki veitti af. Ungmennafélagið notaði ágóða sinn meðal annars til að byggja upp íþróttavöllinn á Varmá sem var eitt af stórverkefnum þess. Þannig studdi eitt verkefnið við annað.

Handknattleikur, íþrótt kvenna

Þegar handknattleiksíþróttin barst hingað til lands snemma á síðustu öld tóku konur henni tveim höndum enda hentaði hún þeim sérlega vel. Þarna var kærkomið tækifæri fyrir þær til að stunda léttu og frísklega íþrótt sem ekki reyndi svo mjög á kraftana. Þannig fór að innan ungmennafélagsshreyfingarinnar varð handbolti fyrst og fremst íþrótt kvenna.

Fyrst er getið um handknattleik innan UMSK á aðalfundi Umf. Drengs árið 1941. Þar var sagt frá því að sumarið áður hafi stúlkur æft handknattleik „en þar sem skilyrði voru miður góð varð árangur lítill,“ segir í fundargerð.¹²³ Árið 1943 voru stundaðar æfingar í frjálsíþróttum, handknattleik og glímu samkvæmt ársskýrslu Drengs. Stúlkur í Kjósinni æfðu handknattleik á sumrin næstu árin og kvennalið UMSK sem tók þátt í handknattleik á landsmótinu á Laugum 1946 kom bæði frá Aftureldingu og Dreng. Baldur Kristjánsson íþróttakennari þjálfaði liðið og æfingar fóru fram ýmist í Mosfellssveit eða Kjós.

„Já við æfðum þarna niður á eyrum á sunnudagsmorgnum,“ sagði Soffía Finnbogadóttir frá Sólvöllum síðar. Handknattleikurinn var sýningargrein og gildi ekki til stiga en þarna stigu Kjalnesingar sín fyrstu skref á keppnisvöllinum.¹²⁴

Keppendur UMSK í frjálsíþróttum og sundi kvenna á Laugum voru flestar úr Mosfellssveit en þó voru ekki nema þrjár í handknattleikslíðinu þaðan. Fjórar komu frá Dreng og yngst þeirra var Ólafía Lárusdóttir í Káranesi aðeins 13 ára gömul. Hún var sett í markið og stóð ósjaldan ein andspænis sóknarmönnum andstæðinganna því varnarleikur tíðkaðist ekki hjá liðinu. „Markvörðurinn átti bara að sjá um þetta,“ sagði Ólafía í viðtali við söguritara. „Eina liðið á mótinu sem kunni varnarleik voru Þingeyingar og auðvitað unnu þeir mótið.“ Þetta var allt önnur íþrótt en sést í íþróttahúsum nútímans og náttúrlega var keppt á grasi. „Það kom aldrei til að neinum væri hrint eða togað í peysuna, leikmennirnir snertu ekki hver annan í þá daga,“¹²⁵ bætti Ólafía við. Æfing leikmanna UMSK var lítil, kunnáttan enn minni og útkoman eftir því. Tuttugu og níu sinnum mátti

Handknattleikslíð UMSK á Laugum 1946. Úlfhildur Hermannsdóttir Eyrarkoti, Fríða Lárusdóttir Brúarlandi, Ingunn Finnbogadóttir Álafossi, Hulda Sigurjónsdóttir Sogni, Freyja Norðdahl Úlfarsfelli og Þórunn Lárusdóttir Káranesi. Fremst er Ólafía Lárusdóttir Káranesi sem var í marki.

Sigurlið UMSK í handknattleik á landsmóti á Eiðum 1952. Fremri röð: Herdís Jónsdóttir Blönduholti, Ragna Lindberg Flekkudal, Marta María Hálfðánardóttir Mosfelli, Sóley Tómasdóttir Felli og Kristín Þorkelsdóttir Reykjaví. Aftari röð: Guðjón Hjartarson Álafossi þjálfari, Hrafnhildur Ágústsdóttir Hækingsdal, Gerður Lárusdóttir Tröllagili, Þuríður Hjaltadóttir Æsustöðum, Svava Ingimundardóttir Hrísbú og Unnur Inga Pálsdóttir Grjóteyri.

Ólafía markvörður hirða boltann úr netinu en einu sinni tókst liðinu að skora. Leikið var gegn UÍA og HSB. Leikurinn gegn Þingeyingum tapaðist 12:0 og gegn Austfirðingum 17:1. Stúlkurnar voru algjörir byrjendur og sumar þeirra höfðu ekki séð handbolta fyrr en nokkrum vikum áður. Þær létu þetta þó ekkert á sig fá því ferðin var skemmtileg, mótið frábært og veðrið gott.

Freyja Norðdahl var mikil keppniskona og jafnan þar sem sóknin var hörðust. Í öðrum leiknum fengu Kjalnesingar aukakast rétt við vítateig og Freyja tók aukakastið. Hún sneri sér á punktinum og skoraði glæsilegt mark. En fagnaðarlætin létu á sér standa og ástæðan var sú að hún hafði gleymt sér í ákafanum og skorað í eigin mark.¹²⁶

Þrátt fyrir þessa niðurstöðu var enginn bilbugur

Handknattleikslíð Aftureldingar á Tungubökkum 1953. Fremri röð: Dröfn Hafsteinsdóttir, Amfríður Ólafsdóttir og Kristín Þorkelsdóttir. Efri röð: Þuríður Hjaltadóttir, Guðlaug Gunnarsdóttir, Herborg Kjartansdóttir og Sigrún Andrésdóttir.

Handknattleikslíð Drengs á Tungubökkum 1953. Fremri röð: Þóra Jónsdóttir, Björg Jónsdóttir og Ragna Lindberg. Efri röð: Sóley Tómasdóttir, Ester Grímsdóttir, Unnur Pálsdóttir og Auður Ingvarsdóttir.

á Kjalarness- og Kjósarstúlkum að taka þátt í handknattleiknum á næsta landsmóti í Hveragerði 1949. Haustið áður hófu Mosfellingar að æfa handbolta einu sinni í viku að Hálogalandi. Skúli Skarphéðinson á Minna-Mosfelli fór um sveitina með vörubíl á sunnudagsmorgnum og fyllti pallinn af íþróttafólki, drengjum jafnt sem stúlkum. Stúlkurnar voru þó talsvert færri enda var lítið verið að ýta undir þær til æfinga og keppni víðast hvar. Svipað gerðist í Kjósinni. Þar æfðu stúlkur með drengjum en lítið var um markvissa kennslu fyrr en um vorið 1949. Þá voru íþróttakennararnir Jón Þórisson og Hafsteinn Guðmundsson fengnir til að kenna stúlkunum í Aftureldingu og Dreng.

Svo þegar valið var á landsmótið í Hveragerði var aftur myndað lið frá báðum félögunum og farið að æfa. Þrjú lið kepptu þar auk Kjalarnessinga; Skagfirðingar, Þingeyingar og Snæfellingar sem sigruðu. Salóme Þorkelsdóttir á Blómvangi, síðar alþingismaður, minntist þess að leikurinn gegn Snæfellingum tapaðist stórt. „Já þær burstuðu okkur,“ sagði hún.¹²⁷ Keppnin fór fram á laugardeginum í úrhellisrigningu. Knötturinn var sleipur og háll og völlurinn gljúpur undir fæti. „Já, það var sko rigning,“ sagði ein úr hópnum, Svava Ingimundardóttir frá Hríbrú. „Það var lygnt og ekki beint kalt en gerði ekki betur en stelpurnar héldu á sér hita í leiknum.“¹²⁸ Það var

auðvitað ekki ávísun á góðan árangur að stunda bara æfingar á þriggja ára fresti enda fór sem fyrr að Kjalarnessstúlkur töpuðu öllum sínum leikjum og urðu í fjórða sæti. Í Hveragerði kepptu eftirtaldar stúlkur:

1. Marta María Hálfðánardóttir	Mosfelli	A
2. Svava Ingimundardóttir	Hríbrú	A
3. Þuríður Hjaltadóttir	Æsustöðum	A
4. Freyja Norðdahl	Úlfarsfelli	A
5. Salóme Þorkelsdóttir	Blómvangi	A
6. Ingunn Finnbogadóttir	Álafossi	A
7. Hrafnhildur Ágústsdóttir	Hækingsdal	D

Fyrir landsmótið á Eiðum 1952 voru æfingar bæði í Mosfellssveit og Kjós. Hörður Ingólfsson í Fitjakoti þjálfaði stúlkur Drengs en Guðjón Hjartarson á Álafossi sá um liðskonur Aftureldingar og var liðsstjóri á Eiðum. Fimm stúlkur úr Kjós og aðrar fimm úr Mosfellssveit voru valdar í liðið sem sent var til Eiða. Þegar til kastanna kom var aðeins eitt lið í andstæðingahópnum en það var líka frá UÍA og þessvegna á heimavelli. Svo fór leikurinn fram og honum lauk með sigri stúlkunnanna af Kjalarnessi en lokatölur urðu 2:0. Ekki fer sögum af gæðum handboltans við þessar aðstæður en Svava Ingimundardóttir á Hríbrú gaf honum ekki háa einkunn. „Ja lélegar vorum við, en þær voru ennþá lakari,“ var umsögn hennar.¹²⁹ En

Sigurlið UMSK í handbolta á Akureyri 1955. Marta María Hálfðánardóttir, Sigrún Andr-ésdóttir, Þóra Jónsdóttir, Björg Jónsdóttir, Unnur Pálsdóttir, Ragna Lindberg og Herborg Kjartansdóttir.

sigurinn var góður og gildur og gaf heil fjögur stig í safnið. Síðar um sumarið kepptu UMSK-stúlkur í handbolta við stúlkur af Akureyri samhliða karla-keppni í frjálsíþróttum sem fram fór á Tungubökkum í lok ágúst en ekki er getið úrslita í þeim leik.

Árið eftir, 1953, var farin keppnisferð til Akureyrar í frjálsíþróttum og handbolta. „Vann sambandið frjálsíþróttakeppnina en tapaði handknattleiknum. Voru móttökur Akureyringa höfðinglegar mjög og þeim til sóma og ferðalagið í heild hið ánægjulegasta,“ stóð í þinggerð UMSK. Ekki varð framhald á slíkum handboltakeppnum eftir þetta því þegar þrjú og jafnvel fjögur sambönd voru farin að keppa samtímis í frjálsíþróttum varð handboltinn útundan vegna tímaskorts.

Þetta sama sumar, 1953, kepptu lið Aftureldingar og Drengs innbyrðis á héraðsmóti UMSK á Tungubökkum. Engar skýrslur hafa varðveist um þá keppni en myndir sem teknar voru tala sínu máli. Vitað er að liðin áttust stundum við en óvíst er hvort nokkurt framhald varð á keppni þeirra opinberlega, allavega er þeirra ekki getið í mótaskýrslum og iðk- endur frá þessum tíma telja að slíkar keppnir hafi verið fremur óformlegar og einkum stundaðar á æfingum á Tungubökkum.

Aftureldingarstúlkur æfðu í Hálogalandi um veturinn og komu því nokkuð sprækar til leiks um vorið. Þá var blásið til sameiginlegra æfinga. Kvenna-

liðið æfði nokkuð vel fyrir landsmótið á Akureyri 1955 enda viðraði sæmilega um vorið þótt sumarið væri annálað rigningarsumar. Átta voru í keppnis- hópnunum frá Aftureldingu og Dreng. Fjórar voru frá hvoru félagi og ætluðu sér ekkert nema sigur. And- stæðingarnir voru frá þremur samböndum. Það voru Eyfirðingar, Skagfirðingar og Snæfellingar. Engum sögum fer af einstökum viðureignum en úrslitin urðu þau að Kjalnesingastúlkur unnu alla sína leiki og stóðu uppi sem sigurveggarar mótsins.

Hörður Ingólfsson var þjálfari kvennaliðsins sem fór til keppni á landsmótið á Þingvöllum 1957. Níu stúlkur völdust í liðið en þegar til átti að taka voru Skagfirðingar eini andstæðingurinn. Kjalnesingar áttu harma að hefna frá því um árið í Hveragerði en höfðu þó svarað fyrir sig á Akureyri 1955 þar sem Skagfirðingar máttu lúta í gras. Nú var haldið áfram á sömu braut og sigurinn var Kjalnesinga sem skor- uðu sjö mörk á móti fimm.

Skagfirðingar voru með öflugt lið með Íslands- methafann í kúluvarpi, Oddrúnu Guðmundsdóttur, fremsta í flokki en það dugði ekki til því Kjalnesingar voru með ennþá öflugri sóknarmann í sínu liði. Ragna Lindberg var fyrirliði Kjalnesinga. Hún var hávaxin og sterk enda firna öflugur kúluvarpari og skoraði flest mörk liðsins. „Við reyndum að koma boltanum á hana,“ sagði Þóra Jónsdóttir í Blönduholti, „því Ragna hristi alla varnarmenn af sér og skoraði ef hún

komst í færi. Hún var hinsvegar ekkert að flýta sér í vörnina, það var ekki hennar hlutverk.”¹³⁰

En þetta var svanasöngur handboltans hjá íþróttakönnum Aftureldingar og Drengs. Eftir þetta lögðust æfingar niður og ekki var framar rætt um sameiginlegt handboltalið félaganna. Reynt var að endurvekja handboltann hjá Dreng með handboltanámskeiðum árin 1960 og 1961 en allt kom fyrir ekki. Ekki vantaði það að 18 manns tóku þátt í námskeiði 1960 hjá Axel Andréssyni, sendikennara ÍSÍ en ekkert framhald varð á því og engar æfingar voru stundaðar 1962. Hjá Aftureldingu var lítilsháttar æft um sumarið en svo var sagan öll.

En einn kemur þá annar fer og um þetta leyti hóf stúlknaþópur um og undir fermingu sem allar voru nemendur í Kópavogsskóla að æfa handbolta á vegum Umf. Breiðabliks. Sumarið 1958 stunduðu þær æfingar hjá Herði Ingólfssyni frá vori og fram á vetur. Handboltinn kom í stað leikfimi þar sem ekkert íþróttahús var til við skólann. Sumarið 1959 var farin keppnisferð til Akureyrar og Húsavíkur og leiknir tveir leikir, sem jafnframt voru fyrstu leikir Breiðabliks og unnust báðir. Leikurinn gegn Þór á Akureyri fór 2:0 fyrir Breiðablik og Völsungar á Húsavík voru lagðir að velli með 11:7. Þetta eflði vitanlega sjálfstraustið hjá stúlkunum í Kópavogi. Leiknir voru ýmsir æfingaleikir á árinu og ágæt liðsheild myndaðist en ekki tekið þátt í neinu móti. Þetta voru sömu stúlkurnar og kepptu í frjálsíþróttum fyrir Breiðablik en þar var Kristín Harðardóttir fremst í flokki. Fyrsta landsliðskona Breiðabliks í handbolta var Sigrún Ingólfssdóttir sem var í hinu sigursæla landsliði sem varð Norðurlandameistari 1964.

Haustið 1960 tók Frímann Gunnlaugsson við þjálfun hópsins og þá var íþróttahús við Kópavogsskóla tekið í notkun. Á útmánuðum 1961 tóku stúlkurnar þátt í Íslandsmótið í 2. flokki með ágætum árangri. Til gamans má geta þess að í þessu fyrsta opinbera móti vann Breiðablik Val með 10 mörkum gegn einu.

Það kom í hlut Breiðabliks að senda lið fyrir hönd UMSK á landsmótið á Laugum í Þingeyjar-sýslu 1961. Tíu stúlkur úr Kópavogi mynduðu lið UMSK og nokkrar þeirra voru líka með í frjálsíþróttum. Undankeppni var í handboltanum og þar

Handboltakeppni í 2. deild í Hálogalandi 1962, Breiðablik gegn ÍBK. Kristín Harðardóttir fer inn af línunni í dauðafæri. Svava Magnúsdóttir fylgist með.

mættu Kjalnesingar liði Keflavíkur og unnu það með átta mörkum gegn sex. Litlu munaði því þetta var útsláttarkeppni en stúlkurnar komust í gegnum þann flöskuháls. Þegar til Lauga var komið héldu þær uppteknum hætti og sigruðu hvert liðið á fætur öðru. Reyndar voru liðin í úrslitakeppninni ekki nema þrjú, UMSK, HSP og UMSB. Borgfirðingar voru burstaðir með 8:2 og Þingeyingar fengu litlu betri útreið, 6:2. UMSK sigraði með yfirburðum og markatölunni 14:4 og hafði þar með sigrað í handboltanum á fjórum landsmótum í röð.¹³¹

Varla voru stúlkurnar fyrr komnar frá Laugum en Íslandsmót í handknattleik utanhúss hófst og þar höfnuðu þær í þriðja sæti. Svo háðu þær bæjarkeppni við Hafnarfjörð í 2. flokki og sigruðu í öllum fjórum leikjum þeirrar keppni. Um haustið fóru þær til Sauðárkróks og léku tvo leiki við lið Skagfirðinga. Stúlkurnar voru orðnar býsna keppnisvanar þegar hér var komið sögu og næsta vetur þjálfaði Frímann Gunnlaugsson svo til alla flokka karla og kvenna í handbolta hjá Breiðabliki.

Lið Breiðabliks braut svo ísinn og skráði sig til keppni í annarri deild Íslandsmótsins árið 1962. Liðin voru þrjú og andstæðingar Breiðabliksstúlkna voru Íþróttabandalag Keflavíkur og Þróttur. Keflavík og Þróttur gerðu jafntefli sín á milli en Breiðablik vann báða leiki sína og þar með deildina. Félagið varð því Íslandsmeistari og vann sér keppnisrétt í fyrstu deild. Ekki nóg með það heldur tókst 2. flokki að komast

Handboltalið Breiðabliks í keppnisför á Akureyri 1962. Edda Halldórsdóttir, Sigrún Ingólfssdóttir, Kristín Harðardóttir, Ester Bergmann, Bára Eiríksdóttir, Sigrún Kristinsdóttir, Svava Magnúsdóttir og Björgvin Guðmundsson formaður handknattleiksdeildar. Arndís Björnsdóttir markvörður er fyrir framan hópinn.

í úrslitaleik gegn Ármanni í Íslandsmótinu utanhúss sem Breiðablik sagraði 8:7 eftir tvíframlengdan leik og varð Íslandsmeistari. Meistaraflokkur náði þriðja sæti í mótinu. Þannig stóð handbolti kvenna innan UMSK á fjörutíu ára afmæli sambandsins.¹³²

Dvergarnir sjö í Mosfellssveit

Framan af var lítið á handboltann sem kvennaíþrótt en drengirnir í Mosó gáfu handboltastúlkunum auga og áttuðu sig á að þetta var mjög ákjósanleg íþrótt til að stunda innanhúss á vetrum. Þegar stúlkurnar í Aftureldingu höfðu stundað handboltann í nokkur missiri létu strákararnir til skarar skríða og fóru líka að æfa. Í reitnum fyrir íþróttaiðkun mátti lesa eftirfarandi í skýrslu Aftureldingar árið 1948:

Reglulegar æfingar í frjálsum íþróttum allt sumarið fyrir karla og handknattleik fyrir kvenfólkið. Um haustið voru teknar upp æfingar í handknattleik að Hálogalandi fyrir bæði kynin.¹³³

Hálogaland var stóreflis braggi sem stóð þar sem

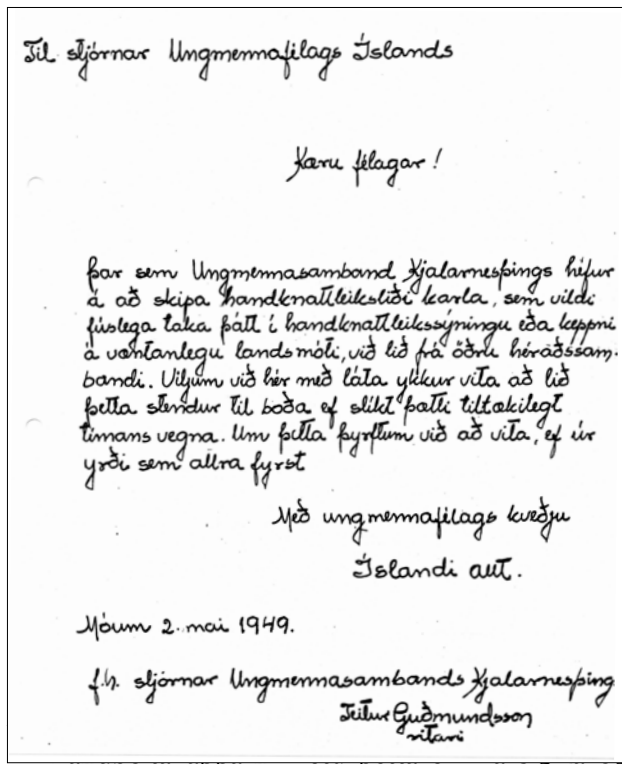
nú eru gatnamót Gnoðarvogar og Skeiðarvogar í Reykjavík. Þangað sóttu Mosfellingar æfingar á vetrum en á sumrin æfðu þeir á grasvöllum í sveitinni, ýmist við Brúarland, Tjaldanes eða á Tungubökkum.

Handknattleikslíð Aftureldingar í karlaflokki gekk oft undir nafninu „Dvergarnir sjö“ sem var hreinasta öfugmæli því leikmennirnir voru flestir fremur hávaxnir og sumir þeirra hreinustu risar að vexti eins og bræðurnir á Reykjum, Jón M. og Þórður Guðmundssynir og Ásbjörn Sigurjónsson á Álafossi. Dverganafnið festist við þá en lítið fréttist af Mjallhvíti! Þeir tóku ástfóstri við handboltann og vorið 1949 datt þeim í hug að koma á karlakeppni í íþróttinni á landsmótum UMFÍ. Þeir létu slag standa og sendu eftirfarandi bréf í nafni UMSK til stjórnar UMFÍ:

Móum 2. maí 1949.

f.h. stjórnar Ungmennasambands Kjalarnesþings.

Þar sem Ungmennasamband Kjalarnesþings hefur á að skipa handknattleikslíði karla sem vildi fúslega taka þátt í handknattleikssýningu eða keppni á væntanlegu landmóti við líð frá

Bréf stjórnar UMSK til stjórnar UMFÍ þar sem þeir bjóða handknattleikslíð til keppni á landsmóti sambandsins sumarið 1949.

árið 1950 tók lið Aftureldingar þátt í Íslandsmótinu í fyrsta skipti og lenti þar í fjórða sæti af átta liðum. Markahlutfallið var 120:120. Hin liðin voru öll gamalgróin handknattleiksfélög svo þetta var nokkuð vel af sér vikið. Mosfellingar unnu FH-inga, KR-inga, Víkinga og Ármenninga en töpuðu fyrir ÍR-ingum, Valsmönnum og Frömurum sem urðu Íslandsmeistarar. Um sumarið kepptu kapparnir við landslið Finnlands á Tungubökkum og töpuðu ekki nema 10:6.

„Dvergarnir sjö“ vöktu talsverða athygli í handboltaheiminum og þeir voru vinsælir hjá áhorfendum. „Við áttum alltaf alla áhorfendur á Hálogalandi nema bara það lið sem við vorum að spila við í það skiptið.“ sagði Tómas Lárusson. Vinsældirnar voru vegna mikillar leikgleði fremur en afburða tækni enda boltameðferðin ekki alltaf upp á það besta. En fá lið stóðu þeim framar í líkamlegum styrk og stundum var nóg fyrir jöfnana að gretta sig framan í andstæðingana þá viku þeir sér undan! Jón á Reykj-

um var vítaskytta liðsins öll árin og skoraði úr hverju vítakasti. Hann var svo illúðlegur þegar hann stóð á vítalínunni að sagt var að enginn markvörður hafi vogað sér að verja frá honum! Tómas Lárusson, einn af dvergum sjö, orðaði það þannig:

Þegar Jón á Reykjum tók stroffi þá stóðu bara allir áhorfendur upp og fylgdust með af áhuga. Af því að hann var lengi að gera sig til og gretti sig þessi lifandis ósköp og ranghvolfdi augunum. Hann skoraði alltaf úr öllum vítaköstum. Markmennirnir vissu ekkert hvað þeir hétu þegar hann var að skjóta. Þetta var nú ekki árennileg vörn sem við höfðum. Þeir voru þarna því lík tröll Þórður, Ásbjörn og Jón. Þetta voru nú engir smákarlar. Þetta var gaman.¹³⁵

Hálogaland var í eigu Íþróttabandalags Reykjavíkur og sumum forsvarsmönnum íþróttafélaga í Reykjavík mislíkaði að utanbæjarfélag eins og Afturelding fengi að æfa þar. En þegar átti að bola þeim þaðan út stóð Sigurgeir Guðmannsson framkvæmdastjóri ÍBR þétt með Mosfellingum. Hann sagði að það kæmi ekki til greina að vísa þeim frá því Afturelding væri eina félagið sem alltaf hefði staðið í skilum. „Ég var gjaldkeri félagsins og passaði vel upp á þetta. Við nutum þess.“ sagði Tómas Lárusson. „Í staðinn voru það FH-ingar sem fengu að fjúka en ekki við.“¹³⁶

Dvergarnir risavöxnu héldu út í heilan áratug en þá fór að draga af þeim enda var ekkert yngri-flokkastarf í félaginu og þar afleiðandi lítil endurnýjun. „Maður vissi aldrei hvort við næðum fullu liði þegar við vorum að keppa og við höfðum enga varamenn til að skipta inn á,“ sagði Skúli Skarphéðinsson á Mosfelli en hann lék lengi með liðinu sem markvörður.

Árið 1951 var Íslandsmótinu skipt tvær deildir og Afturelding fékk þá að verma botnsæti 1. deildar eftir að hafa tapað öllum sínum leikjum. Þrjú lið skipuðu 2. deildina árið 1952 og þar voru Mosfellingar í góðum félagsskap FH og Þróttar. Þeim tókst að sigra þau bæði og urðu þar með Íslandsmeistarar í deildinni. Allan sjötta áratuginn var lið Aftureldingar upp og niður eins og jójó og sveiflaðist

Handboltafólk Aftureldingar á æfingu í Hálogalandi árið 1949. Sitjandi: Rúnar Ólafsson, Freyja Norðdahl, Ingunn Finn-bogadóttir, Skúli Skarphéðinsson, Gerður Lárusdóttir, Halldór Sigurðsson, Valgerður Guðmundsdóttir og Hreinn Ólafsson. Standandi: Janus Eiríksson, Einar Jónsson, Gunnar Bjarnason, Sveinn Guðmundsson, Árni Reynir Hálfðánarson, Þórður Guðmundsson, Jón M. Guðmundsson, Ásbjörn Sigurjónsson, Guðjón Hjartarson, Tómas Lárusson, Magnús Lárusson og Jón Þórarinsson þjálfari. Þórður og þeir sem eru í keppnisbúningunum voru „dvergarnir sjö.“

milli deilda í Íslandsmótinu. Þeim tókst að vinna 2. deildina 1952 og einnig árin 1955 og 1959. Yfirleitt var dvölin í 1. deildinni ekki nema ein leiktíð, þá var liðið komið niður í 2. deildina aftur. Reyndar tókst þeim að halda sæti sínu í 1. deildinni frá 1959 til 1961 en féllu þá niður í 2. deild. Árið 1962 hrundi handboltinn hjá Aftureldingu vegna mannfæðar enda var sjálfhætt þegar ekki náðist í lið. Frá þessu dramatíska hruni segir svo í *Handknattleiksbókinni* eftir Steinar J. Lúðvíksson sem út kom árið 2010:

Að venju léku sex lið í 1. deild karla og sex lið boðuðu þátttöku sína í 2. deild. Rétt fyrir mótið dró eitt þessara liða, Afturelding, þátttöku sína til baka og gengu allir leikmenn félagsins í ÍR. Ástæðan var skortur á æfingaaðstöðu í Mosfellssveit og að aðeins fimm menn voru

orðnir eftir við æfingar. Meðal þeirra sem hafði þannig félagaskipti var Ásbjörn Sigurjónsson, formaður HSl.¹³⁷

Handboltinn hvarf þá af sjónarsviðinu í Mosfells-sveit eftir 14 ára úthald og Afturelding lék ekki í 1. deild í handknattleik næstu 33 árin. Þar með lauk ævintýrinu um dvergana sjö.¹³⁸

Breiðablik deildaskipt og verður stórveldi í frjálsíþróttum

Þegar Ungmennafélagið Breiðablik var stofnað árið 1950 var nánast engin aðstaða til íþróttaiðkana í Kópavogi. Enginn íþróttavöllur og lítið um athafnasvæði til slíkra hluta. Margir af yngri kynslóðinni æfðu knattspyrnu og frjálsíþróttir með félögum í Reykjavík en með tilkomu Breiðabliks fóru menn að líta sér nær.

Haustið 1950 fór fyrsta íþróttamót félagsins fram á nýrddu svæði neðan Kópavogsbrautar. Þar var reyndar ekkert pláss fyrir hlaup svo þau fóru fram á túnnum þar í nágrenninu. Keppt var í frjálsíþróttum og stigahæstur varð Ingvi Guðmundsson.

Vorið 1951 fékk félagið til afnota lítið svæði á

Kópavogshálsinum við Digranesskóla. Þar var gerð 200 metra hringbraut og sett upp sandgryfja fyrir stökk. Þetta sumar voru í fyrsta sinn sendir keppendur á héraðsmótið að undangengnu úrtökumóti innan félagsins. Ekki unnu þeir til neinna verðlauna en mjór var mikils vísir. Á svokölluðu meistaramóti félagsins um haustið var keppt í ellefu íþróttagreinum karla. Ingvi Guðmundsson varð meistari í sjö greinum, Samúel Guðmundsson í þremur og Þorsteinn Steingrímsson í einni.

Íþróttakappar félagsins færðu sig upp á skaftið á héraðsmóti UMSK 1952 því þar sigraði Ingvi Guðmundsson í kúluvarpi og Þorsteinn Steingrímsson vann stangarstökk. Svo tóku menn þátt í 4x100 metra boðhlaupi og náðu tímanum 51,2 sek. Það dugði í annað sætið en reyndar voru sveitirnar bara tvær. Nokkrir félagsmenn kepptu á drengjamótum í Reykjavík um sumarið með ágætum árangri og unnu til verðlauna.

Hreppsfélagið vann að gerð íþróttavallar við Kópavogsbraut og var hann að nokkru tekinn í notkun sumarið 1953. Þá brá svo við að frjáls-

Á handknattleiksæfingu Aftureldingar árið 1959. Fremri röð: Hörður Ingólfsson, Jón Sverrir Jónsson, Sigurður Skarphéðinsson, Skúli Skarphéðinsson, Halldór Sigurðsson, Tómas Lárusson, Jón Magnússon og Janus Eiríksson. Efri röð: Helgi Jónsson, Einar Kristjánsson, Guðjón Hjartarson, Ásbjörn Sigurjónsson, Jón M. Guðmundsson, Árni Reynir Hálfðánarson, Halldór Lárusson og Jóhann Gíslason þjálfari.

íþróttáahuginn dvínaði en Blikar flyktust á knattspyrnuæfingar á nýja vellinum. Smám saman jókst þeim leikni og kraftur og sumarið 1955 háðu þeir nokkra kappleiki við önnur félög og hópa. Stóð svo um stund að knattspyrnan virtist hafa tekið við af frjálsíþróttum innan félagsins.

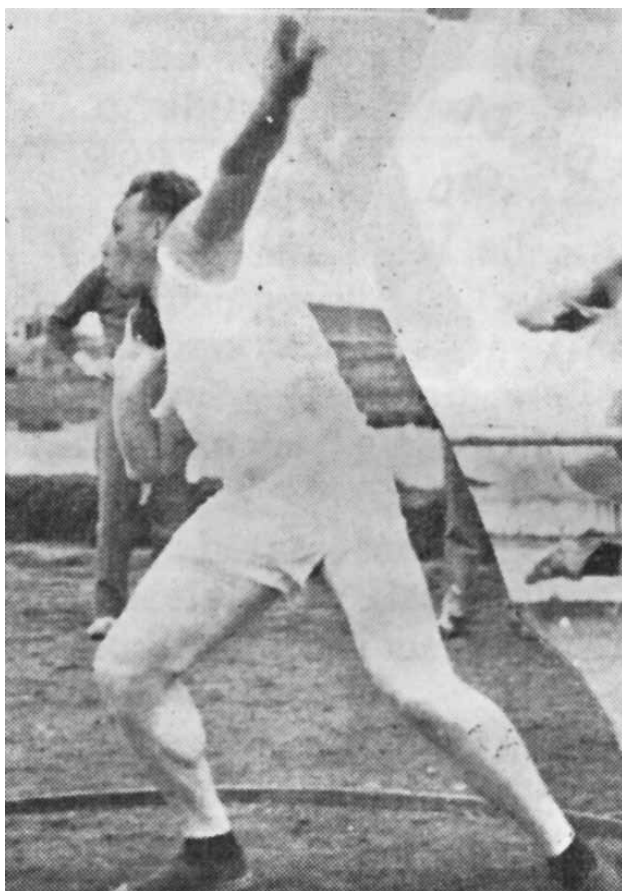
En hinn 10. febrúar 1957 urðu kaflaskipti í íþróttasögu félagsins. Þá var komið á deildaskiptingu innan þess og stofnaðar þrjár deildir: Frjálsíþróttahandknattleiks- og knattspyrnudeild. Fyrsti formaður frjálsíþróttadeildarinnar var Samúel Guðmundsson en með honum voru Birgir Ás Guðmundsson og kúluvarparinn Arthúr Ólafsson. Stjórnin var dugmikil og áhuginn margfaldaðist.

Nú hófst nýtt framfaratímabil og vorið 1958 var

Sveinalið Breiðabliks á héraðsmóti UMSK 1958. Guðmundur H. Jónsson, Lárus Lárusson, Egill Thorlacius, Jóhann H. Jónsson, Sigurður Stefánsson, Guðmundur Þórðarson, Daði E. Jónsson og Jón Ingi Ragnarsson.

ákveðið að stefna að sigri á héraðsmótinu sem fram fór í júlílok. Hörður Ingólfsson íþróttakennari frá Fitjakoti var ráðinn þjálfari og skipulegar æfingar hófust. Hörður hafði áður gert garðinn frægan í

spretthlaupum fyrir Mosfellinga en nú gekk hann til liðs við Breiðablik af fullum krafti þótt hann léti beina keppni eiga sig. Árangurinn lét ekki á sér standa. Breiðablik sendi 32 keppendur til leiks í drengja- kvenna- og karlaflokkum og þeir sigruðu glæsilega í mótinu og fengu 164 stig. Afturelding náði 67 stigum og Drengur 40 og voru gömlu félögin ekki hálfdrættingar á við Breiðablik. Blikinn Arthúr Ólafsson kom fram sem kúluvarpari á landsmælikvarða. Hann setti héraðsmet 14,03 m og vann þar með besta afrek karla á mótinu. Í drengjaflokkum var besta afrekið kúluvarp Sigurðar Stefánssonar Breiðabliki, 11,07 m. Draumurinn hafði ræst; Breiðablik var orðið stórveldi á íþróttasviðinu.

Árið 1959 hafði Breiðablik sömu yfirburði í héraðsmótinu. Félagið hlaut 197 stig, Drengur 51 og Afturelding 17. Breiðablik sigraði í 20 greinum af 24 og átti stigahæstu keppendur í öllum flokkum. Ásgeir Þorvaldsson vann drengjaflokkinn, Kristín Harðardóttir kvennaflokkinn og í karlaflokkum stóðu Arthúr Ólafsson og spretthlauparinn Unnar Jónsson efstir. Að auki setti Þorsteinn Alfreðsson Breiðabliki nýtt héraðsmet í kringlukasti þegar kringlan sveif 45,61 m.

Helgina áður fóru nokkrar af frjálsíþróttastúlum Breiðabliks til keppni á Kvennameistaramóti Íslands

Ármann J. Lárusson varpar kúlunni í bæjakeppni Hafnarfjörður. Kópavogur 1959.

Arthúr Ólafsson varpar kúlunni í bæjakeppni Hafnarfjörður: Kópavogur 1959.

sem haldið var í Laugardal í Reykjavík. Þær voru lítt veraldarvanar og ráku til að mynda upp stór augu þegar þær sáu keppinauta sína ganga til keppni með einhverja nagla niður úr skónum. Helsta keppnis-kona Breiðabliks, Kristín Harðardóttir sem þá var aðeins 14 ára, lýsti þessu þannig fyrir söguritara:

Við vorum svo sveitó. Við höfðum aldrei séð gaddaskó og vissum ekkert hvað þetta var. Við kepptum bara á strigaskónum, þekktum ekkert annað. Ég stökk á strigaskóm í lang-

stökkinu og tókst að bæta mig um 60 sentimetra þótt ég væri óvön að stökkva af svona fínum langstökkspunka. Svo í boðhlaupinu voru bara tvær sveitir, það vorum við og önnur sveit frá Ármanni. Ég tók síðasta sprett og þegar ég hljóp þarna í kapp við stelpuna frá Ármanni fóru allir áhorfendurnir að hrópa: „Áfram Stína, áfram Stína!“ Reyndar skildi ég ekkert í að þeir vissu hvað ég héti en mátti ekkert vera að þæla í því. Vildi bara ekki valda þeim vonbrigðum svo ég herti mig og tókst að verða á undan í mark. Það var ekki fyrir en eftir hlaupið að ég komst að því að hin stúlkan hét líka Kristín og auðvitað voru allir þarna að hvetja hana!¹³⁹

Kristín sigraði í langstökki með yfirburðum, stökk 4,60 m og sveit Breiðabliks sem keppti undir nafni UMSK sigraði í 4x100 m boðhlaupinu og þar með eignaðist félagið sína fyrstu Íslandsmeistara. Ragna

Þorsteinn Alfredsson og Arthúr Ólafsson á íþróttavellinum á Tungubökkum.

Frjálsíþróttastúlkur Breiðabliks á Meistaramóti Íslands í Laugar-
dal sumarið 1961. Fremst situr Hlín Daníelsdóttir frá Akranesi
en svo koma Guðný Guðmundsdóttir, Ester Bergmann, Kristín
Harðardóttir og Sigríður Sigurðardóttir. Í baksýn eru keppnis-
konur HSK. Þarna voru Kópavogsstúlkurnar búnar að uppgötva
gaddaskóna því Guðný er komin „með nagla undir skóna.“

Lindberg frá Umf. Dreng sigraði í kringlukasti svo
kvennameistarar UMSK urðu fimm talsins. Arthúr
Ólafsson varð þriðji í kúluvarpi og var eini karlinn
frá UMSK sem vann til verðlauna.¹⁴⁰

Þegar hér var komið sögu var Breiðablik orðið
allsráðandi á íþróttasviðinu innan UMSK, bæði í
handbolta, fótbolta og frjálsíþróttum. Það var engu
líkara en gömlu félögunum, Aftureldingu og Dreng,
hafi fallist hendur þegar Breiðablik stökk fram á
sjónarsviðið með þessum eftirminnilega hætti því
þátttaka þeirra í héraðsmótinu í frjálsum var ekki
svipur hjá sjón næstu árin. Spútniklið Breiðabliks
hélt hinsvegar uppteknum hætti og sló hvergi af. Það
sigraði í héraðsmótinu fimm ár í röð og vann grip-
inn Ólafsnaut til eignar árið 1962. Árangur félagsins
vakti athygli langt út fyrir héraðið. Breiðablik var
orðið stórveldi í frjálsíþróttum.¹⁴¹

Eldhugar Breiðabliks

Velgengni Breiðabliks í Kópavogi þegar líða tók
á sjötta áratuginn kom ekki af sjálfu sér. Félaginu
fylgdi sú gæfa að þegar við upphaf þess og stöðugt
eftir það risu upp miklir eldhugar sem hvergi sáu
vandamál við að lyfta félaginu í hæðir á félags- og
íþróttasviðinu, heldur aðeins verkefni sem þurfti að

Björgvin Guðmundsson var
formaður Breiðabliks á upp-
gangssárum þess 1956-1962.

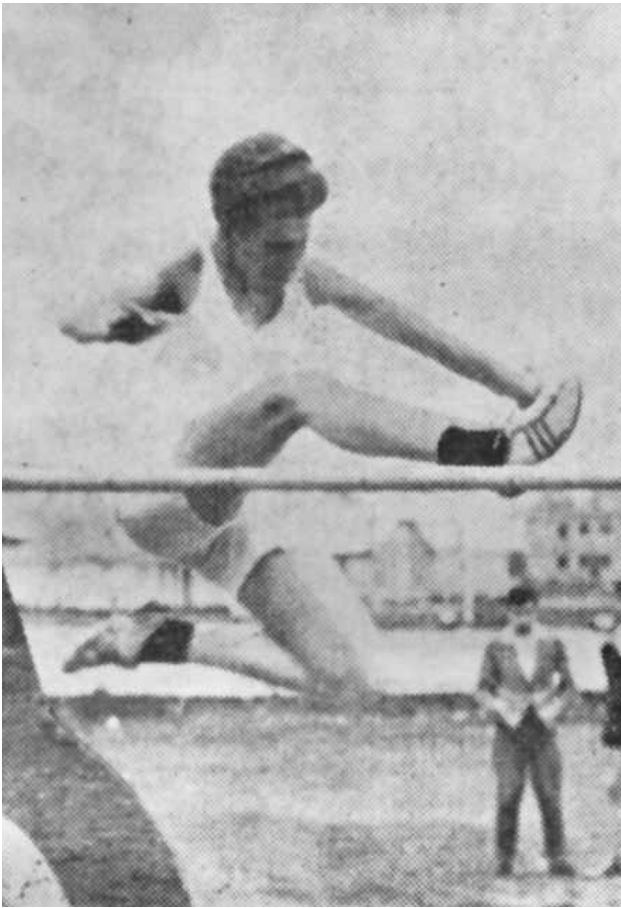
vinna. Stofnendurnir og fyrstu stjórnarmenn, Guð-
mundur Guðmundsson og þá ekki síður Gestur
Guðmundsson voru óþreytandi í störfum sínum og
hvatningu og svo kom næsta kynslóð og hélt merk-
inu hátt á loft.

Breiðablik hefur alltaf hugsað vel um að varðveita
sögu sína og betur en mörg önnur félög. Þegar á tíu
ára afmælinu gaf félagið út afmælisblað og hvatn-
ingarávarp Björgvins Guðmundssonar, formanns
félagsins, er lýsandi fyrir þann sóknarhug sem ein-
kenndi starfsemina á öllum vígstöðvum. Það var
einmitt um þetta leyti sem Breiðablik var að yfirtaka
íþróttastarfsemi héraðsins eins og hún lagði sig. Hér
kemur ávarp Björgvins örlítið styttr:

Þó fölskva hafi slegið á starfsemi ungmenna-
félaganna víða um land og þau hafi meira og
minna breyst í íþróttafélög þá verður því ekki
neitað að félagsform þeirra er eitt hið frjáls-
legasta sem um getur þegar litið er yfir allan
mýgrút félagsskapar í landinu. ...

Félagið er ekki nema tíu ára gamalt og á
fátt sameiginlegt með fyrstu ungmennafélög-
unum nema nafnið eitt. Starfsemi þess hlýtur
að miðast við áhugamál ungs fólks í dag en
ekki eins og þau voru fyrir rúmum fimmtíu
árum. Hinn sífelldi samanburður sem mörg-
um hættir til að gera er út í hött og á engan
rétt á sér, aðeins storkun við þá unglinga sem
nú eru starfandi og meðtaka ekki það sakra-
ment sem þannig er haldið að þeim.

Staðreyndin er sú að erlend stjórn og sjálf-

Grétar Kristjánsson í hástökk skeppni og fer yfir rána á sniðstökki.

stæðisbarátta eru jafn fjarlæg ungu fólki nú og trúarbragðadeilur miðaldanna þá. Ef við mundum ríghalda okkur í stefnuskrár fyrstu ungmennafélaganna hlytum við að líta út sem nátttröll sem dagað hefði uppi.

Eftir að hafa kynnt sér starfsemi félagsins í þessi tíu ár hlýtur mönnum að vera það ljóst hvílikt basl þetta hefur í rauninni verið og hreint kraftaverk að það skuli lifa þá erfiðleika af við þær aðstæður sem félög hér í Kópavogi hafa orðið að búa við. Skilningur manna og trú á getu félagsins var ekki meiri en guð gaf og komið hefur það fyrir að við borð lægi að félagsmenn gæfust upp í hinni hörðu samkeppni við trúleysi manna – og Reykjavíkurfélögin. Meira af þrjósku en getu var þraukað og sú skoðun ekki viðurkennd að vonlaust væri að reka slíkt félag hér í Kópavoginum í því sem næst sambýli við hin gömlu fjársterku félög í Reykjavík.

Þetta hefur samt tekist og engin hættu er á því lengur að félagið nái ekki að þrífast. Skilningur manna hefur aukist að mun og nýtur félagið margháttaðrar fyrirgreiðslu bæði hjá einstaklingum og ekki síður hjá bæjarstjórn Kópavogskaupstaðar sem undanfarin ár hefur veitt félaginu styrk úr bæjarsjóði og er nú að

Félagsheimili Kópavogs sem reist var árið 1959.

láta reisa búningsherbergi við íþróttavöllinn. Auk þess fer að komast í notkun fimleikahús við Kópavogsskóla og hverfur þá hinn hvítleiði vetrarsvefn íþróttamanna og aðstæður batna að mun. Fyrsti áfangi Félagsheimilisins er þegar tekinn í notkun. Nægir það þó enganveginn eðlilegu starfi félagsins, því ætla má að því verði happadrýgst aðgangur að sæmlega stóru herbergi og geti komið þar saman án nokkurs sérstaks tilefnis og gert sér ýmislegt til dundurs.

Eitt er það þó sem verður að minnast á, það er íþróttavöllur sá sem fyrirhugað er að byggja handan við Kópavogslækinn. Bygging hans er hið mesta stórmál fyrir íþróttamenn félagsins og eiginlega draumsýn enn sem komið er. En þau marghátuðu undirbúningsstörf sem verður að vinna áður en framkvæmdir byrja væri óhætt að fara að hugsa um, svo ekki standi á þeim er fjármagn verður fyrir hendi að reisa þetta mikla mannvirki.

Að endingu vil ég færa öllum þeim aðilum sem á margvíslegan hátt hafa stutt félagið þessi ár sem liðin eru. Ekki síður ber að þakka félagsmönnum sjálfum fyrir langlundargeð og samheldni sem þeir hafa ávallt sýnt þótt ekki

blési alltaf sem byrlegast. Ekki má gleyma þeim fyrirtækjum sem greiða útgáfukostnað þessa blaðs með dýrum auglýsingum. Allt þetta sýnir að ekki hafi verið til einskis barist.¹⁴²

Skák og mát

Á héraðsþingi UMSK í byrjun mars árið 1956 ræddi Axel Jónsson formaður um nýmæli í starfi sambandsins. Þar var einkum um að ræða héraðsmót í skák sem stóð yfir einmitt um þessar mundir. Þetta mun hafa verið fyrsta héraðsmót UMSK í þessari vinsælu hugaríþrótt.¹⁴³

Skákin fékk fljúgandi start því öll fimm félög sambandsins sendu sveit til keppni í héraðsmótinu. Fjögurra manna sveitir kepptu frá hverju félagi og var tefld tvöföld umferð. Keppendur voru á öllum aldri, allt frá unglingum til karla á sjötugsaldri. Keppnin var hörð enda áttu félögin ágætum skákmönnum á að skipa enda þótt nöfn þeirra hafi hvergi verið skráð á þessum tíma. Sveit Drengs vann til eignar fagran silfurbikar sem keppt var um á mótinu en úrslit skákmótsins urðu þessi:

Skáksveit unglinga í Ungmennafélagi Bessa- staðahrepps sem sigraði í skákkeppni UMSK í Hlégarði árið 1956. Í sveitinni voru tvennir bræður. Sitjandi: Úlfar Ármannsson, Auðunn Sveinbjörnsson og Gunnar Ármannsson. Standandi: Jón Gunnar Gunnlaugsson og Halldór Gunnlaugsson. Hjá þeim stendur bikarinn sem sveitin vann til eignar.

Taimanov leikur í fjöltefli í Hlégarði. Áhorfendur fylgjast með af athygli fyrir aftan þátttakendur.

1.	Umf. Drengur	10 vinninga
2.	Umf. Afturelding	9,5 vinninga
3.-4.	Umf. Bessastaðahrepps	8,5 vinninga
3.-4.	Umf. Breiðablik	8,5 vinninga
5.	Umf. Kjalnesinga	3,5 vinninga

Í lok mótsins fór fram hraðskákkeppni. Þar sigraði Sófus Márússon frá Umf. Breiðabliki. Hann vann allar sínar skákir og hlaut einnig silfurbikar að launum. Skákkeppni fyrir unglinga var háð 21. maí um vorið í Hlégarði og þar sigraði sveit frá Umf. Bessastaðahrepps með nokkrum yfirburðum.

Þegar rússneski stórmeistarinn Mark Taimanov kom til keppni á skákmóti í Reykjavík í mars 1956 gripu forsvarsmenn UMSK tækifærið og fengu hann til að tefla fjöltefli við Kjalnesinga í Hlégarði á skírdag. Heimamenn fjölmenntu og teflt var á 40 borðum. Fjöldi áhorfenda var mikill því mörgum lék hugur á að sjá Rússlandsmeistarann tefla. Taimanov sigraði á 36 borðum, tapaði tveimur skákum og gerði tvö jafntefli. Að loknu fjölteflinu var Taimanov hylltur og honum færð myndskreytt bók um Ísland. Rússinn vann hugi allra með skemmtilegri framkomu í hvívetna. Það er því óhætt að segja að

skákíþróttin hafi náð miklu flugi fyrsta árið sem hún var stunduð á héraðsvísu innan UMSK.¹⁴⁴

Árið eftir var hinn upprennandi skáksnillingur Íslands, Friðrik Ólafsson, fenginn til að tefla fjöltefli í Hlégarði. Fjörtíu skákáhugamenn mættu með töfl sín og tókust á við meistarann á hvítum reitum og svörtum. Úrslit urðu þau að Friðrik vann 31 skák, tapaði þremur og gerði sex jafntefli. Skákmót sambandsins var háð um veturinn og hófst það í Félagsgarði. Þrjú félög tóku þátt og úrslitin urðu þau að sveit Umf. Breiðabliks vann með 6 vinningum, Drengir fengu 3,5 vinninga og skákmenn Aftureldingar 2,5.

Í skákmóti UMSK árið 1958 var keppt bæði í yngri og eldri flokkum. Nú hafði fækkað í hópnum frá því fyrsta því aðeins tvö félög sendu sveitir í eldri flokk, Breiðablik og Drengur. Þar sigraði Breiðablik 5:3. Drengir bættu hlut sinn með því að vinna yngri flokkinn með 7,5 vinningum. Breiðablik náði 5,5 vinningum en Kjalarnesingar ráku lestina með tveim vinningum.

Talsvert var teflt innan UMSK á næstu árum, einkum hjá Umf. Breiðabliki í Kópavogi sem eignaðist sterka skáksveit á næstu árum og þar voru haldin innanfélagsmót. Þar fór þó sem víðar að stofnað var taflfélag sem tók að sér þennan þátt mála og þar með dattu Kópvægingar út úr skákkeppnum UMSK. Héraðsmót voru haldin fram til 1962 en óljóst er hvort framhald varð á þeim eftir það því heimildir

Þátttakendur í fjölteflinu gegn Taimanov árið 1956.

finnast ekki þar um. Líklegast er þó að skákin hafi aðeins átt þennan skammvinna samastað á héraðsmótum UMSK. Skák og mát.

Briddsið byrjar

Kjósarmenn voru löngum miklir briddsspilarar og sagnir herma að á sjötta áratugnum hafi þeir farið að keppa við nágranna sína á Kjalarnesi í þessu skemmtilega spili. Veturinn 1957 kepptu ekki færri en þrjár sveitir frá hvorum í þessum árlegu einvígjum og unnu Kjósverjar í tveimur sveitum en Kjalnesingar einni. Ekki voru það allt ungmennafélagar sem undu sér við græna borðið en fljótlega kom upp áhugi á því að halda slíkar keppnir innan vébanda UMSK.

Fyrsta héraðsmótið í bridds fór svo fram á útmánuðum 1957 á vegum Umf. Kjalnesinga. Þar leiddu saman hesta sína Ungmennafélög Kjalnesinga Kjalarnesi, Drengur í Kjós, Afturelding í Mosfellsveit og Breiðablik í Kópavogi. Þeirri keppni lauk þannig að Umf. Kjalarness vann með fimm stigum, Drengur hlaut fjögur stig, Afturelding tvö og Breiðablik eitt.¹⁴⁵

Svo var haldið áfram og næsta briddsmót fór fram í Kópavogi árið 1958. Keppnin var hnífjöfn en Afturelding sigraði eftir bráðabana á móti Dreng. Breiðablik varð í þriðja sæti en Kjalnesingar fjórðu. Þarna var Afturelding á toppnum en í hinni skammæju briddssögu UMSK voru það helst ungmennafélögin Breiðablik og Drengur sem tókust á um sigrana.¹⁴⁶

Hákon Þorkelsson frá Valdastöðum var lengi einn af bestu briddsspilurum innan UMSK og keppti á mörgum héraðsmótum sambandsins.

Ármann J. Lárusson var árum saman afar sigursæll briddsspilari og keppti mikið fyrir Breiðablik og UMSK.

Briddsdeild var stofnuð innan Breiðabliks árið 1960 og spilað vikulega á veturna. Fyrsta tvímenningskeppni í bridds var haldin innan UMSK 1960. Spilað var þrívegis með viku millibili. Eftir tvö fyrstu kvöldin voru Drengir með 60 stiga forystu yfir Breiðablik sem var í öðru sæti. Frá þessu segir í 30 ára afmælisriti Breiðabliks:

Drengir voru kampakátir að vonum en Blikarnir voru ákveðnir að velja þeim undir uggu eins og kostur væri. Það fór svo að lokum að Blikunum tókst það heldur betur því að þegar upp var staðið hafði Breiðablikssveitinni tekist að vinna upp þennan 60 stiga mun og gott betur því að á þessu eina kvöldi fékk Breiðablik 120 stigum meira en Drengirnir úr Kjósinni.¹⁴⁷

Árlega voru haldin héraðsmót í bridds innan UMSK næstu árin en lítið var sagt frá úrslitum þeirra, hvorki í ársskýrslum eða þinggerðum UMSK né dagblöðum. Tólf sveitir kepptu í héraðsmótinu 1962 en ekki var sagt frá úrslitum í þinggerðinni. Héraðsmótið féll niður árið 1963 „vegna lélegrar þátttöku úr sveitum,“ eins og stendur í þinggerð, hverjir sem þar áttu hlut að máli.¹⁴⁸

Hákon Þorkelsson frá Valdastöðum var annál-aður briddsspilari og eftirsóttur til keppni bæði fyrir Dreng og Átthagafélag Kjósverja. Glímukappinn hógværi, Ármann J. Lárusson, spilaði lengi fyrir Breiðablik með góðum árangri og þessir kappar mættust oft á briddsvellinum. Hákon sagði svo frá einni viðureign þeirra:

Einu sinni á Íslandsmóti var ég að keppa gegn Ármanni, syni Lárusar Sal. Við settum þá alveg niður í þremur síðustu spilunum og unnum tvísýnan leik. Þá kom einhver af þessum stórspilurum til Ármanns glottandi og segir við hann hvort hann sé að láta Hákon plata sig. „Nei,“ segir Ármann. „Hann er bara betri.“¹⁴⁹

Skundað á Þingvöll 1957

Ungmennafélag Íslands ákvað að halda landsmót sitt á Þingvöllum sumarið 1957 þótt ekki væru liðin nema tvö ár frá síðasta móti á Akureyri. Tilefnið var 50 ára afmæli UMFÍ og var mótið haldið á vegum sambandsins. Leitað var til Kjalnesinga, Skarphéðinsmanna og Umf. Reykjavíkur til aðstoðar við undirbúning mótsins og tók Ármann Pétursson, formaður UMSK, sæti í landsmótsnefnd fyrir hönd

Frá landsmótinu á Þingvöllum 1957. Mannfjöldi er við sýningarpallinn og tjaldborg sunnan við vellina.

Kjalnesinga. Svo var Axel Jónsson, fyrrum formaður UMSK, í nefndinni af hálfu UMFÍ þannig að tveir af fimm nefndarmönnum voru frá Kjalnesingum.

Þingvellir voru frábær staður fyrir útihátíð en aðstæður til íþróttahalds voru ekkert sérstakar. Til dæmis var þar ekkert húsnæði og allir urðu að hafast við í tjöldum. Vegna þessa var mótið nokkuð frábrugðið fyrri landsmótum. Ekki var keppt í starfsíþróttum og sundkeppnin var færð til Hveragerðis í stærstu sundlaug landsins. Nú brá svo við að Kjalnesingar sendu kvennasveit til keppni í boðsundi sem vann til þriðju verðlauna eftir að sterkar sveitir HSK og UÍA höfðu gert ógilt. Þar fengust fjögur stig í sarpinn.

Ekki var mikill fyrirvari á boðsundkeppninni því safnað var í sveitina á staðnum. Þuríður Hjaltadóttir var á síðustu stundu fengin til liðs við sundkonur

Frá handboltakeppninni á Þingvöllum 1957. Herborg Kjartansdóttir og Björg Jónsdóttir sjá til þess að Skagfirðingar handsami ekki boltann.

Stefán Ólafur Jónsson afhendir handboltastúlkum UMSK bikar fyrir sigur á Þingvöllum 1957. Ragna Lindberg fyrirliði veitir bikarum viðtöku. Næstar henni eru Þóra Jónsdóttir og Dröfn Hafsteinsdóttir.

Kjalnesinga en þá vantaði eina enn og Þuríður útvegaði stúlku sem aldrei hafði keppt í sundi fyrr. „Þessu var safnað saman til að ná í stig og við náðum í þriðja sæti. Þarna voru miklar sunddrottningar úr Keflavík og víðar,“ sagði Þuríður síðar.¹⁵⁰

Kjalnesingar reyndu fyrir sér í knattspyrnu sem var ný landsmótsgrein og sendu sameiginlegt lið Aftureldingar og Breiðabliks á mótið undir merki UMSK. Fyrst var háð forkeppni við lið Héraðs-sambandsins Skarphéðins sem vannst með þremur mörkum gegn einu. Þar með var búið að tryggja förina á Þingvöllum. Þegar þangað kom biðu þeirra viðureignir við andstæðinga frá HSB og USVH. Fyrri

leikurinn gegn Vestur-Húnavetningum vannst með yfirburðum, átta mörkum gegn engu og Þingeyingar lögðu Húnavetninga 7:1. Þá var komið að úrslitaleik við Þingeyinga sem tapaðist 4:1. UMSK hlaut því silfursætið sem var hinn ágætasti árangur.

Handboltastúlkur Kjalnesinga léku hörkuleik við Skagfirðinga en aðeins þessi tvö lið tóku þátt í keppninni. Leiknum lauk með sigri sunnanstúlkna sem skorðu sjö mörk en þær norðlensku fimm. Þar með unnu þær sitt þriðja landsmótsgull sem var frábær árangur.

Í frjálsíþróttum var gengið ekki á alltof marga fiska. Frjálsíþróttir kvenna voru næstum nafnið tómmt á mótinu því aðeins var keppt í spretthlaupi og boðhlaupi. Þar með voru margar góðar frjálsíþróttakonur útilokaðar eins og til dæmis Ragna Lindberg sem vann kúluvarpið á Akureyri. UMSK reyndi þó að standa í ístaðinu og sendi boðhlaupsveit kvenna sem hafnaði í fimmta og síðasta sæti. Hörður Ingólfsson vann sér inn sæti í úrslitum 100 metra hlaupsins en tognaði í langstökkskeppninni og gat því ekki verið með. Janus Eiríksson tók nú þátt í sínu sjöunda landsmóti í 100 metra hlaupi en mátti muna sinn fífil fegri. Bestum árangri náði Ólafur Ingvarsson sem varð annar í langstökki og náði eina verðlaunasæti sambandsins í frjálsíþróttakeppninni. Hörður Ingólfsson varð fjórði. Með Hörð tognaðan var boðhlaupskeppni úr sögunni og í öðrum greinum vermdu Kjalnesingar botnsætin.

Ferðin á Þingvöll var engin sérstök frægðarför. Alls mörðu Kjalnesingar upp 26 stig sem færði þeim sjöunda sætið í heildarstigakeppninni. Nú fengu sex fyrstu menn stig en hefði eldri stigatalan gilt með fjóra efstu menn hefðu stiginn ekki orðið nema 12.¹⁵¹

Knattspyrnan kemur til sögunnar

Bæði Kjósarmenn og Mosfellingar höfðu leikið sér í knattspyrnu á árum áður en fljótlega þótti þeim fyrrnefndu nóg að elta sauðkindur á smaladögum og hættu að elta við boltann. Mosfellingar fengust minna við fé og fyrst var keyptur fótbolti til afnota hjá félaginu árið 1932. Menn æfðu knattspyrnu á sunnudögum og kepptu við knattspyrnufélagið Þránd úr Skuggahverfinu í Reykjavík í nokkur skipti. Á fjórða áratugnum kepptu Aftureldingarmenn við ýmsa vinnuhópa í sveitinni, svo sem erlenda garðyrkjumenn, verkamenn við hitaveituna og vinnu-menn frá Korpúlfsstöðum. Á stríðsárunum var stundum keppt við setuliðið í Mosfellssveit sem var býsna fjölmennt.

Lítið fór fyrir æfingum fyrst eftir stríðið en árið 1949 er minnst á knattspyrnu í ársskýrslu félagsins með þessum orðum: „Knattspyrna stunduð

nokkuð.“¹⁵² Mosfellingar kepptu stundum við ýmsa vinnustaðahópa á fimmta og sjötta áratugnum. Boltasparkið var þó fremur laust í reipunum og heldur hugsað sem æfing til skemmtunar en keppni. Þjálfari var enginn og gat brugðið til beggja vona með samkomulagið hjá kappsfullum sparkendum. Árið 1953 var rætt um að útvega æfingastjóra hjá félaginu því annars gætu deilur og illindi náð yfirhöndinni á æfingum. Af því varð ekki og væntanlega hafa menn náð að stilla skap sitt. Á þessum árum stóð knattspyrnan handknattleik og frjálsíþróttum langt að baki innan Aftureldingar en reyndar voru það sömu menn sem stunduðu allar þessar greinar.

Sama var uppi á teningnum hjá Breiðabliki. Þeir áhugasömustu stunduð bæði knattspyrnu og frjálsíþróttir en ekki var boðið upp á fleiri greinar hjá félaginu. Á fyrstu árum Breiðabliks var knattspyrnan talsvert stunduð en ekki skipulega fremur en hjá Aftureldingu. Æft var á kvöldin á íþróttavellinum við Kópavogsbraut. Skipulag var ekkert og æfingartímar óvissir. Menn mættu bara einhverntíma, skiptu í tvö lið og fóru ekki heim fyrr en þeir voru orðnir þreyttir. Flokkaskipting var engin og losarabragur á mörgu. Menn komu einhverntíma kvöldsins og fóru ekki fyrr en þreytan rak þá til þess. Það gat borið við að 20 til 30 væru inni á vellinum samtímis því engum var vísað frá. Þetta hentaði ungu drengj-

Knattspymulið Breiðabliks í 3. flokki 1958. Fremri röð: Halldór Skaftason, Jakob Ólason, Jóhann H. Jónsson, Guðmundur Þórðarson og Helgi Vattnes. Efri röð: Hermann Hermannsson þjálfari, Geir Magnússon, Guðmundur H. Jónsson, Jón Ingi Ragnarsson, Reynir Jónsson, Guðmund Thorsbro, Daði E. Jónsson og Björgvin Guðmundsson formaður Breiðabliks.

Knattspyrnulið Aftureldingar 1950. Fremri röð: Friðrik Pétursson, Sigurjón Jóhannsson, Guðmundur Magnússon, Halldór Lárusson, Þorlákur Guðmundsson og Jón Ólafsson. Efri röð: Skúli Skarphéðinsson, Tómas Lárusson, Jón M. Guðmundsson, Helgi Jónsson og Skúli Skúlason. Myndin er tekin á Tungubökkum.

unum í Kópavogi vel og íþróttavöllurinn varð þeirra annað heimili. Kristbjörn Árnason var að alast upp í Kópavogi á þessum tíma og sagði frá í endurminningum sínum:

Eftir að fótboltavöllurinn var byggður varð hann daglegur vettvangur okkar svo sem áður er lýst. Við komum gjarnan upp úr hádeginu og vorum í fótbolta í tvo til þrjá klukkutíma, síðan var farið heim í kaffitímann og svo út á indíánaslóðir sem gátu endað með rosalegum bardögum eftir mikinn stríðsdans og hópefli. Eftir kvöldmatinn var alltaf farið á fótboltavöllinn þar sem allar kynslóðir spiluðu saman fótbolta. Við pollarnir vorum hafðir í vörn og við margir urðum síðar sérfræðingar í að renna okkur fyrir fætuna á stóru körlunum. Alveg var ég óhræddur við að renna mér í fætuna á glímukóngi Íslands og oft kom það fyrir að þessi stóri og prúði maður veltist um mig á vellinum. Maður gerði sér enga grein fyrir því þá að þetta gat verið hættulegt og aldrei varð Ármann [J. Lárusson] reiður við mig.¹⁵³

Þegar frá leið fóru menn að hugleiða að koma einhverju skipulagi á knattspyrnuna innan Breiðabliks. Steinn Guðmundsson var ráðinn þjálfari árið 1956 og heilmikið líf færðist í iðkun fótboldans. Tveir flokkar voru æfðir og léku ýmsa æfingaleiki þótt ekki færi mikið fyrir sigrum. Meira að segja var farið í keppnisferðir til Sandgerðis og Hveragerðis. Vannst annar leikurinn en hinn tapaðist og enginn veit lengur hvor var hvor. Hér er við hæfi að vitna í tíu ára afmælisblað Umf. Breiðabliks en þar segir svo frá þessum fyrstu árum knattspyrnunnar:

Knattspyrnuflokkur Breiðabliks háði hér marga hildi við nágrannana svo sem Hafnafirðinga, Sandgerðinga, Hvergerðinga, vörubílstjóra, afgreiðslumenn og púlshesta. Var svo komið að nálega var ekkert félag eða starfshópur sem ekki hafði fengið að kenna á hinum vígreifu köppum úr Kópavogi.¹⁵⁴

Sem fyrr segir voru íþróttamenn Aftureldingar að leika sér í knattspyrnu um þetta leyti og á þingi UMSK árið 1954 voru samþykkt tilmæli til stjórnarinnar um að koma á héraðsmóti í knattspyrnu. Ekkert varð úr því móti vegna ágreinings á milli Aftur-

eldingar og Breiðabliks. Á þinginu 1955 var málið tekið upp aftur og skipuð sáttanefnd með formann sambandsins sem oddamann. Sættir tókust en knattspyrnumótið fórst fyrir vegna lítillar æfingar leikmanna og erfiðleika við útvegum þjálfara. Á héraðsþingi snemma árs 1956 var aftur lögð fram tillaga um að halda héraðsmót í knattspyrnu um haustið og var hún einróma samþykkt. Stjórn UMSK sneri sér til stjórnar Breiðabliks og bað hana að sjá um mótið sem hún og gerði.

Eftir allan þennan aðdraganda fór fyrsta héraðsmótið loksins fram. Það var aðeins einn leikur, milli Aftureldingar og Breiðabliks. Hann var háður í september 1956 á leikvelli Fram í Reykjavík. Afturelding vann leikinn með þremur mörkum gegn tveimur.

Árið eftir var Karl Guðmundsson íþróttakennari og fyrrum landsliðsmaður í knattspyrnu fenginn til að þjálfa félögin tvö í því augnamiði að senda lið í knattspyrnukeppni landsmótsins á Þingvöllum. Félögin nutu auðvitað góðs af og bættu leik sinn. Sameinað lið félaganna stóð sig vel og náði silfursetinu á Þingvöllum undir merki UMSK. Eins leiks héraðsmótið fór fram á Valsvellið í Reykjavík 28.

sept. 1957 og nú tókst Blikum að svara fyrir sig. Þeir unnu leikinn 3:1.

Þetta sama sumar var knattspyrnudeild Breiðabliks formlega stofnuð og þá réðust menn í það stórvirki að taka þátt í annarri deild Íslandsmótsins. Ekki vann flokkurinn neina stórsigra, eiginlega þvert á móti. Það kom nefnilega í ljós að leikmennirnir sem höfðu vanist hinum litla velli á horni Kópavogsbrautar og Urðarbrautar áttu mjög undir högg að sækja á völlum í fullri stærð sem voru heimavellir annarra félaga.

Sumarið 1958 var Hermann Hermannsson ráðinn knattspyrnuþjálfari hjá UMSK. Hann var þjóðkunnur knattspyrnumaður, margfaldur Íslandsmeistari með Val og fyrrum landsliðsmarkvörður. Hann þjálfaði lið Aftureldingar og Breiðabliks í þrjá mánuði. Hjá Aftureldingu var það eldri deildin en Breiðablik hafði bæði eldri og yngri deild á að skipa. Auk þeirra æfðu ungmennafélagar í Bessastaðahreppi knattspyrnu í yngri deild. Ekki varð af því að Mosfellingar og Kópavogsbúar kepptu í hinum árlega knattspyrnuleik sem kallaður var héraðsmót UMSK. Af honum varð ekki vegna ósamkomulags um keppnisvöllinn sem virðist hafa verið regla frem-

Kaplið Breiðabliks sem fór til keppni við Vestmannaeyinga 1958. Fremri röð: Magnús Tryggvason, Björgvin Guðmundsson, Gunnlaugur Sigurgeirsson, Hilmar Björnsson og Sverrir Guðmundsson. Efri röð: Gylfi Guðmundsson, Ármann J. Lárusson, Grétar Kristjánsson, Sigmundur Eiríksson, Þorsteinn Steingrímsson og Árni Kristmundsson.

ur en undantekning hjá sparkendum félaganna.¹⁵⁵ Sumir þeirra voru kappsfullir um of og áttu jafn-vel til að láta hendur skipta ef þeim veitti miður á æfingum.¹⁵⁶

Ekki þótti knattspyrnumönnum Breiðabliks ráðlegt að fara aftur til keppni á Íslandsmótinu eftir hina óþægilegu eldskírn sem þeir hlutu þar árið 1957 og var það látið eiga sig næstu árin. Þess í stað var farið í keppnisferð til Vestmannaeyja sumarið 1958 sem enn er í minnum höfð meðal þátttakenda. Einn þeirra var Jón Ingi Ragnarsson, sem lengi hefur verið einn af máttarstólpum knattspyrnunnar innan Breiðabliks. Hann var þá 15 ára og hávaxnasti leikmaður í 3. flokki, sem fór til keppni í Vestmannaeyjum ásamt meistaraflokki. Síðar uxu margir jafnaldrarnir honum yfir höfuð en það er önnur saga.

Íþróttafélagin tvö í Eyjum, Þór og Týr, vildu bæði fá að keppa við gestina og fyrri daginn var gengið til orustu við Tý. Fyrst áttust yngri flokkarnir við og veitti gestunum betur en leiktíminn var stytur frá því venjulega. Svo gengust að þeir fullorðnu. Sigurður Grétar Guðmundsson lýsti þessu á litríkan hátt

Knattspyrnulið Aftureldingar og Breiðabliks sem kepptu sín á milli við vígslu malarvallarins á Varmá sumarið 1959. Fremri röð: Sverrir Guðmundsson B, Sigmundur Eiríksson B, Ingvi Guðmundsson B, Friðbjörn Guðmundsson B, Magnús Tryggvason B, Björgvin Guðmundsson B, Tómas Lárusson A, Sveinn Hlífar Skúlason A, Óskar Sigurbergsson A og Daníel Benjamínsson A.

Efri röð: Sigvaldi Ragnarsson B, Ármann J. Lárusson B, Grétar Kristjánsson B, Jón Ingi Ragnarsson B, Þorsteinn Steingrímsson B, Friðrik Pétursson A, Skúli Skarphéðinsson A, Halldór Lárusson A, Haukur Níelsson A, Anton Sigurðsson A, Sigurður Skarphéðinsson A og Halldór Sigurðsson A.

í afmælisblaði Breiðabliks. Hart var barist og helst virtist honum að leikmenn álitu sjálfa sig nautabana en andstæðinginn tudda. Svo fór að sterkasti leikmaður Breiðabliks, varnartrölilið Ármann J. Lárusson, hlaut skurð á enni sem þurfti að sauma saman. Varamenn voru engir og þá var sendur hraðboði í búningsklefann til drengjanna og Jón Ingi beðinn að hlaupa í skarðið. Ekki þurfti að biðja hann tvisvar þannig að hann lék sinn fyrsta leik með meistara-flokki 15 ára gamall og þá nýbúinn að leika með 3. flokki. Jafntefli varð í leiknum.

Frá vígsluleiknum á Varmá 1959. Knötturinn stefnir í mark Breiðabliks. Ármann J. kemur Friðbiri Guðmunds-syni markverði til hjálpar og býst til að bjarga á línu.

Daginn eftir var keppt við Þór og aftur unnu gestirnir í yngri flokksnum. Ekkert var sagt frá úrslitum í þeim eldri sem gefur vísbendingu um að Eyjamönnum hafi veitt betur. Ekki var harkan minni þá eins og segir í frásögn Sigurðar Grétars: „Var sá leikur líkur þeim fyrri nema að nú virtist enginn vera nautabani en allir tuddar.“ Jón Ingi lék báða leikina þann dag og Sigurður Grétar skjalfesti þetta þannig: „Jón Ingi keppti alla fjóra leikina og slapp lifandi. Var það þakkað því að honum hefði ætíð tekist að flýja andstæðingana á réttu augnabliki.“¹⁵⁷

Á afmælisári Umf. Aftureldingar 1959 tókst félaginu að fullgera malarvöll við Varmá og var hann vígður 12. júní 1959. Hápunktur dagsins var knattspyrnuleikur milli eldri flokka Aftureldingar og Breiðabliks. Heimamenn lögðu sig alla fram á þessum hátíðisdegi og gersigruðu Kópavogsbúa 6:2. Þetta snerist við á héraðsmótinu því þar sigraði Breiðablik.

Þegar kom að héraðsmótinu 1960 voru Blikar á mikilli uppleið og gersigruðu Mosfellinga í þessum eina leik sem héraðsmótið var. Lokatölur urðu 8:2

Kópavogsbúum í vil. Röskum sveinum þótti þunnur þrettándi að keppa einu sinni á ári í héraðsmóti og á þingi UMSK árið 1961 var flutt tillaga um að breyta keppnisfyrirkomulagi mótsins þannig að leiknar væru tvær umferðir, heima og að heiman og markafjöldi réði úrslitum væru félögin jöfn að stigum. Þetta rann greiðlega í gegn á þinginu en var þó aldrei notað í héraðsmóti því það féll niður sumarið 1961.

Héraðsmótið féll einnig niður sumarið 1962. Helsta ástæðan var sú að knattspyrnan hafði lagt upp laupana hjá Aftureldingu en risið upp hjá Breiðablik. Þar á bæ lögðu menn meiri áherslu á keppni í Íslandsmótinu en hið rislaga héraðsmót sambandsins sem fallið var í dvala. Breiðablik var þá eina félag sambandsins sem nokkuð kvað að á knattspyrnusviðinu og þar var æft í öllum flokkum. Öll hin félögin að Dreng undanskildum héldu úti einhverjum knattspyrnuæfingum en tóku ekki þátt í opinberum mótum. Þannig var staðan í lok þessa tímabils þegar liðin voru 40 ár frá stofnun sambandsins.¹⁵⁸

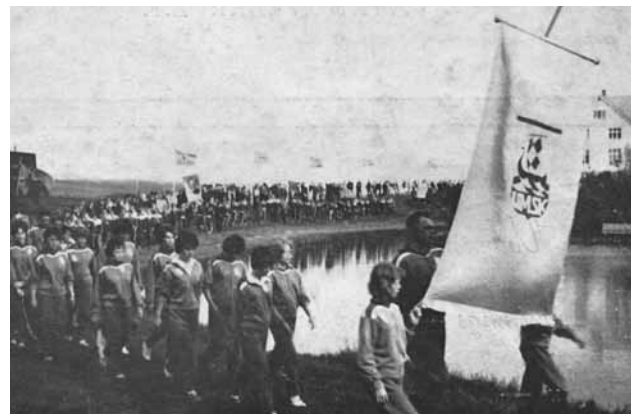

Aftur að Laugum 1961

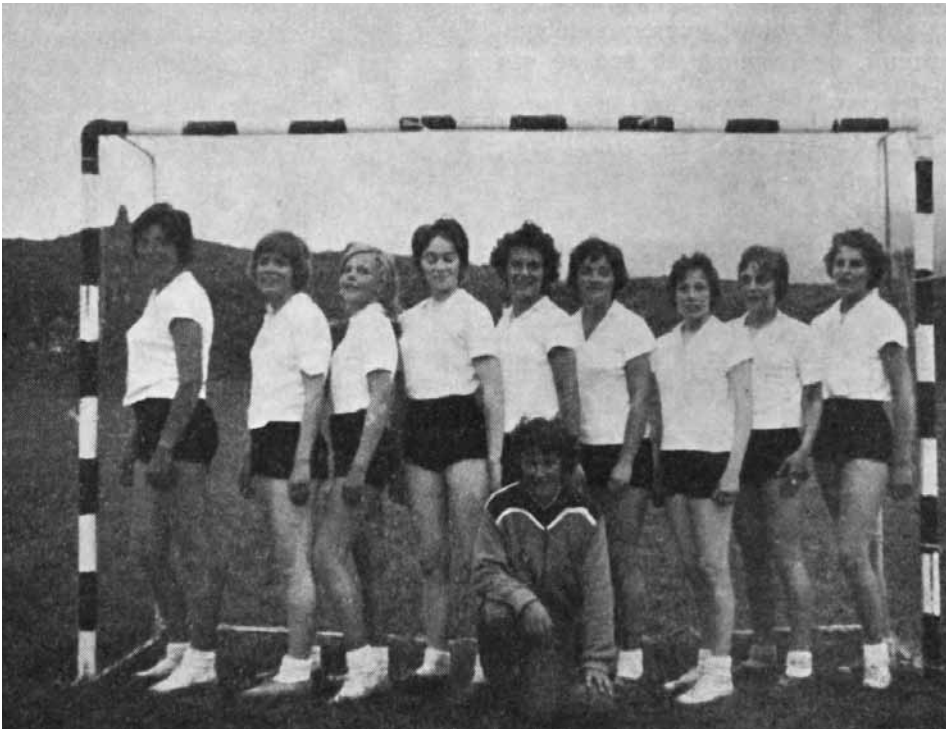
Aftur héldu ungmennafélögin landsmót á Laugum í Þingeyjarsýslu árið 1961. Gestgjafar voru Suður-Þingeyingar, sérstakur þjóðflokkur, sem voru hreint ekkert óánægðir með sjálfa sig og sína frammistöðu innan ungmennafélagshreyfingarinnar. Það sem meira var, þeim var það alveg óhætt því HSP var ótrúlega öflugt samband miðað við mannfjölda og stærð. Þeir veittu Skarphéðinsmönnum harða keppni á mótinu þótt hinir síðarnefndu væru þrefalt mannfleiri. Skarphéðnar sigruðu naumlega í stigakeppninni en Þingeyingar voru á hælum þeirra. Kjalnesingar, sem áttu fjórða fjölmennasta sambandið innan UMFÍ, gerðu ekki miklar rósir og náðu aðeins níunda sæti á mótinu með 24,5 stig.

Kjalnesingar máttu muna sinn fífil fegri á landsmótunum. Eftir fljúgandi start og sigur í Haukadal 1940 höfðu þeir smám saman dregist aftur úr hinum samböndunum. Þeir sendu þó handboltalið

Mannfjöldi við sýningarpallinn á landsmótinu á Laugum 1961. Fjær sést skólasetrið og tjaldbúðir gesta og keppenda.

Kjalnesingar ganga fylktu liði til íþróttavallarins á Laugum 1961. Fánaberi er Ármann J. Lárusson.

Handknattleikslíð stúlkna úr Umf. Breiðablik sem vann frægan sigur að Laugum 1961. Áslaug Arthúrsdóttir, Guðný Hanna Guðmundsdóttir, Ester Magnúsdóttir, Sigrún Kristinsdóttir, Kristín Harðardóttir, Ester Bergmann, Bára Eiríksdóttir, Sigrún Ingólfssdóttir og Svava Magnúsdóttir. Armdís Björnsdóttir markmaður fyrir framan.v

kvenna á mótið og tólf manna hóp að auki sem aðallega keppti í frjálsíþróttum. Nú voru Kjósaringar og Mosfellingar fjarri góðu gamni því langflestir í þessum hópi voru frá Ungmennafélaginu Breiðabliki í Kópavogi. Janus Eiríksson í Óskoti lét sig þó ekki vanta og keppti á sínu áttunda landsmóti í röð. Hann var orðinn 39 ára gamall og lét spretthlaupin eiga sig að þessu sinni. Hann tók þess í stað þátt í jurtagreiningu en komst ekki í úrslit. Enginn tók þátt í sundi frá UMSK enda var synt í sömu ísköldu tjörninni og 1946. Slíkt létu hitakærir Kjalnesingar ekki bjóða sér og sátu heima.

Frjálsíþróttir innan UMSK voru í öldudal og það sýndi sig á landsmótinu. Besta árangri Kjalnesinga í frjálsíþróttum náði elsti keppandinn, Þorsteinn Alfreðsson, sem varð annar í kringlukasti. Kristín Harðardóttir varð þriðja í langstökki en aðrir náðu sér lítið á strik. Hörður Ingólfsson var meðal keppenda í langstökki en gerði öll stökk sín ógild. Ármann J. Lárusson varð sjötti í kúluvarpi og Ester Bergmann sömuleiðis í 100 metra hlaupi. Allt var þetta gott og gilt en húrrahrópin létu á sér standa.

Glíman var síðust á dagskrá íþróttanna og þar réðust úrslitin í mótinu. Hið fornfræga félag, Ung-

mennafélag Reykjavíkur hið síðara, var í andarslitrunum en fyrir það hafði áttfaldur glímukóngur Íslands, Ármann J. Lárusson, keppt allan sinn glímuferil. Nú hafði hann gengið til liðs við Breiðablik og vann glímuna á landsmótinu undir merki UMSK. Hann háði þarna harða keppni við Sigurjón Guðmundsson sterka og Haugsbræður, frændur sína úr Flóanum, sem röðuðu sér í fjögur næstu sætin og tryggðu sigur HSK á mótinu. Innganga Ármanns var hvalreki fyrir UMSK og hann átti eftir að vinna marga glímusigra undir merki þess.

En það voru gullstúlkur Breiðabliks sem björguðu heiðri Kjalnesinga með frammistöðu sinni í handknattleiknum. Þær höfðu æft vel undir handleiðslu Harðar Ingólfssonar og Frímans Gunnlaugssonar og það skilaði sér á mótinu. Þær unnu sér þáttttökurétt á landsmótinu með því að sigra Keflvíkinga 8:6 í undankeppni. Þegar til Lauga kom voru andstæðingarnir frá HSP og UMSB. Sigur vannst gegn Borgfirðingum 8:2 og heimastúlkur Þingeyinga voru lagðar að velli 6:2. Þar með unnu Breiðabliksstúlkur glæstan sigur og frammistaða þeirra gladdi hjörtu keppnishópsins.

Gestur Guðmundsson

Gestur Guðmundsson fæddist í Rauðbarðaholti í Hvammssveit, Dalasýslu 12. febrúar 1923. Foreldrar hans voru bændahjónin Sigríður Guðmundsdóttir og Guðmundur Eggertsson. Árs-gamall fluttist Gestur með foreldrum sínum á Nýp á Skarðsströnd og ólst þar upp í hópi sex systkina framundir tvítugsaldur. Snemma árs 1943 fluttist Gestur til Reykjavíkur og settist þar að. Hann kvæntist Kristínu Katarínusdóttur frá Bakka í Seyðisfirði árið 1946 og ári síðar settust þau að í Kópavogi. Þar bjuggu þau í 45 ár og eignuðust einn son.

Gestur átti hugmyndina að stofnun ungmennafélagsins Breiðabliks í Kópavogi og vann að því manna mest ásamt félaga sínum Guðmundi Guðmundssyni. Þá höfðu þeir starfað saman í Framfarafélagi Kópavogs, sem var fyrsta félagið sem stofnað var í hinu unga sveitarfélagi. Þeir voru orðnir nokkuð þreyttir á pólitísku þrasi og deilumálum innan þess og þar sem þeir sátu á steini fyrir utan heimili Gests á Skjólbrautinni sagði hann fyrirvaralaust við félaga sinn: „Eigum við ekki bara að stofna ungmennafélag Guðmundur?“

Guðmundur hélt nú það og drifnir áfram af nýrri hugsjón og eldmóði byrjuðu þeir að ganga í hús og kynna hugmyndir sínar. Teningnum var kastað og félagið var stofnað 12. febrúar 1950 á 27 ára afmælisdegi Gests og varð hann ritari þess fyrstu fjögur árin. Aftur kom hann inn í stjórnina eftir nokkurt hlé árið 1963 og var formaður félagsins árin 1967 til 1972. Alls sat hann 18 ár í stjórn félagsins og lagði mikið af mörkum. Hann var akkerið í stjórn Breiðabliks, mikil driffjöður og sá sem dró vagninn. Hann gat verið stoltur af árangrinum því þegar hann lét af formennsku var þetta litla félag orðið langfjölmennasta ungmennafélag landsins. Óhætt er að segja að hann verðskuldi nafnbótina „faðir Breiðabliks.“

Gestur ritaði stílhreina og fagra rithönd og var prýðilega ritfær. Hann var því eftirsóttur sem ritari á fundum og þingum ungmennafélaga og þá ekki

*Gestur Guðmundsson
formaður Breiðabliks og
UMSK.*

síð hjá UMSK. Hann var kjörinn í stjórn sambandsins á fyrsta þingi sem hann sótti árið 1950 og var ritari þess um átta ára skeið. Nokkrum árum síðar var hann aftur kjörinn í stjórn og sat þá í stjórninni í sex ár, síðustu tvö árin sem formaður.

Hann tók við formennskunni af Úlfari Ármannssyni sem hafði þetta um Gest að segja: „Gestur var vel skipulagður í sínum félagsmálum og ákaflega traustur. Rólegur og yfirvegaður og tókst alltaf að leysa málin á hinn besta hátt og komast að góðri niðurstöðu. Sérstaklega dagfarsprúður og þurfti aldrei að hækka róminn við nokkurn mann. Hann var einfaldlega frábær samstarfsmaður.“

Þessi mikli félagsmálamaður var einnig í vara-stjórn UMFÍ um sex ára skeið og honum var veitt gullmerki Íþróttasambands Íslands fyrir störf sín að ungmenna- og íþróttamálum. Hann hlaut einnig félagsmálaverðlaun UMSK árið 1968 og var vel að þeim kominn. Þá var hann í hópi fyrstu heiðursfélaga Umf. Breiðabliks á 30 ára afmæli félagsins. Hann var sífellt tilbúinn að leggja lið, jákvæður og mildur í hvatningu sinni, enda vinsæll maður.

Árið 1992 fluttust Gestur og kona hans til Írlands til sonar síns sem bjó þar þá og þar bjuggu þau í 14 ár. Árið 2006 komu þau aftur til Íslands og settust að á Egilsstöðum. Kristín, kona Gests, lést árið 2008 en hann bjó á Egilsstöðum til æviloka og lést þar 23. júlí 2012 hátt á níráðisaldri.¹⁵⁹

Saga sambandsins

Til eru þeir menn sem þykir lítið til þess koma að saga hreyfingarinnar sé varðveitt og finnst því fé illa varið sem látið er renna til söguritunar. Hinir eru þó miklu fleiri sem gera sér ljóst að hreyfing án sögu er stödd í tómarúmi og veit ekki á hvaða vegferð hún er. Einn af þeim mönnum var Axel Jónsson, formaður UMSK til sex ára á sjötta áratugnum. Á þinginu 1956, þegar hann lét af formennsku, vakti hann máls á nauðsyn söguritunar og færði eftirfarandi rök fyrir máli sínu eins og segir í þinggerð:

Þá taldi hann rétt að hafist væri handa nú þegar að rita sögu sambandsins, því hætt væri við þegar tímar liðu að mörg mikilsverð atriði í starfsemi sambandsins myndu gleymast nema eitthvað væri aðhafst í þeim efnum. Þá bærí nauðsyn til þess að geyma vel öll skjöl samtakanna sem gætu beint eða óbeint stuðlað að sem merkustu og bestu frásögnum um starfsemi sambandsins. Á 40 ára afmæli sambandsins kvað Axel mjög æskilegt og viðeigandi að gefa út slíkt rit sem yrði afmælisrit sambandsins og félaga þess.¹⁶⁰

Þar með var boltinn farinn að rúlla og á næsta héraðsþingi upplýsti formaðurinn, Ármann Pétursson, að nefnt hefði verið við Loft Guðmundsson, rithöfund frá Þúfukoti í Kjós, að taka söguritunina að sér. Axel Jónsson tók til máls og beindi því til félaganna að þau skráðu sína eigin sögu og varðveittu ljósmyndir er greindu frá starfi þeirra. Samþykkt var að hefja þegar framkvæmdir í þessu efni og fá ritfæran mann til að skrá söguna.¹⁶¹

Loftur Guðmundsson tók að sér að ritstýra verkinu og árið 1962 kom út 40 ára afmælisrit UMSK. Það var 50 blaðsíðna rit í meðalstóru broti með allmiklu lesmáli og töluverðu af myndum. Meginhluti ritsins voru greinar 20 félagsmanna í einstökum ungmennafélögum sem sögðu af ýmsu frásagnarverðu í þeirra heimabyggð.

Loftur eyddi miklu rými í að harma hversu litlar heimildir væru finnanlegar um fyrstu ár UMSK og gafst þessvegna upp við að skrifa heillega sögu sam-

Loftur Guðmundsson frá Þúfukoti í Kjós ritstýrði 40 ára afmælisblaði UMSK.

bandsins. Hann tók í staðinn þann kost að helga ritið aðallega tildrögum að stofnun þess og hugsjónum ungmennafélaganna sem að því stóðu. Einnig var farið lauslega yfir söguna á nokkrum blaðsíðum í lokin. Þrátt fyrir þetta er nokkrar góðar heimildir að finna í ritinu, þökk sé greinum fimm hinna 20 meðhöfunda Lofts. Ein sú merkasta var eftir Steina Guðmundsson á Valdastöðum og sagði frá stofnun Umf. Drengs. Flestar þessar greinar fjölluðu þó mest um daglegt atvinnulíf á sambandssvæðinu en lítið um sögu sambandsins. Töldu sumir Kjalnesingar að ritstjórnin hefði verið fremur slök hjá rithöfundinum.¹⁶²

Fleiri urðu afmælisritin ekki fyrr en árið 2012 þegar Jón M. Ívarsson hófst handa við að skrifa niður fyrsta 20 ára kaflann í sögu Ungmennasambands Kjalarnesþings. Þetta er annar 20 ára kaflinn í þeirri 100 ára sögu sem stöðugt er að verða til.

40 ára afmælið

Fleira vildu menn gera í sambandi við 40 ára afmælið en gefa út blað og á þinginu 1962 var samþykkt að stjórn myndi skipa nefnd sér til aðstoðar um framkvæmd afmælishátíðar af þessu tilefni. Gert var ráð fyrir að halda afmælisveislu í einu af félagsheimilinum á félagssvæðinu.

En þessa nefndaskipun dagaði uppi og árið leið án þess að afmælisbarnið væri heiðrað á nokkurn hátt nema hvað afmælisritið kom út sem fyrr segir. Þegar leið að ársþingi 1963 sáu stjórnarmenn að við svo

Gestabókin frá Dreng var fagurlega útskorin.

búið mátti ekki standa og ákváðu að bjarga í horn með því að halda afmælisveislu samhliða þinginu.

Því var það að Páll Ólafsson, formaður UMSK, kvaddi sér hljóðs í hádeginu á þingi sambandsins, sem haldið var í Hlégarði 17. mars 1963 og tilkynnti þingfulltrúum að þeir væru boðnir í afmæliskaffi kl. þrjú um daginn ásamt nokkrum boðsgestum frá ÍSÍ og UMFÍ.

Nokkrir höfðu þó haft pata af þessari fyrirhuguðu veislu og Haraldur Jónsson, formaður Ungmennafélagsins Drengs, stóð upp í hófinu og afhenti Páli gestabók með viðarspjöldum fagurlega útskornum með merki UMSK og ártölunum 1922 og 1962. Var hún þegar tekin í notkun. Þá stóð upp Gestur Guðmundsson, stjórnarmaður í Ungmennafélaginu Breiðabliki og færði sambandinu aðra gestabók. Eitthvað hafði þessi tímasetning ruglað Breiðabliksmenn í ríminu því á titilblaðinu var skrautritað ártalið 1963. Bókin var engu að síður þegin með þökkum og notuð sem gestabók árþinganna næstu árin.

Afmæliskaffið sóttu 35 manns og þar á meðal Gísli Halldórsson, forseti ÍSÍ og Hermann Guðmundsson framkvæmdastjóri. Einnig komu góðir gestir frá UMFÍ, Stefán Ólafur Jónsson stjórnarmaður og Skúli Þorsteinsson framkvæmdastjóri. Margar ræður voru haldnar og tíminn flaug hratt við húrrahróp og lófaklapp. Tæpum fjórum tímum síðar var þingstörfum fram haldið og þá var þessu síðbúna afmælishófi lokið.¹⁶³

Gestur Guðmundsson afhenti bók frá Breiðabliki í 40 ára afmælishófinu.

Stjórnir UMSK 1943-1962

12. des. 1943 til 10. des. 1944

Gísli Andr�sson	formaður
Guðmundur Vigfússon	ritari
Ólafur �or�arson	gjaldkeri

varastjórn:

Grímur Norðdahl
Sigr dur Ingimarsdóttir
Tómas Þorvarðarson

10. des. 1944 til 9. des. 1945

Gísli Andr�sson	formaður
Sigr�dur Ingimarsdóttir	ritari
Ólafur �or�arson	gjaldkeri

varastjórn:

Ragnheiður Finnsdóttir
Kristín Jónsdóttir
Njáll Guðmundsson

9. des. 1945 til 24. n v. 1946

Gísli Andr�sson	formaður
Teitur Guðmundsson	ritari
Ólafur �or�arson	gjaldkeri

varastjórn:

J el J elsson
Ólafur Bjarnason
Njáll Guðmundsson

24. n v. 1946 til 22. feb. 1948

Gísli Andr�sson	formaður
Teitur Guðmundsson	ritari
Ólafur �or�arson	gjaldkeri

varastjórn:

Halldór Lárusson
Ólafur Bjarnason
Njáll Guðmundsson

22. feb. 1948 til 11. des. 1949

Gísli Andr�sson	formaður
Teitur Guðmundsson	ritari
Ólafur �or�arson	gjaldkeri

varastjórn:

Njáll Guðmundsson
Bjarni Þorvarðarson
Halldór Lárusson

11. des. 1949 til 17. des. 1950

Axel Jónsson	formaður
Bjarni Þorvarðarson	ritari
Magnús Lárusson	gjaldkeri

varastjórn:

Njáll Guðmundsson
Páll Ólafsson
Jón M. Guðmundsson

17. des. 1950 til 22. mars 1952

Axel Jónsson	formaður
Bjarni Þorvarðarson	ritari
Magnús Lárusson	gjaldkeri
Ármann Pétursson	varaformaður
Gestur Guðmundsson	br�fritari

varastjórn:

Jón M. Guðmundsson
Teitur Guðmundsson

Njáll Guðmundsson

23. mars 1952 til 28. feb. 1953

Axel Jónsson	formaður
Gestur Guðmundsson	fundaritari
Hörður Ingólfsson	gjaldkeri
Ármann Pétursson	varaformaður
Páll Ólafsson	br�fritari

varastjórn:

Ólafur Ólafsson
Lárus Halldórsson

Grímur Norðdahl

Gísli Andr sson   Neðra-Hálsi var formaður UMSK   sex  r.

Axel Jónsson   Felli st yr i UMSK einnig   sex  r.

Stjórn UMSK 1955-1956. Gunnar Sigurðsson meðstjórnandi, Ármann Pétursson varaformaður, Axel Jónsson formaður, Páll Ólafsson gjaldkeri og Gestur Guðmundsson ritari. Myndin tekin á þingi UMSK í barnaskólanum í Ásgarði 1959.

28. feb. 1953 til 27. mars 1955

Axel Jónsson	formaður
Gestur Guðmundsson	ritari
Páll Ólafsson	gjaldkeri
Ármann Pétursson	varaformaður
Sveinn Þórarinnsson	bréfitari

varastjórn:

Gunnar Guðmundsson
Helgi Jónsson
Teitur Guðmundsson
Njáll Guðmundsson
Skúli Skarphéðinnsson

27. mars 1955 til 3. mars 1956

Axel Jónsson	formaður
Gestur Guðmundsson	ritari
Páll Ólafsson	gjaldkeri
Ármann Pétursson	varaformaður
Sig. Gunnar Sigurðsson	meðstjórnandi

varastjórn:

Helgi Jónsson
Njáll Guðmundsson
Kristján Þorgeirsson
Gunnar Guðmundsson
Guðjón Hjartarson

3. mars 1956 til 3. mars 1957

Ármann Pétursson	formaður
Gestur Guðmundsson	ritari
Páll Ólafsson	gjaldkeri
Gunnar Sigurðsson	varaformaður
Hjalti Sigurbjörnsson	meðstjórnandi

varastjórn:

Gunnar Guðmundsson
Jón Ólafsson
Steinar Ólafsson
Jóhann Jónsson
Sveinn Þórarinnsson

3. mars 1957 til 2. mars 1958

Ármann Pétursson	formaður
Gestur Guðmundsson	ritari
Páll Ólafsson	gjaldkeri
Gunnar Sigurðsson	varaformaður
Steinar Ólafsson	meðstjórnandi

varastjórn:

Hafsteinn Árnason
Sveinn Þórarinnsson
Jón Ólafsson
Njáll Guðmundsson
Gunnar Guðmundsson

Stjórn UMSK 1957-1958. Steinar Ólafsson meðstjórnandi, Gunnar Sigurðsson varaformaður, Ármann Pétursson formaður, Páll Ólafsson gjaldkeri og Gestur Guðmundsson ritari. Myndin tekin á þingi UMSK í barnaskólanum í Ásgarði 1959.

2. mars 1958 til 1. mars 1959

Ármann Pétursson	formaður
Gestur Guðmundsson	ritari
Páll Ólafsson	gjaldkeri
Gunnar Sigurðsson	varaformaður
Steinar Ólafsson	meðstjórnandi

varastjórn:

Hafsteinn Árnason
Samúel Guðmundsson
Bjarni Þorvarðarson
Njáll Guðmundsson
Guðmundur Magnússon

1. mars 1959 til 6. mars 1960

Páll Ólafsson	formaður
Samúel Guðmundsson	ritari
Steinar Ólafsson	gjaldkeri
Sig. Gunnar Sigurðsson	varaformaður
Stefán Eypórsson	meðstjórnandi

varastjórn:

Njáll Guðmundsson
Guðmundur Magnússon
Hafsteinn Árnason
Bjarni Þorvarðarson
Björgvin Guðmundsson

6. mars 1960 til 12. mars 1961

Páll Ólafsson	formaður
Samúel Guðmundsson	ritari
Steinar Ólafsson	gjaldkeri
Sig. Gunnar Sigurðsson	varaformaður
Stefán Eypórsson	meðstjórnandi

varastjórn:

Njáll Guðmundsson
Tómas Sturlaugsson
Hafsteinn Árnason
Bjarni Þorvarðarson
Björgvin Guðmundsson

12. mars 1961 til 4. mars 1962

Páll Ólafsson	formaður
Samúel Guðmundsson	ritari
Stefán Eypórsson	gjaldkeri
Steinar Ólafsson	varaformaður
Sigurður Skarphéðinsson	meðstjórnandi

varastjórn:

Njáll Guðmundsson
Hafsteinn Árnason
Tómas Sturlaugsson
Bjarni Þorvarðarson
Björgvin Guðmundsson

Stjórn UMSK 1959-1961. Steinar Ólafsson gjaldkeri, Gunnar Sigurðsson varaformaður, Páll Ólafsson formaður, Stefán Eyþórsson meðstjórnandi og Samúel Guðmundsson ritari. Myndin er tekin á þingi UMSK í skólahúsinu í Ásgarði 1959.

4. mars 1962 til 17. mars 1963

Páll Ólafsson	formaður
Einar Ólafsson	ritari
Sigurður Skarphéðinsson	gjaldkeri
Steinar Ólafsson	varaformaður
Guðmundur Óskarsson	meðstjórnandi

varastjórn:

Njáll Guðmundsson
Stefán Einarsson
Tómas Sturlaugsson
Bjarni Þorvarðarson
Hildimundur Sæmundsson

Svona var það '62

Fertugasta ár Ungmennasambands Kjalarnesþings markaði sín tímamót eins og öll ár gera yfirleitt. Því er ekki úr vegi að kortleggja stöðuna eins og hún blasti við árið 1962: Félögin innan UMSK voru aðeins fimm. Stóru félögin voru Afturelding með 232 félagsmenn, Breiðablik með 225 og Drengur með 152. Þá var vöxtur þéttbýlis í Mosfellssveit og Kópavogi ekki farinn að setja mark sitt á félögin. Litlu félögin tvö voru Umf. Kjalnesinga með 46 félaga og Bessastaðahrepps með 31. Samtals voru þetta 688 félagsmenn. Þetta gerði UMSK að fjórða fjölmennasta héraðssambandinu af þeim fjórtán sem störfuðu á landsbyggðinni. Aðeins Skarphéðinn, Eyfirðingar og Þingeyingar voru fjölmennari.¹⁶⁴

Aðeins voru haldin þrjú héraðsmót hjá UMSK: Í frjálsíþróttum, bridds og skák. Það var dálítið sérstakt að einmitt þetta ár féllu niður óvenjumörg mót sem haldin höfðu verið árlega um skeið. Þar

má nefna fjögurra-bandalagakeppnina í frjálsum, héraðsmót sveina í frjálsíþróttum, starfsíþróttamót og knattspyrnukeppni. Í öllum héraðsmótunum var ástæðan sú sama: Eitt félag hafði svo mikla yfirburði að hin félögin gáfust upp. Í sveinamótinu og knattspyrnunni voru það yfirburðir Breiðabliks í Kópavogi en í starfsíþróttum var það Drengur í Kjós sem bar hin félögin ofurliði.

Íþróttir voru í öldudal ef undan var skilið íþróttastarfið hjá Breiðablik. Þar blómgaðist íþróttalífið og félagið hafði á skömmum tíma vaxið hinum félögunum yfir höfuð. Það hafði yfirburði innan sambandsins á flestum sviðum, einkum í frjálsíþróttum, knattspyrnu og handknattleik en þar höfðu stúlkur félagsins tekið við hlutverkinu af félagskonum Aftureldingar og Drengs á landsmótum UMFÍ sem annarsstaðar.

Hin fyrrum svo öflugum félög, Afturelding og Drengur, höfðu dalað að sama skapi. Fram að þessu höfðu þau átt afreksmenn í frjálsíþróttum en um

Þessar mundir voru flestir þeirra að leggja skóna á hilluna og engir tóku við. Engar æfingar voru í frjálsíþróttum hjá þessum félögum árið 1962 en allsstaðar var einhver knattspyrna nema hjá Dreng. Handboltastúlkur Aftureldingar æfðu dálítið um sumarið en Kjósarstúlkur lögðu boltann á hilluna eftir að hafa stundað boltaleik í 22 ár.

Afturelding hafði átt frambærilegt karlalið í handbolta um 14 ára skeið og þeir náðu meira að segja nokkrum Íslandsmeistartitlum í annarri deild á þessu tímabili. Þetta voru hinir frægu „dvergarnir sjö“ en á afmælisárinu virðist Mjallhvít hafa yfirgefið liðið því það lagðist niður og munaði um minna. Þar fór eins og stundum hefur gerst að góður liðshópur hélt saman löngu eftir að hans tími var útrunninn og endurnýjun varð engin. Því fór sem fór.

Héraðsmót í skák og bridds voru haldin árið 1962 en hurfu úr sögunni að því loknu. Briddsið átti þó endurkomu síðar en engum sögum fer af skákmótum á vegum UMSK eftir þetta. Hinsvegar áttu skákmenn UMSK eftir að gera garðinn frægan á mótum UMFÍ en það beið síns tíma. Þessi staða íþróttanna kristallaðist í slöku gengi UMSK á landsmótinu á Laugum árið 1961 þegar sambandið endaði í níunda sæti. En þetta var botninn í frammistöðu sambandsins og eftir þetta lá leiðin upp á við en það vissu menn þó ekki árið 1962.

Hin gamalgrónu félög, Afturelding og Drengur, stóðu vel að vígi með stór og vel búin félagsheimili og íþróttavelli. Hjá Breiðablik hafði aðstaðan lengi verið frumstæð en stóð að öllu leyti til bóta enda var mikill kraftur í þessu yngsta ungmennafélagi sambandsins. Kjalarnesingar áttu hlutdeild í samkomuhúsinu Klébergi og aðgang að æfingavelli og Álftnesingar höfðu afnot af barnaskólanum á staðnum.

Jón M. Ívarsson söguritari.

Ungmennasamband Kjalarnesþings stóð vel að vígi félagslega. Ársþingin voru fjölmenn og öflug og þangað sótti mikill fjöldi félagsmálagarpa. Hinsvegar voru þau næstum einkynja og konur afar sjaldséðar á þeim vettvangi. Breiðablik var með eina kvenfulltrúann á héraðsþinginu 1962 en hin félögin voru algjört karlaveldi eins og oftast áður.

Stjórnin var vel mönnuð og samhent en rekstrarhalli var á árinu 1962 sem nam 42 þúsund krónum af 70 þúsund króna ársveltu. Hallinn var nálægt því að vera 10 mánaða kaup verkamanns og stafaði fyrst og fremst af kostnaði vegna útgáfu afmælisritsins. Þar á móti kom eign í lager afmælisritsins sem var 52 þúsund króna virði. Þetta stóð því allt til bóta eftir því sem ritið seldist enda rættist mjög úr fjárhagnum árið eftir. Eignir sambandsins voru einkum íþróttahöld og nokkur fjárupphæð í banka. Hrein eign nam 40 þúsund krónum sem var engin stórupphæð en bar því vitni að stjórnarmenn höfðu kunnað fótum sínum forráð í fjármálum. Það var því engin ástæða til annars fyrir Kjalnesinga en að líta vonglaðir fram á veginn á fjörutíu ára afmæli sambandsins.

Tilvísanir

- ¹ *Skinfaxi* 1943, bls. 59-68.
- ² *Skinfaxi* 1946, bls. 120-128.
- ³ Jón M. Ívarsson: *Vormenn Íslands*, bls. 316-317.
- ⁴ *Mbl.* 8. mars 1987, bls. 44-45. / Jón M. Ívarsson: *Vormenn Íslands*, bls. 316-327.
- ⁵ Guðrún Tómasdóttir: Viðtal 31. jan. 2014.
- ⁶ Grímur Norðdahl: Viðtal 17. okt. 1991.
- ⁷ Skj. UMSK: Þinggerð UMSK 1945.
- ⁸ Árbók íþróttamanna 1951, bls. 87-88.
- ⁹ Skj. UMSK: Ársþing UMSK 1943.
- ¹⁰ *Mbl.* 20. júlí 1944, bls. 12.
- ¹¹ Tómas Lárusson: Viðtal 3. maí 2014.
- ¹² Árbók íþróttamanna 1944-1954, *Skinfaxi* og blaðagrein-
ar frá þessum árum.
- ¹³ Skj. UMSK: Vélritað skjal með héraðsmetum í frjáls-
íþróttum 1954.
- ¹⁴ Afrek kvenna tekin upp úr Árbókum íþróttamanna
1951-1955.
- ¹⁵ *Skinfaxi* 2:1940, bls. 104-107.
- ¹⁶ *Mbl.* 10. sept. 1985, bls. 22-24. / *Alþingismannatal 1845-
1995*, bls. 72-73. / Þinggerðir UMSK 1948-1962.
- ¹⁷ Ársskýrsla UMSK 1948, bls. 7.
- ¹⁸ Þinggerð UMSK 1948.
- ¹⁹ Skúli Skarphéðinsson: Viðtal 13. apríl 2014.
- ²⁰ Þuríður Hjaltadóttir: Viðtal 13. apríl 2014.
- ²¹ Soffía Finnbogadóttir: Viðtal 8. febrúar 2014.
- ²² Sigurður Skarphéðinsson: Viðtal 31. mars 2014.
- ²³ Grímur Norðdahl: Viðtal 17. okt. 1991.
- ²⁴ Skj. UMSK: Reglugerð um Ólafsstyttuna.
- ²⁵ Skj. UMSK: Vélrituð úrslit mótsins.
- ²⁶ Þinggerð UMSK 1963, bls. 2-3.
- ²⁷ Skj.UMSK: Þinggerð 1946, bls. 11.
- ²⁸ Þinggerð UMSK 1958, bls. 20.
- ²⁹ Guðrún Guðlaugsdóttir: Í veiðihug, bls. 137.
- ³⁰ Þuríður Hjaltadóttir: Viðtal 13. apríl 2014.
- ³¹ *Dagrenningur*, bls. 159-165.
- ³² Ársskýrsla Umf. Kjalnesinga 1944.
- ³³ *Kjalnesingur. Afmálsrit Umf. Kjalnesinga 1988*, bls. 6-7.
- ³⁴ Hreiðar Grímsson: Viðtal 22. des. 2014.
- ³⁵ Ólafía Lárusdóttir og Eiríkur Ellertsson: Viðtal 22. des.
2014.
- ³⁶ Skj. Drengs: Stjórnarfundur 9. mars 1953.
- ³⁷ Ólafur Þór Ólafsson: Viðtal 22. des. 2014.
- ³⁸ *Leiklist í Kjós*. Bæklingur 2014.
- ³⁹ Skj.UMSK.: Þinggerð UMSK 1943.
- ⁴⁰ *Skinfaxi* 1:1944, bls. 8-9.
- ⁴¹ Viðar Hreinsson o.fl.: *Saga Landsmóta*, bls. 106. / Val-
borg Lárusdóttir: Viðtal 31. jan. 2014. / Fríða Lárus-
dóttir: Viðtal 31. jan. 2014.
- ⁴² Árbók íþróttamanna 1946, bls. 52.
- ⁴³ Árbók íþróttamanna 1947, bls. 54.
- ⁴⁴ Árbók íþróttamanna 1948, bls. 62. / Skj. UMSK: Þing-
gerð UMSK 1948.
- ⁴⁵ Skj. UMSK: Þinggerð 1949.
- ⁴⁶ Árbók íþróttamanna 1951, bls. 86-87.
- ⁴⁷ Skj. UMSK: Fundur 22. júlí 1952.
- ⁴⁸ Tómas Lárusson: Viðtal 3. maí 2014.
- ⁴⁹ Árbók íþróttamanna 1953, bls. 63-68.
- ⁵⁰ Árbók íþróttamanna 1954, bls. 73.
- ⁵¹ Þinggerð UMSK 1954, bls. 2.
- ⁵² Tómas Lárusson: Viðtal 3. maí 2014.
- ⁵³ Árbók íþróttamanna 1956, bls. 204-205. / Þinggerð
UMSK 1957, bls. 3.
- ⁵⁴ *Mbl.* 19. sept. 1956, bls. 2. / Íslendingur 28. sept. 1956,
bls. 7.
- ⁵⁵ Þinggerð UMSK 1958, bls. 4. / Íslendingur 6. sept.
1957, bls. 2.
- ⁵⁶ Íslendingur 15. sept. 1961, bls. 2.
- ⁵⁷ Ársrit UMSE 1962, bls. 3.
- ⁵⁸ *Mbl.* 22. ágúst 1961, bls. 22. / [www.breidablik.is/
frjalsar/saga_deildarinnar/](http://www.breidablik.is/frjalsar/saga_deildarinnar/)
- ⁵⁹ Tómas Lárusson: Viðtal 3. maí 2014, ýmsar heimildir.
- ⁶⁰ Skj. UMSK: Þinggerð 1944.
- ⁶¹ *Mbl.* 5. maí 2008, bls. 24.
- ⁶² Þinggerð UMSK 1954, bls. 18.
- ⁶³ Þinggerð UMSK 1955, bls. 16.
- ⁶⁴ Þinggerðir UMSK 1943-1962.
- ⁶⁵ Þinggerð UMSK 1953, bls. 3.
- ⁶⁶ Þinggerð UMSK 1953, bls. 15.
- ⁶⁷ Þinggerð UMSK 1954, bls. 5.
- ⁶⁸ Þinggerð UMSK 1955, bls. 9.
- ⁶⁹ Þinggerð UMSK 1953, bls. 14.
- ⁷⁰ Þinggerð UMSK 1958, bls. 19.
- ⁷¹ Þinggerð UMSK 1955, bls. 5.
- ⁷² Þinggerð UMSK 1955, bls. 6.
- ⁷³ Þinggerð UMSK 1955, bls. 12.
- ⁷⁴ Þinggerðir UMSK 1953-1955.
- ⁷⁵ Þinggerð UMSK 1954, bls. 7.
- ⁷⁶ Þinggerð UMSK 1956, bls. 4.
- ⁷⁷ Þinggerð UMSK 1962, bls. 4.
- ⁷⁸ *Skinfaxi* 2:1949, bls. 104-112.
- ⁷⁹ Grímur Norðdahl: Viðtal 17. okt. 1991.

- ⁸⁰ *Skinfaxi* 2:1949, bls. 104-112.
- ⁸¹ Skj. UMSK: Þinggerð UMSK 1949.
- ⁸² Jón M. Ívarsson: Íþrótt- og ungmennafélagatal 1863-2014. / Björgvin Júníusson: Umf. Álftaness, söguágrip.
- ⁸³ Svava Ingimundardóttir: Viðtal 8. febrúar 2014.
- ⁸⁴ Skúli Skarphéðinsson: Viðtal 13. apríl 2014.
- ⁸⁵ Skj. UMSK: Þinggerð 21. nóv. 1948. / Viðar Hreinsson o.fl.: *Saga Landsmóta*, bls. 107-125.
- ⁸⁶ *Tíminn* 16. okt. 1952, bls. 8.
- ⁸⁷ Skj. UMSK: Fundargerð 14. okt. 1952.
- ⁸⁸ *Mbl.* 8. júlí 1989, bls. 36. / *Dagrenningur, aldarsaga Umf. Aftureldingar*, bls. 171.
- ⁸⁹ Borgþór Björnsson: Viðtal 2. des. 2014.
- ⁹⁰ Þinggerð UMSK 1954, bls. 2. / *Mbl.* 25. ág. 1953, bls. 2 og 26. ág. 1953, bls. 8.
- ⁹¹ Elín Ellertsdóttir: Viðtal 20. des. 2014.
- ⁹² Þinggerð UMSK 1956, bls. 2.
- ⁹³ *Skinfaxi* 3:1956, bls. 152-154.
- ⁹⁴ Skj. UMSK: Vélrituð úrslit þriggja efstu manna.
- ⁹⁵ Skj. UMSK: Vélrituð úrslit mótsins.
- ⁹⁶ Þinggerð UMSK 1959, bls. 5.
- ⁹⁷ Skj. UMSK: Vélrituð úrslit mótsins.
- ⁹⁸ Þinggerð UMSK 1960, bls. 9.
- ⁹⁹ Skj. UMSK: Mótabók í starfsíþróttum.
- ¹⁰⁰ Svava Ingimundardóttir: Viðtal 8. feb. 2014.
- ¹⁰¹ Bjarki Bjarnason og Magnús Guðmundsson: *Dagrenningur*, bls. 142-143.
- ¹⁰² Viðar Hreinsson o. fl.: *Saga Landsmóta*, bls. 127-150. / Jón M. Ívarsson: *Vormenn Íslands*, bls. 390-396.
- ¹⁰³ Skúli Skarphéðinsson og Þuríður Hjaltadóttir: Viðtal 13. apríl 2014. / Tómas Lárusson: Viðtal 3. maí 2014.
- ¹⁰⁴ *Mbl.* 19. okt. 2003, bls. 44. / *Dagrenningur* 1959, bls. 27-29. / Hér.Mos.: Mótabók Aftureldingar og Drengs. Skúli Skarphéðinsson: Viðtal 13. apríl 2014.
- ¹⁰⁵ Hér.Mos. Mótabók Aftureldingar og Drengs.
- ¹⁰⁶ Árbók íþróttamanna 1955, bls. 36.
- ¹⁰⁷ Ársskýrslur Aftureldingar og Drengs til UMFÍ 1956.
- ¹⁰⁸ *Tíminn* 12. nóv. 1957, bls. 4.
- ¹⁰⁹ Viðar Hreinsson o. fl.: *Saga Landsmóta*, bls. 151-176.
- ¹¹⁰ Skúli Skarphéðinsson: Viðtal 13. apríl 2014.
- ¹¹¹ Skj.UMSK: Vélrituð yfirlýsing með undirskrift þátttakenda.
- ¹¹² *Skinfaxi* 3:1956, bls. 99-106 og *Skinfaxi* 2:1957, bls. 59-62.
- ¹¹³ Skj. Umf. Drengs: Aðalfundur 18. jan. 1935.
- ¹¹⁴ Skj. Umf. Drengs. Aðalfundargerðir 1932-1946. / Ársskýrslur Umf. Drengs 1942-1946. / *Mbl.* 23. júní 1946, bls. 12.
- ¹¹⁵ Skj. UMSK: Þinggerð UMSK 1943, bls. 79-80.
- ¹¹⁶ Ársskýrsla UMSK til UMFÍ 1946.
- ¹¹⁷ Ársskýrsla UMSK til UMFÍ 1953.
- ¹¹⁸ *Ungmennasamband Kjalarnesþings 40 ára*, bls. 11 og 40.
- ¹¹⁹ Bjarki Bjarnason og Magnús Guðmundsson: *Dagrenningur*, bls. 136.
- ¹²⁰ *Skinfaxi* 2:1951, bls. 77-81.
- ¹²¹ *Skinfaxi* 2:1951, bls. 89.
- ¹²² *Vísir* 28. okt. 1963.
- ¹²³ Skj.Drengs. Aðalfundur 26. jan. 1941.
- ¹²⁴ Soffía Finnbogadóttir: Viðtal 8. febrúar 2014.
- ¹²⁵ Ólafía Lárusdóttir: Viðtal 6. nóv. 2014.
- ¹²⁶ Tómas Lárusson: Viðtal 3. apríl 2014.
- ¹²⁷ Guðrún Tómasdóttir, Valborg Lárusdóttir og Fríða Lárusdóttir: Viðtöl 31. jan. 2014.
- ¹²⁸ Salóme Þorkelsdóttir: Viðtal 11. mars 2014.
- ¹²⁹ Svava Ingimundardóttir: Viðtal 8. feb. 2014.
- ¹³⁰ Svava Ingimundardóttir: Viðtal 8. feb. 2014.
- ¹³¹ Þóra Jónsdóttir: Viðtal 4. desember 2014.
- ¹³² Viðar Hreinsson o.fl.: *Saga landsmóta UMFÍ*.
- ¹³³ Steinar J. Lúðvíksson: *Handkenattleiks bókin* I, bls. 115. / *Breiðablik* 20 ára 1970, bls. 19-20.
- ¹³⁴ Ársskýrsla Umf.A 1948, bls. V.
- ¹³⁵ Skj. UMFÍ: Bréf UMSK til stjórnar UMFÍ dags. 2. maí 1949.
- ¹³⁶ Tómas Lárusson: Viðtal 3. maí.
- ¹³⁷ Tómas Lárusson: Viðtal 3. maí 2014.
- ¹³⁸ Steinar J. Lúðvíksson: *Handkenattleiks bókin*, bls. 113.
- ¹³⁹ *Dagrenningur*, bls. 124-127. / Árbækur íþróttamanna 1951-1956.
- ¹⁴⁰ Kristín Harðardóttir: Viðtal 16. jan. 2015.
- ¹⁴¹ Þjóðviljinn 12., 13. og 14. ágúst 1959.
- ¹⁴² Skj. UMSK. Vélrituð úrslit héraðsmóta. / *Afmalisblað UBK* 1960, bls. 12-18.
- ¹⁴³ *Afmalisblað UBK* 1970, bls. 3-4.
- ¹⁴⁴ Þinggerð UMSK 1956, bls. 3.
- ¹⁴⁵ *Skinfaxi* 2:1956, bls. 66-68.
- ¹⁴⁶ *Mbl.* 12. apríl 1957, bls. 12.
- ¹⁴⁷ Þinggerð UMSK 1959, bls. 5.
- ¹⁴⁸ *Breiðablik* 30 ára, bls. 75.
- ¹⁴⁹ Þinggerðir UMSK 1960-1964.
- ¹⁵⁰ Hákon Þorkelsson: Viðtal 27. sept. 1992.
- ¹⁵¹ Þuríður Hjaltadóttir: Viðtal 13. apríl 2014.
- ¹⁵² Viðar Hreinsson o.fl.: *Saga Landsmóta*, bls. 177-197.

- ¹⁵³ Ársskýrsla Umf.A 1949, bls. V.
- ¹⁵⁴ *Minningabók Kópavogsbúa*, bls. 60.
- ¹⁵⁵ *Afmælisblað UBK 1960*, bls. 8.
- ¹⁵⁶ *Afmælisblað UBK 1960*, bls. 16. / Þinggerð UMSK 1959, bls. 3-4.
- ¹⁵⁷ Þorsteinn Steingrímsson: Viðtal 14. jan. 2015: „Ingvi Guðmundsson sló mig eitt sinn niður þegar ég plataði hann í æfingaleik.“
- ¹⁵⁸ *Afmælisblað UBK1960*, bls. 10-11. / Jón Ingi Ragnarsson: Viðtal 6. maí 2014.
- ¹⁵⁹ Þinggerð UMSK 1960, bls. Ársskýrslur UMSK, Aftur-eldingar og Breiðabliks 1960-1962.
- ¹⁶⁰ *Mbl.* 4. og 8. ágúst 2012. / Úlfar Ármannsson: Viðtal 12. jan. 2015.
- ¹⁶¹ Þinggerð UMSK 1956, bls. 6.
- ¹⁶² Þinggerð UMSK 1957, bls. 11 og 21.
- ¹⁶³ *Ungmennasamband Kjalarnesþings 40 ára*, Reykjavík 1962.
- ¹⁶⁴ Þinggerðir UMSK 1962 og 1963.
- ¹⁶⁵ Jón M. Ívarsson: Samantekt úr ársskýrslum ungmennafélaga.